

Нарзулло Чўраев, Акбар Замонов

Таърихи Ўзбекистон

(Даври Истиқлолият)

Китоби дарсӣ барои донишомӯзони синфи 11-уми муассисаҳои таълими миёна
Нашри 1-ум

Вазорати таълими халқи Республикаи Ўзбекистон тасдиқ кардааст

Хонаи эҷодии таъбу нашри ба номи Ғафур Ғулом
Тошканд–2018

UO‘K 94(575.1)(075.3)=222.8

КВК 63.3(50‘)ya721

J 96

Мухаррири масъул:

Рахимов М.А. – директори Маркази методи мувофиқгардонӣ оид ба масъалаҳои таърихи навтарини Ўзбекистон, доктори илмҳои таърих, профессор

Тақризчиён:

Маврулов А.А. – доктори илмҳои таърих, профессор;

Пўлотова С.А. – Муdiri шўъбаи Маркази методи мувофиқгардонӣ оид ба масъалаҳои таърихи навтарини Ўзбекистон, номзади илмҳои таърих, дотсент;

Шамсиева И.М. – ходими калони илмии Маркази методи мувофиқгардонӣ оид ба масъалаҳои таърихи навтарини Ўзбекистон, номзади илмҳои таърих, дотсент;

Чўраев Ҳ. О. – Муdiri шўъбаи Маркази таълими Республика;

Матлюбов А.А. – директори литсейи академии назди Донишкадаи иқтисодиёт ва сервиси Самарқанд, номзади илмҳои фалсафа;

Маҳмудбоев Б.Т. – омўзгори фанни таърихи литсейи академии назди Донишгоҳи давлатии Гулистон;

Ҳайдаров У.Ф. – омўзгори фанни таърихи мактаб-интернати ихтисосонидаи рақами 13-уми ноҳияи Бухорои вилояти Бухоро;

Амонова Ф.С. – омўзгори фанни таърихи мактаби рақами 248-уми ноҳияи М.Улўбеки шаҳри Тошканд.

Чўраев, Нарзулло.

Тарихи Ўзбекистон: Китоби дарсӣ барои донишомўзони синфи 11-уми муассисаҳои таълим миёна, / Муаллиф.: Н.Чўраев, А.Замонов. Нашри 1-ум. – Т.: Хонаи эҷодии таъбу нашри ба номи Ғафур Ғулом. 2018. – 144 с.

Ин китоби дарсӣ дар асоси қарори Шўрои илмию методи фанни таърихи назди Маркази таълими республика ва Шўрои илмию методи Маркази методи мувофиқгардонӣ оид ба масъалаҳои таърихи навтарини Ўзбекистон ба нашр тавсия шудааст.

Дастнависи китоби дарсӣ дар Маркази методи мувофиқгардонӣ АФ РЎз оид ба масъалаҳои таърихи навтарини Ўзбекистон, дар доираи лоиҳаи ПЗ-20170929749 таҳти унвони “Шароити таърихӣ ба истиқлол ноил шудани Ўзбекистон: омилҳои иҷтимоию сийёсӣ, иқтисодию маданӣ” таҳия шудааст.

Аз ҳисоби маблағҳои Бунёди мақсадноки китоби республика чоп шудааст.

UO‘K 94(575.1)(075.3)=222.8

КВК 63.3(50‘)ya721

© Н.Чўраев, А.Замонов

© Хонаи эҷодии таъбу нашри ба номи Ғафур Ғулом, 2018

ISBN 978-9943-5294-9-6

САРСУХАН

Дар солҳои охири асри XX ва ибтидои асри XXI дар таърихи Ўзбекистон саҳифаи тамоман нав кушода шуд. Вай ҳамчун даври таърихӣ ҳодисаи гардиши куллиро боз намуд. Солҳои охири шароити сохти советӣ (шӯравӣ) дар Ўзбекистон ва даври тараққиёти мустақил дар таърихи чандинҳазорсолаи халқамон бо мазмун ва моҳияти худ, суръати ҷараёнҳо ва шиддатнокии воқеаву ҳодисаҳо фарқ менамояд.

Дар китоби дарсӣ ба истиқлоли давлатӣ расидани Ўзбекистон, татбиқи амалии ислоҳоти сиёсӣ дар даври гузариш ба ҷамъияти нав, барпо намудани давлати демократии ҳуқуқӣ дар Ўзбекистон, ташаққули ҷамъияти шахрвандӣ, тадбирҳо дар роҳи амиқсозии ислоҳоти иқтисодӣ, покшавии маънавию рӯҳӣ ва эҳёи арзишҳои миллӣ ва дар арсаи ҷаҳон ҷойи муносиби худро ёфтани Ўзбекистон то қадри имкон ифодаи худро ёфтааст.

Дар ҳаёти халқи ўзбек, ки роҳи тараққиёти бисёрҳазорсоларо тай намуда, баробари пешравии азими таърихӣ ба таназзулҳо ва бўҳронҳо гувоҳ шудааст, охири асри XX-ибтидои асри XXI аҳамияти калон дорад. Айнан дар ин давр бунёдкорӣҳои ба амаловардаи халқамон, комёбиҳои беназири соҳаи сиёсӣ, иқтисодӣ, иҷтимоию маънавӣ ба тараққиёти минбаъдаи истиқболи Ўзбекистон ҳамчун асос хизмат мекунад. Моҳияти ин давр – тамоман сохти нав, вобаста бо тарзи нави зист, имконияти ақлии ҷавобгӯӣ ба талабҳои тамаддуни ҷаҳони замона, имкониятҳои интеллектуалӣ аҳамияти калон дорад. Гарчанде замони истиқлол таърихан даври на он қадар калон аст, аммо аз асорати сохти мустақил баромадан, таъмин кардани Истиқлолият ва озодии як халқи том ҷараёни бағоят зиддиятнок, таҳдиднок ва таҳлукавӣ, вале дар айни вақт шарафнок ба шумор меравад.

Мазмуну моҳият ва хусусиятҳои роҳи тайшуда дар солҳои мустақилии Республикаи Ўзбекистон агар объективона арзёбӣ карда шавад, даври истиқлолро ба ду марҳила ҷудо намуда омӯхтан ба мақсад мувофиқ аст: **1) солҳои 1991–2016**. Дар ин давр дар роҳи гузоштани асосҳои давлатдорӣ миллӣ ва гузариш ба иқтисодиёти бозори ҷиҳати

ичтимоидошта қадамҳои нахустин гузошта шуд. Дар асоси анъанаҳои демократӣ низоми идоракунии давлати нави – ҳокимияти қонунбарор, иҷроия ва суд ташкил шуд ва асосҳои ҷамъияти шаҳрвандӣ офарида шуд, ҷараёнҳои навсозӣ ва модернизатсияи демократӣ мушоҳида гардид. Аз ҷумла, марҳила ба марҳила гузаштан ба ҷамъияти пурқудрати шаҳрвандӣ вазифаи асосӣ муқаррар шуд. Дар натиҷаи он дар ҳаёти сиёсӣ иқтисодии мамлакат ҷараёнҳои демократӣ ва либерализатсия чуқур шуданд, низоми истиқлолияти судии ҳуқуқу озодиҳои инсонро ҳимоякунанда мустаҳкам шуд, асосҳои ҷамъияти шаҳрвандӣ инкишоф ёфт. Аз соли 2010 сар карда, масъалаи боз ҳам чуқур намудани ислоҳоти демократӣ ва модернизатсияи кишвар ба пеш гузошта шуд. Оғози он бо таҳияи Консепсияи ташаққули ҷамъияти шаҳрвандӣ дар мамлакат ва боз ҳам амиқсозии ислоҳоти демократӣ аз тарафи Нахустпрезиденти Ўзбекистон Ислоҳ Каримов вобаста аст. Ҳамчунин, ин давр бо боз ҳам демократӣ намудани ҳокимият ва идоракунии давлат, ислоҳи низоми суду ҳуқуқ, соҳаи ахборот, таъмини озодии суҳан, такмилёбии қонунгузории интиҳобот, амиқ намудани ислоҳоти демократии бозор тавсиф дода мешавад. **2) солҳои баъди 2017.** Таърихи ин давр даври ислоҳоти ҷадалноку калонмиқёси ба тараққиёти стратегӣ асосёфтаи Президенти Ўзбекистон Шавкат Мирзиёев, ки моҳи декабри соли 2016 интиҳоб шуд, ба шумор меравад. Дар натиҷаи он, ба ҳаётимон истилоҳҳои нав, аз қабилӣ “мулоқот бо халқ”, “қабулхонаҳои халқ”, “қабулхонаи виртуал”, “таҳлили танқидӣ”, “тартибу интизоми қатъӣ”, “хонаҳои арзон”, “технопаркҳо”, “фарзанди худатро худат ҳимоя кун”, “харитаи роҳ”, “амнияти кафолатдодашуда” пайдо шуданд ва ба қисми ҷудонопазири ҳаётимон табдил ёфтанд.

Савол ва супоришҳо:

1. Дар синфи 10-ум бо кадом даври таърих шинос шуда будед?
2. Китоби дарсии синфи 11-ум кадом даври таърихро дар бар мегирад? Ин давр ба кадом марҳилаҳо ҷудо мешавад?
3. Хусусиятҳои асосии даври истиқлолият аз ҷиҳати иборат аст?

БОБИ 1. ЭЪЛОН ШУДАНИ ИСТИҚЛОЛИЯТ ВА ДАР ЎЗБЕКИСТОН ОҒОЗ ЁҒТАНИ ИСЛОҲОТИ ИЧТИМОИЮ СИЁСӢ

Мавзӯи 1. Ба истиқлол ноил шудани Республикаи Ўзбекистон

Қабул шудани Баёнияи Истиқлолият. 20-уми июни соли 1990 дар сессияи дуюми Шӯрои Олии РСС Ўзбекистон Баёнияи (Декларатсияи) Мустақилии РСС Ўзбекистон қабул карда шуд.

Дар Баёнияи Мустақилӣ чунин сатрҳо ҳастанд: “Масъулияти таърихро барои ояндаи Ўзбекистон чуқур ҳис намуда, бар асоси қоидаҳои ҳуқуқи байналмилалӣ, арзишҳои умумибашарӣ ва принципҳои демократия, истиқлолият давлати РСС Ўзбекистон эълон мешавад”. Ин сатрҳо қадами нахустинро дар роҳи истиқлол ифода мекард. Қабул шудани ин Баёния марҳилаи нави муборизаро барои истиқлоли Ўзбекистон боз намуд. Зимни қабули ин Баёнияи дорой аҳамияти умумидавлатӣ депутатҳои Шӯрои Олии республика ғаёли нишон доданд. Дар Баёнияи Истиқлолият депутатҳо ҳуқуқи худмуайянқунии ҳар як миллатро ва ин ҳуқуқро Баёния қафолат доданаширо боисроп таъкид намуданд. Дар он ба инобат гирифта шудани таҷриба ва анъанаҳои бойи таърихии халқи ўзбек дар бобати сохтмони давлатӣ ва тараққиёти маданияшон дар давоми асрҳо зикр шуд.

Ғаёл гардидан ҳаракат барои истиқлол. 19–21 августи соли 1991 дар Иттиҳоди Шӯравӣ табаддулоти давлатӣ ба амал омад. Ҳокимияти мавҷудаи сиёсии мамлакат сарнагун карда, вазъияти ғавқулодда қорӣ шуд ва ҳокимият ба ихтиёри Қумитаи давлати вазъияти ғавқулодда (ГКЧП – Государственный комитет по чрезвычайному

Мулоҳиза ронед!

Дар қисми муқаддимаи “Баёнияи Истиқлолият” чунин навишта шудааст: “Шӯрои Олии Республикаи Советии Сотсиалистии Ўзбекистон таҷрибаи таърихӣ ва анъанаҳои бойи ташаққулёфтаи сохтмони давлатии халқи ўзбекро, ҳуқуқи мақсади олии халқи ўзбекро, ки иборат аз таъмини ҳуқуқ худмуайянқунии тақдири ҳар як миллат аст, масъулияти таърихро барои ояндаи Ўзбекистон чуқур дарк карда, бар асоси қорчӯби ҳуқуқи байналмилалӣ, арзишҳои умумибашарӣ ва принципҳои демократия истиқлолияти давлатии Республикаи Советии Сотсиалистии Ўзбекистонро эълон менамояд”.

Аъзоёни Кумитаи давлатии
вазъияти Ҷамоат

положению”) гузашт. Мақсади ин кумита роҳ наодан ба мустақил шудани халқҳои муқими ҳудуди Иттифок буд. Дар чунин вазъият 21-уми августи соли 1991 Раёсати Шӯрои Олии РСФСР Ӯзбекистон, Кумитаи Марказии Ҳизби коммунистии Ӯзбекистон ва Девони Вазирони назди Президенти РСФСР

Ӯзбекистон маҷлиси муштарак гузаронида, дар он қарорро бо мазмуни “ҳуҷҷатҳои зидди Конститутсия ва қонунҳои РСФСР Ӯзбекистон, ки ГҶП-И СССР қабул кардааст, дар ҳудуди Ӯзбекистон амал нахоҳад кард” қабул намуданд.

25-уми августи соли 1991 Президенти РСФСР Ӯзбекистон боз як фармони муҳимро қабул кард, ки барои истиқлолияти комили мамлакат нақши муҳим дошт. Дар он аз ҷумла чунин гуфта шуда буд:

“Бо назардошти вазъияти баамаломата дар мамлакат ва бо мақсади ҳимояи манфиатҳои республика Вазорати қорҳои дохилӣ ва Кумитаи бехатарии давлатии республика ба тасарруфи қонуни РСФСР Ӯзбекистон гузаронида шаванд. Қўшунҳои дохилии Вазорати қорҳои дохилии СССР, ки дар ҳудуди республика ҷойгиранд, бевосита ба иттифоти Президенти РСФСР Ӯзбекистон гузаранд.

Ба Раёсати Шӯрои Олии РСФСР Ӯзбекистон пешниҳод шаванд, ки дар муддати бисёр кӯтоҳ лоиҳаи қонун дар бораи истиқлолияти давлатии республика тайёр намуда ва онро ба муҳокимаи сессияи ғайринавбатии Шӯрои Олии РСФСР Ӯзбекистон тақдим намояд”.

26-уми августи соли 1991 Шӯрои Олии Республикаи Ӯзбекистон дар бораи тайёр намудани лоиҳаи қонун дар бораи истиқлолияти давлатии Ӯзбекистонро ва даъват кардани сессияи Шӯрои Олиӣ дар рӯзи 31-уми август қарор қабул кард.

Пленуми муштаракӣ Кумитаи Марказии Ҳизби коммунистии Ӯзбекистон ва Кумитаи марказии назорат 28-уми август дар бораи аз тарафи Ҳизби коммунистии республика кандани ҳар гуна алоқа аз КМ КПСС, баромадан аз ҳамаи ташкилотҳои КПСС, ҷеғ задани намоёндоғони худ аз мақомоти марказии он қарор қабул кард.

Худатонро санҷед!

ГКЧП – ин...

20-уми июни соли 1990 – ин...

Фармон аз 25 августи соли 1991 – ин...

Баёнияти Истиқлолият – ин.....

Дар ин вазъият сессияи VI ғайринавбатии Шӯрои Олии даъвати XII РСС Ўзбекистон 31-уми августи соли 1991 ба кори худ сар кард.

Дар сессия масъалаи “Дар бораи истиқлолияти давлатии Республикаи Ўзбекистон” дар рӯзнома гузошта, бо чӯшу хурӯш муҳокима карда шуд. Дар он Нахустпрезиденти Республикаи Ўзбекистон Ислоҳ Каримов нуқт эрод карда, оқибатҳои воқеаҳои сиёсии рӯзҳои охирини собиқ Иттифокро таҳлил намуда, онҳо ба тақдири Ўзбекистон низ дахлдор буданашонро асоснок карда дод. Бо назардошти ин вазъият истиқлолияти давлатии Республикаи Ўзбекистонро эълон кард ва пешниҳод намуд, ки он бо қонуни конституциявии “Дар бораи асосҳои Истиқлолият” мустаҳкам карда шавад. Депутатҳои Шӯрои Олӣ пас аз муҳокимаи ҳар як модда қонунро “Дар бораи асосҳои истиқлолияти давлатии Республикаи Ўзбекистон” қабул намуданд. Баъд “Баёноти Шӯрои Олӣ дар бораи Мустақилии давлатии Республикаи Ўзбекистон” қабул гардид.

Қонун “Дар бораи асосҳои истиқлолияти давлатии Республикаи Ўзбекистон” аҳамияти бағоят қалон дошта, дар асоси ин қонун ҳолати ҳуқуқии Ўзбекистон ба қуллӣ тағйир ёфт. Ин қонуне, ки аз 17

И.Каримов Истиқлолияти давлатии Республикаи Ўзбекистонро эълон менамояд

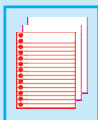

Дар ёд доред!

Дар қарори Шӯрои Олӣ “Дар бораи эълон кардани истиқлолияти давлатии Республикаи Ўзбекистон”: баёноти Шӯрои Олӣ дар бораи истиқлолияти давлатии республика тасдиқ шавад ва республика минбаъд “Республикаи Ўзбекистон” номида шавад; 1-уми сентябр ҳамчун Рӯзи истиқлолияти Республикаи Ўзбекистон муқаррар гардад ва аз соли 1991 эътиборан ин рӯз ҳамчун рӯзи ҷашн ва истироҳат эълон шавад” гуфта муқаррар шудааст.

модда иборат аст, нишонаҳои асосии соҳибхитиёрии Республикаи Ўзбекистонро аниқ карда дод.

Агар ба он рӯзҳое, ки бо ҳарфҳои заррин дар таърихи Ватанамон навишташуда назар андозем, мебинем, ки он айём ҳукумати ҷавон ва истиқлолият Ўзбекистон ҳуччатҳои муҳими сарнавиштсозандаи тараққиёти сиёсӣ иҷтимоӣ ва маънавию қабул намудааст. Масалан, 5-уми сентябр фармони Президент дар бораи майдони Мустақилии номида шудани майдони ба номи Ленини шаҳри Тошканд, 6 сентябр “Дар бораи ташкил намудани Вазорати муҳофизати Республикаи Ўзбекистон” ва дигар ҳуччатҳои муҳими сиёсӣ аз ҷумлаи онҳоянд.

Кори мустақилона.

Ба донишхоягон аз синфҳои поёни таълим намуда ва бо истифода аз адабиётҳои иловагӣ ҳолатҳо ва вазифаҳои майдони Мустақилиро то имрӯз тасвир намоед.

Қабул шудани Конститутсияи Республикаи Ўзбекистон. Ўзбекистон ба истиқлол ноил шуда, акнун зарурати бар асоси Конститутсия мустақкам намудани Истиқлолият ва соҳибхитиёрии (суверенитети) давлатӣ ба вучуд омад.

Ғояи тайёр намудани Конститутсияи нави Ўзбекистон аввал аз тарафи Исмоил Каримов моҳи март соли 1990 пешниҳод шуд. Дар сессияи II Шӯрои Олии Республикаи Ўзбекистон, ки 20 июни соли 1990 баргузор шуд, дар бораи таҳияи Конститутсияи нав хулоса ба вучуд омад. Сессияи таҳти сарвари Нахустпрезиденти Ўзбекистон Исмоил Каримов қарорро дар бораи таъсиси комиссияи оид ба таҳияи лоиҳаи Конститутсия иборат аз 64 нафар қарор қабул кард. Ба таркиби ин комиссия депутатҳои Шӯрои Олӣ, намояндагони Республикаи Қароқалпоқистон ва вилоятҳо, раҳбарони ташкилотҳои давлатӣ, ҷамъиятӣ ва хоҷагӣ, олимон ва мутахассисон дохил шуданд.

Комиссияи конститутсиявӣ барои таҳияи Конститутсияи Республикаи Ўзбекистон 2,5 сол кор карданд. Варианти аввалини лоиҳа моҳҳои октябр-ноябри соли 1991 тайёр шуд. Он аввал аз муқаддима, шаш фасл ва аз 158 модда иборат буд. Аз сабаби он, ки ин лоиҳа муқаммал набуд, барои он боз ҷиддитар ва серталабона кор кардан зарур шуд. Баҳори соли 1992 варианти дууми лоиҳа иборат аз 149 модда

таҳия шуд. Тирамоҳи соли 1992 лоиҳаи Конституцияи Республикаи Ўзбекистон барои муҳокимаи умумихалқӣ ду маротиба дар матбуот эълон карда шуд. Дар чараёни муҳокимаи умумихалқӣ беш аз 6 ҳазор пешниҳоду мулоҳиза баён гардид.

8-уми декабри соли 1992 сессияи XI Шӯрои Олии Республикаи Ўзбекистон даъвати XII баргузор шуд. Дар он масъалаи қабул намудани Қонуни Асосӣ муҳокима шуд. Дар сессия депутатҳо ба лоиҳа наздики 80 то тағйирот, иловаҳо ва возеҳият дароварданд. Ҳамон рӯз сессияи XI Шӯрои Олии Республикаи Ўзбекистон қонунҳоро “Дар бораи қабул шудани Конституцияи Республикаи Ўзбекистон”, “Дар бораи ҷашни умумихалқӣ эълон кардани рӯзи қабул шудани Конституцияи Республикаи Ўзбекистон” қабул намуд.

Дар ёд доред!

Конституцияи Республикаи Ўзбекистон аз 6 фасл, 26 боб, 128 модда иборат аст. Вай принсипҳо ва ғояҳои дар “Баёнияи Истиқлолият”, дар қонуни “Дар бораи асосҳои истиқлолияти давлатии Республикаи Ўзбекистон” зикршударо дар худ ифода намудааст.

Қабул шудани рамзҳои давлатӣ. 15-уми феввали соли 1991 Шӯрои Олии Ўзбекистон қарори махсусро “Дар бораи рамзҳои давлатии Ўзбекистон” қабул намуд. Дар қарор чунин гуфта шудааст: “Ба Баёнияи оид ба Истиқлолият амал намуда, Шӯрои Олии РСС Ўзбекистон қарор менамояд: Ба комиссияи тайёркунии лоиҳаи нави Конституцияи (Қонуни Асосии) РСС Ўзбекистон таҳия кардани пешниҳодот оид ба Байрақи давлатӣ, Герб ва Мадҳияи РСС Ўзбекистон ва Низомҳо оид ба онҳо супурда шавад. Комиссия ба фикрҳои аҳли ҷамоат ва депутатҳои республика таъя намуда корро пеш барад”.

Аз рӯзи давлати мустақил эълон шудани Ўзбекистон дар бобати ҷорӣ намудани рамзҳои давлати мустақил чораҳои амалӣ дида шуд. Дар бораи Байрақи давлатии Республикаи Ўзбекистон, нусхаи герби республика ва дар бораи баёни мусиқии Мадҳия (Суруди Миллӣ)-и давлатӣ қарори махсус қабул шуд. Зимнан ба гурӯҳи экспертии Комиссияи конституцияи давом додани кор оид

Байрақи давлатӣ

Герби давлатӣ

Абдулло Орипов

Мутал
Бурхонов

ба таҳияи вариантҳои Байрақи давлатӣ, ба кумитаҳои дахлдори Шӯрои Олӣ дар ҳамкорӣ бо гурӯҳи эҷодии Комиссияи конституция таҳияи лоиҳаҳои қонунро дар бораи Байрақи давлатӣ, мадҳия ва тақдим намудан ба сессияи навбатӣ супориш дода шуд.

Дар сессияи VIII Шӯрои Олии Республикаи Ўзбекистон, ки 18 ноябри соли 1991 баргузор шуд, қонун “Дар бораи байрақи давлатии Республикаи Ўзбекистон” қабул шуд.

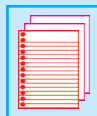
2-юми июли соли 1992 дар сессияи X Шӯрои Олии Республикаи Ўзбекистон қонун “Дар бораи герби давлатии Республикаи Ўзбекистон” қабул гардид.

Дар сессияи XI Шӯрои Олии Республикаи Ўзбекистон, ки 10 декабри соли 1992 баргузор шуд, қонун “Дар бораи Маҷҳияи давлатии Республикаи Ўзбекистон” қабул шуд. Дар сессияи варианти таҳияи намудаи шоир Абдулло Орипов (1941–2016) ва оҳангсоз Мутал Бурхонов (1916–2002) тасдиқ шуд.

Мулоҳиза ронед!

Ба шоире, ки Гимни (мадҳияи) давлатии Республикаи Туркияро навиштааст, мақоми “Шоири милӣ” дода шудааст. Ба муаллифи матни мадҳия дода шудани ин мақом ба чӣ вобаста аст? Мулоҳизаҳоягонро баён кунед!

Эзоҳи истилоҳҳо

Сессия – (лот. *sesio* – маҷлис, чамъомад) қор, машғулооти даврии мунтазам татбиқшавандаи мақомоти ваколатдор, суд ё даври қори чамъиятӣ.

Депутат – (лот. *Deputatus*), – вакилшуда, шахс, намояндаи интихобшудаи ваколатдор ба мақомоти давлатӣ.

Савол ва супоришҳо:

1. Омилҳое, ки истиқлолиятро тезониданд, дар чиҳо намоён шуданд?
2. Дар дафтратон 3 воқеаи муҳим, ки дар моҳи августи соли 1991 содир шуд ва ба Истиқлолият оварда расонд, нависед ва эзоҳ диҳед.
3. Чараёни офаридани Конститутсияи Республикаи Ўзбекистон чӣ қадар давом кард? Ба донишҳои азбарнамудаатон така намуда, марҳилаҳои офаридани онро ба даврҳо чудо кунед.
4. “Баёнияти Истиқлолият” ва қонун “Дар бораи асосҳои истиқлолияти Республикаи Ўзбекистон”-ро ёбед, дар ду ҷадвал меъёрҳои як хела ва ҷиҳатҳои фарқкунандаи онҳоро нависед.

Номи ҳуҷжат	Меъёрҳои якхела	Моддаҳои, ки фақат дар Баёнияти ҳастанд	Моддаҳои, ки фақат дар қонун ҳастанд
“Баёнияти Истиқлолият”			
Қонун “Дар бораи асосҳои истиқлолияти Республикаи Ўзбекистон”			

5. Аҳамияти таърихии қадамҳои аввалини сиёсии Исломи Каримов ҳамчун раҳбари Ўзбекистон дар ҷист? Фикратонро асоснок кунед!

Мавзӯи 2. Ташаккул ва инкишофи давлатдорӣ миллии Республикаи Ўзбекистон

Ташаккули институти президентӣ. Баъди он, ки Ўзбекистон ба истиқлол ноил шуд, ба инкишоф додани соҳти нав, замонавӣ ва самараноки идоракунии давлатӣ – шакли идоракунии президентӣ эътибор дода шуд.

Дар ёд доред!

Ҳоло аз 193 кишваре, ки аъзои СММ аст, дар 143 тояш лавозими президентӣ таъсис шудааст.

Пайдо шудани институти президентӣ дар Республикаи Ўзбекистон дар 24-уми март соли 1990 мутлақо даври навро сар намуд. Дар асоси қонуни Республикаи Ўзбекистон “Дар бораи такмил додани соҳтори ҳокимияти иҷроия ва идоракунии дар Республикаи Ўзбекистон ва дохил намудани тағйирот ва иловаҳо ба Конститутсия (Қонуни Асосӣ)-и Республикаи Ўзбекистон” муҳим будани офаридани низоми

ҳамоҳанги идоракунии давлатӣ, аз якдигар қатъӣ фарқ кунонидани ҳокимияти қонунбарор, иҷроия ва судро ба назар гирифта, ҳокимияти президентӣ бо ҳокимияти иҷроия-идоракунии Шӯрои Вазирон якҷоя шуд. Шӯрои Вазирони Республикаи Ўзбекистон ба Девони Вазирони назди Президенти Республикаи Ўзбекистон табдил ёфт. Президенти Республикаи Ўзбекистон дар айни вақт Раиси Девони Вазирон буданаш, дастгоҳи Президенти Республикаи Ўзбекистон ва дастгоҳи Шӯрои Вазирони Республикаи Ўзбекистон ба якто дастгоҳи назди Президенти Республикаи Ўзбекистон ҳамроҳ намудан муқаррар шуд.

Ин қонун дар мамлакатамон барои мустаҳкам намудани шакли идоракунии давлат дар мамлакат – республикаи президентӣ асос шуд. Баъди чорӣ шудани институти президентӣ дар давлатамон ислоҳоти калонмиқёс гузаронида шуд. 18-уми ноябри соли 1991 қонуни “Дар бораи интихоботи Президенти Республикаи Ўзбекистон” қабул шуд, ки интихоботи президентиро дар кишвар ба тартиб даровард. Дар ин асос 29 декабри соли 1991 дар заминаи муқобилӣ (алтернатив) интихоботи Президенти Республикаи Ўзбекистон баргузор шуд.

Ба ин лавозими олий ду номзад – номзади Партия (Ҳизби)-и халқии демократии Ўзбекистон ва иттифоқҳои касабаи Ўзбекистон Ислом Каримов ва номзади вакили партияти демократии “Эрк” Салой Мадаминов (Муҳаммад Солех) нишон дода шуд. Бино ба натиҷаҳои интихобот 86 фоизи овоздиҳандагон номзодии Ислом Каримовро, 12,3 фоиз номзодии Салой Мадаминовро дастгирӣ карданд. Мувофиқи қарори Олий Мажлиси Республикаи Ўзбекистон аз 26-уми март соли 1995 референдуми умумихалқӣ оид ба дароз кардани муддати ваколати Президенти Республикаи Ўзбекистон аз соли 1997 то соли 2000 баргузор шуд. 9 январи соли 2000 интихоботи Президенти Республикаи Ўзбекистон шуда гузашт. Ислом Каримов дар интихоботи алтернативӣ (муқобилӣ) Президенти Республикаи Ўзбекистон интихоб шуд. Дар референдуми 27 январи соли

Мулоҳиза кунед!

Ба донишхоятон аз фанни “Асосҳои давлат ва ҳуқуқ” таъя намуда, ҳолати зеринро эзоҳ намоед. Соли 2011 ба Конститутсияи Республикаи Ўзбекистон тағйирот ва иловаҳо дароварда шуд. Мувофиқи он ваколати Президент аз 7 сол ба 5 сол баргардонидида шуд.

2002 баргузоршуда муддати ваколоти президентӣ аз 5 сол ба 7 сол дароз карда шуд. Дар интихоботи 23 феввали соли 2007 бо 88, 1 фоизи овоз Ислон Каримов ба муддати 7 сол интихоб шуд. Ба муносибати ба охир расидани муддати ваколоти Президенти Республикаи Ёзбекистон декабри соли 2015 интихобот баргузор шуд.

Дар интихоботи президентии 29 марти соли 2015 Ислон Каримов бо 90,39 фоиз овоз ғалаба кард.

2-юми сентябри соли 2016 Ислон Каримов баъди бемории вазнин вафот кард. Бинобар ин интихоботи ғайринавбатии умумихалқии президентӣ гузаронида шуд. 4 декабри соли 2016 мувофиқи Конституцияи Ёзбекистон ва қонун “Дар бораи интихоботи Президенти Республикаи Ёзбекистон” дар асоси муқобилӣ ва рақобати солим интихоботи президентӣ баргузор шуд. Дар он бо 88,61 фоиз Сарвазир Шавкат Мирзиёев Президент интихоб шуд.

	Худатонро санҷед!	
	Республикаи президентӣ – ин... Ислон Каримов – ин...	Тақсими ҳокимият – ин... Шавкат Мирзиёев – ин...

Олий Мажлиси Республикаи Ёзбекистон. Аз рӯзҳои аввали истиқлол барои барқарор тараққӣ додани демократия дар Ёзбекистон зарурати ташаккул додани парламенти самарабахш ва ҷавобгӯи стандартҳои ҷаҳонии замони ҳозира ба вуҷуд омад.

Аз нуқтаи назари принципҳои демократия ва усулияти сеюми Конституцияи Республикаи Ёзбекистон – ба се соҳа тақсим шудани ҳокимияти давлатӣ низоми ҳокимияти давлатии Ёзбекистон ба ҳокимияти қонунбарор, иҷроия ва ҳокимияти суд қонунӣ гардонидани шуд.

Ҳар яки ин се ҳокимият дар фаъолият мустақил буда, дар айни вақт ба якдигар зич вобастаанд. Президент мақомоти (органи) мустақилест, ки фаъолияти ҳар се ҳокимиятро мувофиқат менамояд.

Инкишофи парламентаризм марҳила ба марҳила дар амал татбиқ карда шуд. Агар ба таърихи парламентаризм назар афканем, дар

солҳои 1990–1994 парламенти мамлакатамон номи Шӯрои Олиро дошта, аз 150 депутат иборат буд. Солҳои 1995–2004 номи Олий Мажлисро гирифта, ба парламенти якпалатагии иборат аз 250 нафар депутат ташкил ёфт. Дар таркиби депутатҳои аз округҳои (ҳавзаҳои) интихоботии ҳудудии якмандатӣ аз ҷанбаи халқии демократӣ, аз ҷанбаи сотсиал-демократии “Адолат”, аз ҷанбаи “Ватан тараққиёти”, аз ҷанбаи “Миллий тикланиш” депутатҳо буданд, бори аввал фраксияҳои парламенти ташкил карда шуд.

Бинои Олий Мажлиси
Республикаи Ўзбекистон

Аз соли 2005 дар таърихи мамлакатамон бори аввал парламенти ду палатаи Олий Мажлиси Республикаи Ўзбекистон – иборат аз Палатаи қонунгузори (палатаи поёни) ва Сенат (палатаи болоӣ) ба қор сар кард. Ин парламент мувофиқи натиҷаҳои референдуми 27 январи соли 2002 ва дар ҳамин асоси қонунҳои қабулшудаи “Дар бораи сенаи Олий Мажлиси Республикаи Ўзбекистон” ва “Дар бораи Палатаи қонунгузори Олий Мажлиси Республикаи Ўзбекистон” дар амал татбиқ карда шуд.

Худатонро санҷед!

Қонун аз қонуни конституциявӣ чӣ гуна фарқ дорад?

Дар ёд доред!

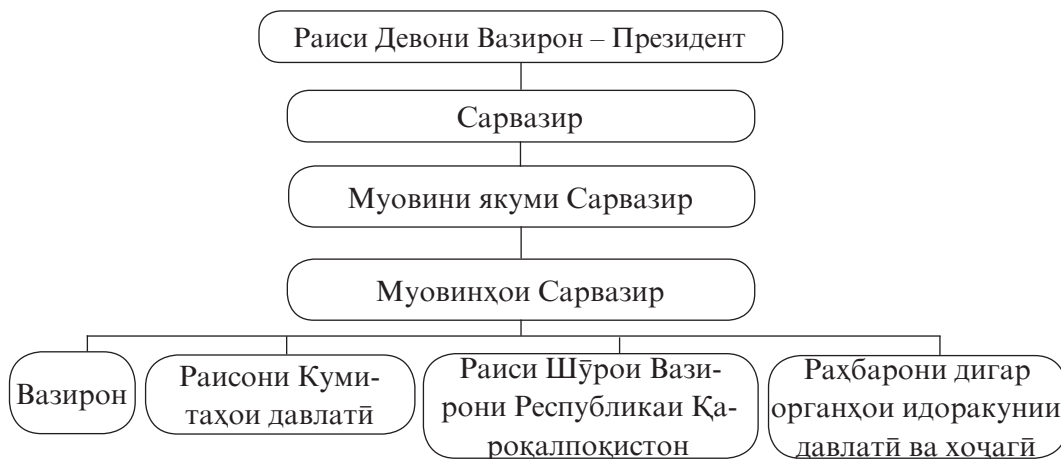
Роҳи тайнамудаи парламенти мамлакатро аз нуқтаи назари таърихӣ таҳлил кунед, онро шарҳан ба се даври асосӣ тақсим кардан мумкин. Даври аввал – солҳои 1991-1994, даври дуюм – солҳои 1995-2004, даври сеюм – аз соли 2005 то имрӯз.

Дар парламент 250 нафар, аз ҷумла дар палатаи поёни – Палатаи қонунгузори 150 нафар депутат, дар Сенат 100 нафар депутат фаъолият нишон медиҳад. Ба Сенат аз Республикаи Қароқалпоқистон, аз вилоятҳо ва аз шаҳри Тошканд 6 нафарӣ, ҷамъ 84 нафар интихоб мешаванд. Аз тарафи Президент аз ҷумлаи инсонҳои бообрӯи диёр 16 нафар аъзои Сенат таъин мешаванд.

Девони Вазирони (Вазирлар Маҳкамаси) Республикаи Ӯзбекистон, сохтор ва функсияҳои он. 15 ноябри соли 1990 фармони Президенти Ӯзбекистон “Дар бораи тасдиқ кардани таркиби Девони Вазирон дар назди Президенти РСС Ӯзбекистон” қабул шуд. Мувофиқи он дар назди Президенти Ӯзбекистон Девони Вазирон ташкил шуд. Президент раиси он шуд. Дар республика лавозими витсе-президент таъсис ёфт. Бар зиммаи он вазифаи раҳбарӣ намудан ва мутобиқ сохтани фаъолияти Девони Вазирон гузошта шуд. 4 январи соли 1992 лавозими витсе-президент бекор карда шуд ва лавозими Сарвазир Республикаи Ӯзбекистон чорӣ гардид. Бар зиммаи Сарвазир ваколати витсе-президент гузошта шуд.

Дар боби ХХ Конститутсияи Республикаи Ӯзбекистон мақоми конститутсиявию ҳуқуқи Девони Вазирони Республикаи Ӯзбекистон, ташкил кардани он, самтҳои асосии фаъолият ва ваколатҳои он муайян карда шуд. Девони Вазирон фаъолияти худро дар асоси қонуни Республикаи Ӯзбекистон “Дар бораи Девони Вазирони Республикаи Ӯзбекистон” (таҳрири нави соли 2003) мебарад. Девони Вазирон ҳукумати Республикаи Ӯзбекистон ба ҳисоб меравад, органи ҳокимияти иҷроияи Республикаи Ӯзбекистон аст, ки иҷрои қонунҳои Олий Мажлис, фармонҳо, қарорҳо ва фармоишҳои Президенти Республикаи Ӯзбекистонро таъмин менамояд.

Сохтори Девони Вазирон дар солҳои 1992–2003

Ба сифати мақомоти доимии Девони Вазирон Раёсати Девони Вазирон иборат аз Сарвазир ва муовинҳои вай фаъолият нишон медиҳад. Соли 2003 қисми дуюми моддаи 89-уми Конститутсияи Республикаи Ўзбекистон “Президенти Республикаи Ўзбекистон дар айни вақт Раиси Девони Вазирон ба ҳисоб меравад” гирифта партофта шуд. Ба ҳукумати Ўзбекистон – Девони Вазирон Сарвазир раҳбарӣ менамояд.

Дар таркиби Девони Вазирон лавозими Раис бархам хӯрд. Ҳоло бино ба тақдими Президенти Республикаи Ўзбекистон номзади Сарвазири Республикаи Ўзбекистон, муовини яқум ва муовинонаш, аввал дар Палатаи қонунгузорӣ, баъд дар Сенат муҳокима ва баъд тасдиқ карда мешаванд. Дигар аъзоёни Девони Вазирон бино ба тақдими Сарвазир аз тарафи Президенти Республикаи Ўзбекистон тасдиқ карда мешаванд. Ҳоло ба таркиби Девони Вазирон Сарвазири Республикаи Ўзбекистон, муовини яқум ва муовинҳои он, вазирони Республикаи Ўзбекистон, раисони кумитаҳои давлатӣ, Раиси Шӯрои Вазирони Республикаи Қароқалпоқистон дохил мешаванд.

Дар ёд доред!

Дар Ўзбекистон дар лавозими вitse-президент, ки ба мақоми Сарвазир баробар буд, Шукрулло Мирсаидов (1990–1992), дар лавозими Сарвазир Абдулхошим Муталов (1992–1995), Ўткир Султонов (1995–2003), Шавкат Мирзиёев (2003–2016) фаъолият бурдаанд. Аз 14 декабри соли 2016 Абдулло Арипов Сарвазир тасдиқ гардид.

Ҳокимияти суд. Ҳокимияти суд бино ба моддаи 106-уми Конститутсияи Республикаи Ўзбекистон дар Республикаи Ўзбекистон ҳокимияти суд аз ҳокимиятҳои қонунгузорӣ ва иҷроия, аз партияҳои сиёсӣ, аз дигар иттиҳодияҳои ҷамъиятӣ мустақил кор мебарад.

Дар солҳои аввали Истиқлолият дар соҳаи ҳокимияти суд низ ислохотҳо ба амал бароварда шуданд. Конститутсияи Республикаи Ўзбекистон ва қонун (таҳрири нав)-и “Дар бораи судҳо” (соли 2000 қабул шудааст) асоси ҳуқуқии ислохоти суд аст.

Ислохоти низоми судро ба ду давр чудо кардан мумкин: 1) солҳои 1991–2016; 2) аз соли 2017 даври минбаъда. Дар даври аввал ба

низомии суди Республикаи Ўзбекистон судҳои ба муддати панҷ сол интихобшуда дохил мешуданд:

- ✓ Суди конституциявии Республикаи Ўзбекистон;
- ✓ Суди олии Республикаи Ўзбекистон;
- ✓ Суди олии хоҷагии Республикаи Ўзбекистон;
- ✓ Судҳои олии оид ба корҳои шахрвандӣ ва ҷиноии Республикаи Қароқалпоқистон;
- ✓ Суди хоҷагии Республикаи Қароқалпоқистон;
- ✓ Судҳои оид ба корҳои шахрвандӣ ва ҷиноии вилоятҳо ва шаҳри Тошканд;
- ✓ Судҳои оид ба корҳои шахрвандӣ ва ҷиноии байни ноҳиявӣ, ноҳия, шаҳр;
- ✓ Судҳои хоҷагии вилоятҳо ва шаҳри Тошканд;
- ✓ Судҳои ҳарбӣ.

Ба ташкили судҳои фавқулодда роҳ дода намешавад. Дар Республикаи Ўзбекистон кори суд ба забони ўзбекӣ, ба забони қароқалпоқӣ ё дар ҷойҳои муайян ба забони аҳолии аксариятро ташкилдода бурда мешавад.

Мақсад аз ҳамчун ҳокимияти алоҳида муқаррар намудани судҳо аслан таъмин намудани ҳуқуқи озодиҳои шахс дар Республикаи Ўзбекистон аз тарафи органи холис – суд аст, инчунин таъдил додани суд аз органи аввалаи ҷазодиҳанда ба органи комили ҳимояи ҳуқуқи озодиҳои шахс мебошад.

Судҳо аз вазифаҳои ба онҳо дахлдорнабуда, масалан, иҷрои қарори суд озод карда шуданд. Аз 1-уми январи соли 2008 дар мамлакат ҷазои қатл бекор карда шуд, ҳуқуқи додани санксия барои ҳабси шахрвандон аз прокуратура ба судҳо дода шуд. Дар давлатамон низомии ҳуқуқии инсонпарваронаи ҷазои ҷиноят ташкил карда шуд.

Хусусияти асосии даври дуҷуми ислохот дар асоси фармони Президент Шавкат Мирзиёев аз 21 феввали соли 2017 “Дар бораи ҷораву тадбирҳои ба куллӣ таъмил додан ва боло бурдани самардории фаъолияти сохтори суд” татбиқ карда шуд.

Дар асоси ин фармон Суди олий ва Суди олии хоҷагии Республикаи Ўзбекистон як шуд, органи олии ягонаи ҳокимияти суд дар соҳаи бурдани кори шахрвандӣ, ҷиноӣ, маъмурӣ ва иқтисодӣ – Суди олии

Республикаи Ўзбекистон ташкил карда шуд. Ҳайъати ҳарбии Суди олии Республикаи Ўзбекистон, Суди ҳарбии Республикаи Ўзбекистон, воҳидҳои штатҳои судҳои ҳарбии округ ва ҳудудӣ аз таркиби Қувваҳои Мусаллаҳи Республикаи Ўзбекистон ба таркиби Суди олии Республикаи Ўзбекистон гузаронида шуд.

Дар ёд доред!

Соли 2017 аз тарафи Президенти Республикаи Ўзбекистон бори аввал дар таърихи мамлакатамон дар бораи авф намудани 2700 нафар маҳкум, аз ҷумла 956 нафар шахсон аз колонияҳои иҷроӣ чазо, ки ба туфайли шароити гуногун ҷиноят содир кардаанд, аз кирдорашон саҳт пушаймонанд, ба роҳи ислоҳ даромадаанд, дар ҷои зист ва дар муассисаи иҷроӣ чазо мусбӣ тавсиф дода шудаанд, фармон имзо кард.

Бино ба фармони Президенти Республикаи Ўзбекистон аз 21 октябри соли 2016 “Дар бораи чораю тадбирҳои боз ҳам ислоҳ кардани низоми суду ҳуқуқ, пурзӯр намудани кафолатҳои ҳимояи бовариноки ҳуқуқу озодагии шахрвандон” ба муддати таъин (интиҳоб) кардан ба лавозими судьяӣ қатъиян аниқ карда шуд. Яъне имконияти таъин (интиҳоб) кардани судьяҳо бори аввал ба муддати панҷ сол, бори дуюм ба даҳ сол, минбаъдааш бемуддат офарида шуд. Ҳамин тариқ, бо назардошти синну сол, малака, маҳорати касбӣ ба муддати дуру дароз фаъолият нишон додани судьяҳо кафолат дода шуд.

Қувваҳои Мусаллаҳи Республикаи Ўзбекистон. Аз рӯзҳои аввали истиқлоли мамлакатамон таъмин намудани давлатдорӣ миллии Ўзбекистон, якпорчагии ҳудудии он, ҳаёти осудаи аҳоли ҳамчун яке аз масъалаҳои асосии сиёсати давлат қарор гирифт.

Бино ба табаддулоти давлатии 19-21 августи соли 1991 дар пойтахти собиқ иттифоқ-шаҳри Москва мамлакат ба вартаи ҳалокат омада буд. Дар чунин шароит бо роҳи мусаллаҳ ҳимоя намудани якпорчагии ҳудудии кишвар, ҳаёти осоиштаи аҳоли қадамҳои нахустин гузошта шуданд. Дар асоси фармони Президенти Ўзбекистон аз 25 августи соли 1991 ба тасарруфи республика гузаронидани Вазорати корҳои дохилии Ўзбекистон, Қумитаи беҳатарии давлатӣ, ба итоати Президенти Ўзбекистон гузаштани кӯшунҳои дар диёрамон будаи Вазорати корҳои дохилии СССР ҳамин гуна қадамҳои аввалин буданд.

Бино ба фармони Президенти Республикаи Ўзбекистон аз 6 сентябри соли 1991 Вазорати корҳо оид ба мудофия ташкил шуд.

Савганди ҳарбӣ

Шӯрои Олии Республикаи Ўзбекистон 10 январи соли 1992 қарор “Дар бораи ба тасарруфи Республикаи Ўзбекистон гирифтани қисмҳои ҳарбӣ ва муассисаҳои таълими Вазорати корҳои дохилии СССР, ки дар ҳудуди Республикаи Ўзбекистон” мебошанд ва 14 январ қарор “Дар бораи қисмҳои ҳарбӣ ва муассисаҳои таълими ҳарбии дар ҳудуди Республикаи Ўзбекистон ҷойгирфта” қабул намуд. Бино ба ин қарорҳо қисмҳо, иттиҳодияҳо, омӯзишгоҳҳои ҳарбӣ, ташкилотҳо ва дигар сохторҳои ҳарбии Қувваҳои Мусаллаҳи собиқ СССР, ки дар ҳудуди республика ҷойгирфта буданд, дар асоси қонунӣ ба юрисдиксияи Республикаи Ўзбекистон гирифта шуданд. Рӯзи қабули қарори мазкур – 14 январ мувофиқи қонуни Республикаи Ўзбекистон аз соли 1993 “Рӯзи ҷимоятгарони Ватан” эълон шуд.

Соли 1992 бино ба фармони Президенти Республикаи Ўзбекистон дар тасарруфи Хизмати беҳатари милли Садорати қўшунҳои сарҳадӣ ташкил карда шуд.

Мувофиқи моддаи 93-юми Конститутсияи Республикаи Ўзбекистон Президент Сарқумондони Олии Қувваҳои Мусаллаҳи мамлакат ба ҳисоб меравад.

Дар ёд доред!

Округҳои ҳарбии зерини Қувваҳои Мусаллаҳи Республикаи Ўзбекистон ташкил шуданд:

1. Округи шимолу ғарбӣ (Республикаи Қароқалпоқистон, вилояти Хоразм);
2. Округи махсуси ҳарбии ҷанубу ғарбӣ (вилоятҳои Бухоро, Навоӣ, Қашқадарё ва Сурхондарё)
3. Округи ҳарбии марказӣ (вилоятҳои Самарқанд, Қиззах ва Сирдарё);
4. Округи ҳарбии Тошқанд (шаҳри Тошқанд ва вилояти Тошқанд);
5. Округи ҳарбии шарқӣ (вилоятҳои Андиҷон, Наманган, Фарғона).

Моҳи майи соли 1995 бо мақсади таъмин кардани бехатарии давлат ва чамъият Шӯрои амнияти назди Президенти Республикаи Ўзбекистон ташкил гардид. Шӯрои амният мақомоти машваратии назди Президенти Республикаи Ўзбекистон ба шумор меравад. Президенти Республикаи Ўзбекистон аз рӯи лавозим раиси ин Шӯро мебошад. Шӯрои амният ба маҷлисиҳояш ба таври муваққат ҳар шахси мансабдори Республикаи Ўзбекистонро даъват карданаш мумкин. Дар давоми маҷлиси Шӯро пешниҳод ва мулоҳизаҳо бо аксарияти овоз қабул мегардад ва баъди тасдиқ бо қарори дахлдори Президент эътибор пайдо менамояд.

Дар ёд доред!

10-уми январи соли 2018 бори аввал маҷлиси васеъ, кушод ва видеоконференсияи Шӯрои амнияти назди Президенти Республикаи Ўзбекистон баргузор шуд. Дар он ҳолати омодаги чанговарии Қувваҳои Мусаллаҳи Ўзбекистон аз 5 рӯзи пештара ҳоло ба 3 соат расиданаш таъкид карда шуд.

Дар мамлакатамон 24-уми апрели соли 1996 бори аввал лоиҳаи Қонун “Дар бораи амнияти миллӣ”, ки аз чор шӯъба, бисту ҳашт модда иборат буд, дар сессияи панҷуми Олий Мажлис муҳокима шуд. Хуччати мутлақо наведе, ки низоми амнияти миллиро ташаққул медиҳад, вазифаҳои таъмини амнияти миллӣ ва нормаҳои ҳуқуқии принципҳои татбиқи амалии онҳоро муқарра менамояд, дида баромада шуд. Моҳи августи соли 1997 дар сессияи IX Олий Мажлис Концепсияи амнияти милии Республикаи Ўзбекистон қабул шуд.

Дар амалиёти хоричӣ одатан зери мафҳуми амнияти миллӣ амнияти давлатӣ фаҳмида мешавад. Чунончи, ин гуна муносибат ба масъалаи моҳияти муаммои амнияти миллиро танг мекунад. Албатта, дар бобати амнияти миллӣ масъалаи амнияти ҳарбию давлатӣ нақши асосӣ дорад. Аммо ҳангоме амнияти миллӣ гуфта мешавад, фақат ин мазмунро фаҳмидан кифоя нест.

Бо ташаббуси Президенти мамлакат Шавкат Мирзиёев 9 январи соли 2018 қонун “Дар бораи доктринаи мудофиавии Республикаи Ўзбекистон” қабул шуд. Қонун дар шароити глобализатсия, дар вазъияти вусъат ёфтани таҳдидҳо ба амнияти байналмилалӣ ва минтақавӣ

масъалаҳои муқобилият қарда тавонистан ба зиддияти геосиёсӣ, афзоиши эҳтимолияти истифодаи қувва, аз ҷумла аслиҳаи қатли ом, фаъолшавии терроризми байналмилалӣ ва экстремизм, пурзӯршавии мубориза дар макони ахборотро қафолат медиҳад.

Худатонро санҷед!

Доктринаи мудофия – ин...

Оқруги ҳарбӣ – ин...

Шӯрои амният – ин...

Қўшунҳои сарҳадӣ – ин...

Эзоҳи истилоҳҳо!

Авф намудан – аз ҷавобгарии ҷиноӣ озод намудани ягон шахсе, ки нисбати вай бо ҳукми суд ҷазо таъин шудааст ё сабуқ намудани ҷазо. Одатан авф бо қарори сарвари давлат амалӣ мешавад.

Референдум – (*лот.* – ҷизе, ки маълум шуданаш зарур) райъпурсии умумихалқӣ, ки барои қабули қонун оиди ин ё он масъалаи дорои аҳамияти давлатӣ гузаронида мешавад, аниқ қардани фикри халқ ба воситаи овоздиҳӣ.

Юрисдиксия – (*лот.* – суд қардан, ҷараёни суд). Ҳалли масъалаҳои ҳуқуқӣ, ҳуқуқи бурдани қорҳои судӣ. Соҳаи ҳуқуқи дар доираи вақолати мақомоти муайяни давлатӣ.

Доктрина – (*лот.* – таълимот, ҳондан) таълимоти илмӣ ё фалсафӣ, назария; нуқтаи назари сиёсӣ.

Савол ва супоришҳо:

1. Хусусияти хоси палатаи парламенти якпалатагии Ўзбекистон аз ҷӣ иборат буд? Ҷаро зарурати ташкил намудани парламенти дупалата пайдо шуд?
2. Ба ҳокимиятҳо тақсим шудани идорақунии давлатӣ ҷӣ гуна аҳамият дорад?
3. Ба ҳокимияти иҷроияи Ўзбекистон кадом идораҳо мансубанд?
4. Дар Ўзбекистон “Рӯзи ҳимоятгарони Ватан” бори аввал кадом сол қайд қарда шуд?
5. Дар Ўзбекистон қорҳои судӣ ба кадом забонҳо бурда мешавад?
6. Дар Девони Вазирон ва сохтори он ҷӣ гуна тағйирот рӯй дод?

БОБИ II. ТАШАККУЛ ВА ИНКИШОФИ ЧАМЪИЯТИ ШАХРВАНДИ ДАР ЎЗБЕКИСТОН

Мавзӯи 3. Таърихи инкишофи ғояи чамъияти шаҳрвандӣ

Мақомоти ҳокимияти давлатии маҳаллӣ. Дар чараёни барпо намудани давлати ҳукукии демократӣ дар Ўзбекистон чандин вазифаҳо муқаррар шуд. Яке аз вазифаҳои муҳим барпо намудани низоми ба шароити нави муносиби фаъолияти мақомоти худидоракунии намояндагӣ ва шаҳрвандоии ҳокимияти давлатӣ дар республика буд. Органҳои ҳозираи намояндагии маҳаллии ҳозира дар заминаи Шӯрои депутатҳои халқӣ ташкил шудаанд. Аммо инҳо бо моҳияти демократиашон аз низоми аввала тамоман фарқ мекунанд.

4 январи соли 1992 қонун “Дар бораи аз нав ташкил намудани идораҳои ҳокимияти маҳаллии Республикаи Ўзбекистон” қабул гардид. Ин қонун дар мамлакат лавозими ҳокимӣ ва ҳокимонро қорӣ кард, ки ду органи истиқлолият ҳокимияти маҳаллӣ-намояндагӣ ва иҷроияро сарварӣ мекунанд.

Дар ёд доред!

Соли 1992 бори аввал дар шаҳри Тошканд ва 12 то вилоят, 163 ноҳияи дехотӣ ва 18 то ноҳияи шаҳрӣ ва 120 то шаҳр ҳокимон таъин ва тасдиқ гардиданд, аппарати онҳо – ҳокимиятҳо ташкил шуданд.

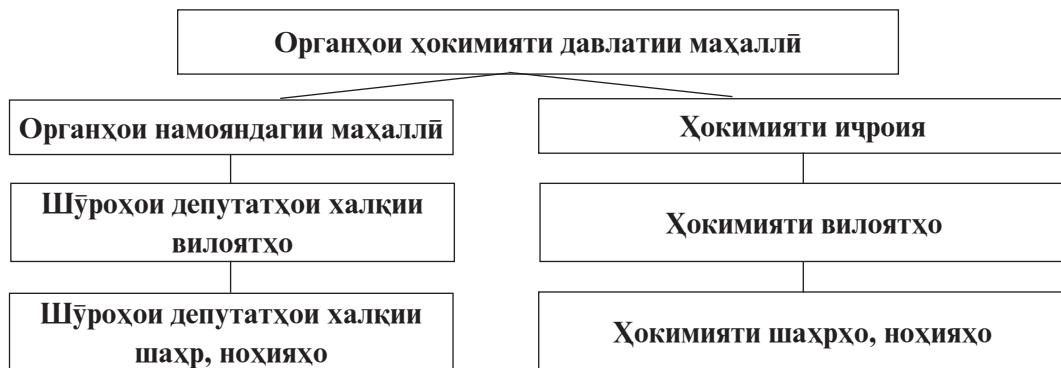
Боби XXI Конститутсияи Республикаи Ўзбекистон “Асосҳои ҳокимияти давлатии маҳаллӣ” ном дорад, дар он низоми мақомоти ҳокимияти давлатии маҳаллӣ, вазифаҳо, тартиби ташкилашон қайд шудааст. Бино ба конститутсия номи аввалаи органҳои маҳаллии намояндагӣ Кенгаш (Шӯро) гуфта дигар карда шуданд. Барои таъмини кори пурсамари онҳо Шӯроҳои депутатҳои халқии вилоят, ноҳия ва шаҳр ба вучуд оварда шуданд.

То қабули Конститутсияи Ўзбекистон низоми сезинагии органҳои маҳалли намояндагӣ вучуд дошт, онҳо:

- 1) Шӯроҳои (Советҳои) депутатҳои халқии вилоятҳо ва шаҳри Тошканд – зинаи болоӣ ҳисоб мearаванд;
- 2) Шӯроҳои (Кенгашҳои) депутатҳои халқии ноҳия, шаҳр – зинаи миёна;
- 3) Шӯроҳои депутатҳои халқии деҳа, шаҳракҳо, авул–зинаи поёни.

Конститутсия низоми дузинагии органҳои намояндагии маҳаллиро мустақкам намуд, яъне зинаи поёни гирифта шуд. Ба ҷойи онҳо органҳои худидоракунии шаҳрвандон ташкил шуданд.

Ҳамин тавр, бино ба Конститутсияи Республикаи Ўзбекистон ҳокимияти давлатии маҳаллӣ, органҳои ҳокимият ба ду органи мустақил – ҳокимияти намояндагӣ ва иҷроия тақсим шуд.

Ба органҳои маҳаллии намояндагӣ – Шӯроҳои (Кенгашҳои) депутатҳои халқӣ мансубанд. Онҳо фаъолияти худро дар асоси ҷамоавӣ (коллегиалӣ) мебаранд. Шакли асосии ташкилию ҳуқуқии Шӯроҳои депутатҳои халқӣ сессия ба ҳисоб меравад.

Мувофиқи қонун “Дар бораи интихоботи Шӯроҳои депутатҳои халқии вилоят, ноҳия ва шаҳр” ба органҳои намояндагӣ шаҳрвандони 21 солро пур карда интихоб мешаванд. Ба Шӯроҳои (кенгашҳои) депутатҳои халқии вилоятҳо ва шаҳри Тошканд на зиёд аз 60 нафар, ба Шӯроҳои туман ва шаҳр на зиёд аз 30 нафар депутатҳо ба муддати 5 сол интихоб мешаванд.

Ба ҳокимияти иҷроияи ҳоким ва аппарати иҷроияи он дохил мешаванд. Ҳоким дар ҳудуди дахлдор шахси олии мансабдор ба ҳисоб меравад. Бино ба моддаи 101-уми Конститутсияи Республикаи Ўзбекистон муддати ваколати ҳокимон 5 сол аст.

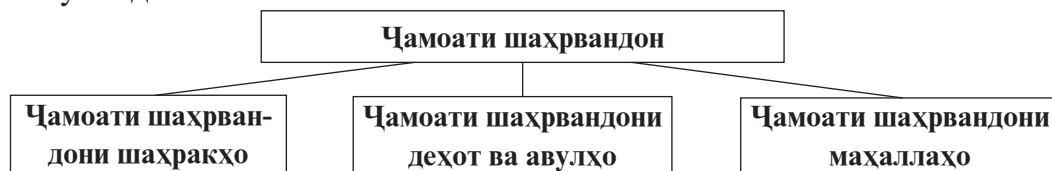
Ҳокими вилоятҳо ва шаҳри Тошканд аз тарафи Президенти Республикаи Ўзбекистон таъин ва аз лавозим озод карда мешавад. Ҳокимони ноҳия ва шаҳрҳо аз тарафи ҳокимони дахлдори вилоят таъин ва озод карда мешаванд ва аз ҷониби Шӯроҳои дахлдори депутатҳои халқ тасдиқ мегарданд. Ҳокимони ноҳияҳои шаҳрҳо ҳокими шаҳр

таъин ва аз лавозим озод менамояд ва аз тарафи Шӯрои депутатҳои халқи шаҳр тасдиқ мешаванд. Ҳокимони шаҳрҳои тобеи ноҳияҳо аз тарафи ҳокими ноҳия таъин ва аз лавозим озод карда, аз тарафи Шӯрои депутатҳои халқи ноҳия тасдиқ мегарданд. Дар ноҳияҳои дар таркиби шаҳр буда ва шаҳрҳои тобеи ноҳия, ки мақомоти намояндагӣ ташкил дода намешуданд, низ ҳокимиятҳо таъсис дода шуданд, аппарати онҳо – ҳокимият таъсис ёфт. Ҳокимони вилоятҳо ва ҳокими шаҳри Тошканд намояндаи Президенти Ўзбекистон дар ин ҷойҳо ба шумор мераванд.

Мақомоти маҳалли ҳокимияти давлатӣ бо мақомоти ҳифзи ҳуқуқ, аз қабилӣ мақомоти ҳокимияти судӣ, прокуратура, мақомоти корҳои дохила, адлия дар ҳамкорӣ фаъолият нишон медиҳанд.

Мақомоти (органҳои) худидоракунии шаҳрвандон. Республикаи Ўзбекистон роҳи истиқлолият тараққиётро интиҳоб намуда, дар кишвар мақомоти хоси худидоракунии шаҳрвандонро ба вуҷуд овард. Хусусан, ҳоло қариб дар ҳамаи кишварҳои дунё ин институт худидоракунии маҳаллӣ ном гирифта бошад, дар Ўзбекистон вай худидоракунии шаҳрвандон номида шудааст.

Баъди қабули Конститутсияи Республикаи Ўзбекистон заминаи ҳуқуқии низоми худидоракунии шаҳрвандон мустаҳкам гардид. Бино ба моддаи 105-уми Конститутсия “Дар шаҳракҳо, деҳот ва авулҳо, инчунин дар маҳаллаҳои таркиби онҳо ва дар маҳаллаҳои шаҳрҳои мақомоти худидоракунӣ ҷамоати шаҳрвандон буда онҳо ба муддати дуҷумм сол раис (оқсоқол) ва маслиҳатгарони вайро интиҳоб мекунанд”.

Дар ёд доред!

Соли 1999 Қонуни Республикаи Ўзбекистон “Дар бораи мақомоти худидоракунии шаҳрвандон”, соли 2004 “Дар бораи интиҳоботи раиси (оқсоқоли) ҷамоати шаҳрвандон ва маслиҳатгарони он” қабул шуд. Соли 2017 фармони Президенти Республикаи Ўзбекистон “Дар бораи чораву тадбирҳои боз ҳам тақвими додани институти маҳалла” имзо шуд.

Ҳамин тавр, агар ҷамоати шахрвандон дар муддати муайян ҷамъ шуда, воситаи худидоракунии корбаранда бошад, раис ва маслиҳатгарони он сохтори доимо амалкунанда мебошад.

Дар асоси фармони соли 2017 Президент ба сифати ташкилоти ҷамоати шахрвандон доир ба мутобиқати фаъолияти мақомоти худидоракунии шахрвандон Шӯрои республикавӣ ташкил карда шуд. Ба Сарвазири Республикаи Ўзбекистон, раиси Жӯқорғи Кенгеси Республикаи Қароқалпоқистон, ба ҳокимони вилоятҳо ва шаҳри Тошканд, ноҳия ва шаҳрҳо мутобиқан дар заминаи ҷамоатӣ раисӣ намудани Шӯрои республикавӣ, шӯроҳои худудӣ муқаррар шудааст. Дар Шӯрои республикавӣ оид ба корҳои ташкилӣ ва масъалаҳои услубӣ муовини раис, дар Шӯрои республикавӣ ва шӯроҳои худудӣ лавозими муовинони раис оид ба кор бо ҷавонон, масъалаҳои динию маърифӣ, кӯҳансолон ва собиқадорон ҷорӣ шуд. Дар органҳои худидоракунии шахрвандон дар асоси ҷамоатчигӣ муовинҳои раиси ҷамоати шахрвандон лавозими маслиҳатчӣ оид ба масъалаҳои ҷавонон ҷорӣ гардидааст.

Кори мустақилона

Мазмуни моддаҳои 99–105-уми Конститутсияи Республикаи Ўзбекистонро бо мавзӯ вобаста кунед. Мисолҳо оред.

Низоми интиҳобот. Барои барпо намудани низоми интиҳоботи хоси ҷамъияти демократии Ўзбекистон офаридани қонунҳои интиҳоботи ҷавобгӯи андозаҳо ва талабҳои ҳуқуқи байналмилалӣ аҳамияти калон дорад.

Аввал бо мақсади татбиқи низоми интиҳоботӣ қонун “Дар бораи референдум дар Республикаи Ўзбекистон” ва “Дар бораи интиҳоботи Президенти Республикаи Ўзбекистон” (18 ноябри соли 1991) қабул шуд. Дар аввали солҳои 90-уми асри ХХ дар бораи интиҳобот, тартиби гузаронидан интиҳобот як қа-

Президенти Республикаи Ўзбекистон Шавкат Мирзиёев, ки 14 декабри соли 2016 интиҳиб шуд

тор қонунҳо қабул карда шудан. Қонунҳо “Дар бораи интиҳобот ба Олий Мажлиси Республикаи Ўзбекистон”, “Дар бораи интиҳобот ба Шӯроҳои депутатҳои халқии вилоят, ноҳия ва шаҳр” ва “Дар бораи қафолатҳои ҳуқуқҳои интиҳоботи шаҳрвандон” аз ҷумлаи онҳоянд.

Интиҳобот аз тарафи Комиссияи марказии интиҳоботӣ ташкил карда мешавад. Агар комиссия аз соли 1998 ҳамчун органи муваққатии мустақил фаъолият сар карда бошад, аз соли 2014 бошад, ҳамчун органи доимӣ ташкил карда шуд. Комиссияи марказии интиҳоботӣ ва аъзоёни он ба таври мустақил аз ҳар гуна органҳои давлатӣ, иттиҳоди-яҳои ҷамъиятӣ ва шахсони мансабдор дар амал татбиқ мегардад.

Дар Конститутсияи Республикаи Ўзбекистон ва қонунҳо ҳуқуқи интиҳобот доштани шаҳрвандони 18 солро пурқарда, бо овоздиҳии пинҳонӣ гузаронидани интиҳоботи Президенти Ўзбекистон, инти-хоботи Олий Мажлис, Шӯроҳои депутатҳои халқии вилоят, ноҳия ва шаҳр дар асоси ҳуқуқи интиҳоботи умумӣ, баробар ва рӯйирост мустаҳкам карда шудаанд.

Ҳар як шаҳрванд – интиҳоб кунанда як овози дорад. Шаҳрванди солаш аз 35 кам набуда Президенти Республикаи Ўзбекистон, 25 солро пурқарда ба Олий Мажлис, ҷавони 21 сола ба Шӯроҳои вилоят, ноҳия ва шаҳр ҳуқуқи интиҳоб шуданро дорад.

Худатонро санҷед!

Ҷамоати шаҳрвандон – ин..
Маслҳатгарони раис – ин..
Соли 1991 – ин...

Синну соли интиҳоб шудан – ин..
Синну соли интиҳобот – ин..
Соли 2017 – ин...

Бино ба Конститутсияи Республикаи Ўзбекистон интиҳоботи Президенти мамлакат, ба Палатаи қонунгузории Олий Мажлис ва ба Жўкорғи Кенгеси Республикаи Қароқалпоқистон, интиҳоботи мақомоти намояндагии ҳокимияти давлатии вилоятҳо, ноҳияҳо, шаҳрҳо мутобиқан дар соли ба поён расидани муддати ваколати конститутсиявии онҳо дар аввалин якшанбеи даҳрӯзаи 3-юми моҳи декабр гузаронида мешавад.

Пайдоиши сохтори бисёрхизбии (бисёрпартиявӣ) Ўзбекистон. Бисёрхизбӣ фаъолият бурдани ду ё аз он бештар партия (ҳизб) дар ҳаёти ҷамъият аст. Ин ҳолат ба давлат ва ҷамъиятҳои ба роҳи демократӣ

хосбуда, тараққиёти ҷамъият ба гуногунии андешаҳо асос меёбад. Озод фаъолият бурдани партияҳои сиёсӣ дар ҷамъият кафолати асосии барпо намудани давлати ҳуқуқии демократӣ аст.

Дар замони ҳозира яке аз меъёрҳои асосии демократия дар ҷаҳон гузаронидани интихобот дар заминаи бисёрҳизбӣ аст. Дар даври истиқлол партияи якумини сиёсии ташкилёфта Ҳизби (Партия) халқии демократии Ўзбекистон мебошад. Партия моҳи ноябри соли 1991 ташкил шуд. Мақсади он ҳимояи манфиатҳои табақаи муҳтоҷ ба ҳимояи иҷтимоӣ нигаронида шудааст. Аз вақти ташкилёбӣ ин партия то ин дам панҷ маротиба интихоботи Президент ва интихоботи парламент иштирок намуда, дар парламент фраксияи худро ташкил дод.

Кори мустақилона.

Аз адабиёти иловагӣ истифода бурда, як гурӯҳи донишомӯзон солҳои дар интихоботи Президент иштирок кардани ПХД Ўзбекистонро мешуморад ва таъриф медиҳад. Гурӯҳи дуюм аз рӯйи иштироки партия дар интихоботи Олий Мажлис айнан ҳамон вазифаро иҷро менамояд.

Дар таърихи инкишофи бисёрҳизбии Ўзбекистон боз як партия— Партияи “Ватан тараққиёти”-и Ўзбекистон ҷойи худро ёфта буд. Ин партия соли 1992 ташкил ёфт. Соли 1999 Партияи миллии демократии “Фидокорон” таъсис гардид. Вай ҳамчун ташкилоти сиёсии дастгирикунандаи мақсадҳои кӯшишҳои фидокорони Ўзбекистон ба вучуд омад. Соли 2000 анҷумани муштараки Партияи “Ватан тараққиёти” ва Партияи миллии демократии “Фидокорлар” ба амал омад, дар он як будани ҳаракат, барномаи фаъолияти ҳар ду партия муҳокима шуд, яққоя фаъолият нишон додани онҳо ба мақсад мувофиқ дониста, ду партия муттаҳид шуд.

Боз як партияе, ки дар солҳои аввали Истиқлолият пайдо шуд, Партияи сотсиал-демократии “Адолат” мебошад. Вай моҳи феврвали

соли 1995 ташкил ёфт. Мақсади асосии партияҳои сотсиал-демократӣ ба ҳаллу фасли муаммоҳои иҷтимоии ҷамъият нигаронида шудаанд. Аз ин сабаб партия барои ба роҳ мондани робитаҳо бо партияҳои сотсиал-демократии кишварҳои мутараққӣ ва иштироки фаъолона дар ҳаракати сотсиал-демократии байналмилалӣ ҳаракат менамояд. Партияи сотсиал-демократии “Адолат” ба табақаи синфи миёна ва аҳолии эҳтёҷманд таъя ва иродаи сиёсӣ иҷтимоии онҳоро ифода менамояд.

Боз як партияе, ки дар солҳои истиқлол ташкил ёфт, Партияи демократии “Миллий тикланиш”-и Ўзбекистон аст. Он соли 1995 ташкил шудааст. Анъанаҳо ва арзишҳои миллиро ҳифз кардан мақсади асосии партияи демократии “Миллий тикланиш” аст. Моҳи июни соли 2008 анҷумани муштараки Партияи миллии демократии “Фидокорлар” ва Партияи демократии “Миллий тикланиш” баргузор

шуд ва дар он муттаҳид шудани ҳар ду партия ба як партияи “Миллий тикланиш” муҳокима шуд. Дар анҷуман наздик будани мазмун ва моҳияти вазифаҳои барномавии партияҳо таъкид шуд.

Партияе, ки дар муддати кӯтоҳ дар низоми сиёсии Ўзбекистон мавқеи ҳудро дарёфт, Партияи Либерал-демократии Ўзбекистон (ЎзЛи-ДеП) аст, ки соли 2003 ташкил шуда буд. Партияи Либерал-демократии Ўзбекистон ҳамчун ташкилоти умумимиллии сиёсӣ манфиати табақаи мулкдорон, намояндагони бизнеси хурд, хоҷагиҳои фермерӣ ва деҳқониро, мутахассисони баландмалакаи истеҳсолот ва ходимони идоракуни, тадбиркоронро ифода ва ҳимоя мекунад.

Агар ба фаъолияти партияҳои сиёсии Республикаи Ўзбекистон дар солҳои гузашта назар андозем, барои инкишофи онҳо асоси ҳуқуқӣ ба вучуд омаданаширо мебинем. Конститутсияи Республикаи Ўзбекистон, қонунҳои “Дар бораи партияҳои сиёсӣ”, “Дар бораи аз ҷиҳати молиявӣ таъминкунии партияҳои сиёсӣ” ва Қонуни конститутсиявӣ “Дар бораи пурзӯр намудани роли партияҳои сиёсӣ дар навсозӣ ва боз ҳам демократӣ кардани идоракунии давлат ва модернизатсияи

мамлакат” аз ҷумлаи онҳоянд. Табиист, ки меъёри асосии чигунагии мавқеи партияҳои сиёсӣ дар ҷамъият аз натиҷаи интиҳобот ба органҳои намояндагии ҳокимият маълум карда мешавад.

Ҳаракати экологии Ўзбекистон. Соли 2008 қонун “Дар бораи бинобар тақмилибии ҳуҷжатҳои қонунӣ оид ба интиҳобот дохил кардани тағйирот ва иловаҳо ба баъзе қонунҳои Республикаи Ўзбекистон” қабул шуд. Аз рӯи он ба Палатаи қонунгузори Олий Мажлиси Республикаи Ўзбекистон 135 нафар депутат интиҳоб шуда, 15 нафар депутати Палатаи қонунгузорӣ аз Ҳаракати экологии Ўзбекистон, дар анҷумани худаш интиҳоб карда мешавад. Мувофиқи ин қонун шумораи депутатҳои Палатаи қонунгузори Олий Мажлис 150 нафар муқаррар карда шуд.

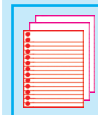

Ҳаракати экологии Ўзбекистон моҳи августи соли 2008 ташкил гардид. Ҳаракати экологии Ўзбекистон фаъолияти худро барои таъмин намудани шароити муносиби муҳити атроф баҳри зиндагии шаҳрвандон ва насли оянда, беҳтар кардани саломатии аҳоли, муҳофизати ҳамаи захираҳои табиӣ ва ҳуқуқҳои оқилона истифода бурдани онҳо, катъиян иҷро намудани онҳо дар ҷараёни навсозии ҷамъият пурра сафарбар менамояд.

Дар ёд доред!

22 декабри соли 2017 Муроҷиатномаи Президенти Ўзбекистон ба Олий Мажлис эълон шуд. Дар ин Муроҷиатнома барои Ҳаракати экологӣ дар Палатаи қонунгузори Олий Мажлиси Республикаи Ўзбекистон 15 ҷойи депутатӣ муайян накарда, намояндагони ин ҳаракат дар баробари дигар партияҳо дар асоси рақобат ба воситаи интиҳобот ба депутатӣ ноил шуданашон пешниҳод карда шуд.

Эзоҳи истилоҳҳо!

Партия – (*лот.* *partio* – порча, як қисм) гурӯҳи иборат аз шахсони аз нигоҳи ғоявӣ ҳаммаслак, манфиаташон як хел, гурӯҳи муайяни иҷтимоӣ ё ташкилоти сиёсӣ, ки манфиатҳои табақаҳоро ҳимоя менамояд.

Модернизатсия – (*modern* – замонавӣ) навсозӣ, замонавӣ; навсозии давлат, ҷамъият, иқтисодиёт, технология ва нав сохтани дигар соҳаҳо. Услубҳои нав, тағйирот дар асоси ихтироҳо.

Савол ва супоришҳо:

1. Органҳои ҳокимияти давлатии маҳаллиро шуморед. Онҳо фаъолияти худро бар асоси кадом қонунҳо пеш мебаранд?
2. Дар бораи дигаргуниҳо дар низоми интихобот чихоро медонед?
3. Байни ҳокимияти маҳаллӣ ва органи намоёндагии маҳаллӣ чӣ гуна фарқ ва вобастагӣ мавҷуд аст?
4. Дар бораи фаъолияти партияҳои сиёсӣ чадвали зеринро пур кунед..

Партия	ПХД Ўзбекистон	“ПСД “Адолат”	ЎЗМТДП	ЎзЛиДеП
Соли ташкилёбӣ				
Ғояш				

Мавзӯи 4. Марҳилаҳо ва истиқболи инкишофи ҷамъияти шаҳрвандӣ дар Ўзбекистон

Аз давлати пурқудрат – ба сӯи ҷамъияти пурқудрат. Дар марҳилае, ки аз соли 2000 то имрӯзро дар бар мегирад, дар мамлакат ҷараёнҳои фаъоли демократии навсозӣ ва модернизатсия мушоҳида шуд. Вазифаи асосии он марҳила ба марҳила (зина ба зина) гузаштан аз давлати пурқудрат ба ҷамъияти пурқудрати шаҳрвандӣ, ки заминаи асосии мустаҳкамсозии давлатдории миллӣ мебошад, муқаррар гардид. Дар ҳаёти сиёсӣ иқтисодии кишвар ҷараёнҳои демократиконӣ ва либерализатсия чуқур шуданд, низоми судии истиқлолият ҳимоякунандаи ҳуқуқи озодаҳои инсон мустаҳкам шуд, асосҳои ҷамъияти шаҳрвандӣ инкишоф намуд, фаъоли иқтисодӣ сиёсии шаҳрвандон афзуд. Аз ҷониби Ислоҳ Каримов концепсияи ташаккул додани ҷамъияти шаҳрвандӣ ва боз ҳам амиқсозии ислоҳоти демократӣ таҳия карда шуд. Ба ин марҳила боз ҳам демократиконии ҳокимият ва идоракунии давлатӣ, ислоҳ намудани низоми суду ҳуқуқ, соҳаи фарогирӣ бо ахборот, таъмини озодагии сухан, такмилдиҳии қонунҳои оид ба интихобот, либерализатсияи иқтисодӣ ба амиқсозии ислоҳоти демократии бозор нигаронидашуда хос мебошад.

Дар сессияи IX-уми Олий Мажлис дар соли 2002 Нахустпрезиденти мамлакат Ислоҳ Каримов усулиятҳои нави татбиқи ин ислоҳот-

ро ба миён гузошт. Дар он оид ба ислоҳот ҳафт масъала ҳамчун самти устувор муқаррар карда шуд.

Яке аз самтҳои устувор ба воситаи боло бурдани ҷой ва роли ташкилотҳои нодавлатию нотичоратӣ дар ҳаёти ҷамъият ҷараёни барпо намудани ҷамъияти шаҳрвандиро амиқ намудан, усулияти “Аз давлати пурқудрат – ба сӯйи ҷамъияти пурқудрат”-ро амалӣ намудан ба шумор меравад.

Роҳи асосии сиёсати давлат ба вучуд овардани давлати ҳуқуқию демократӣ, таъмин намудани баробарии ҳама дар назди қонун, ҷорӣ кардани принсипи “шаҳрванд – ҷамъият – давлат”, ҳамин тавр барпо намудани ҷамъияти шаҳрвандӣ муқаррар гардид.

Концепсияи боз ҳам амиқ намудани ислоҳоти демократӣ ва инкишоф додани ҷамъияти шаҳрвандӣ дар мамлакат. 12 ноябри соли 2010 Ислом Каримов дар маҷлиси муштараки Палатаи қонунгузорӣ ва Сенати Олий Мажлиси Республикаи Ўзбекистон дар мавзӯи “Концепсияи боз ҳам амиқ намудани ислоҳоти демократӣ ва инкишоф додани ҷамъияти шаҳрвандӣ дар мамлакат” маъруза кард. Ин маъруза аз нуқтаи назари сарҳисоб кардани ислоҳоти татбиқшуда ва муайян намудани самтҳои боз ҳам инкишоф додани ҳамаи соҳаҳои ҳаёти ҷамъият ва давлат аҳамияти бузург дошт. Дар ин Концепсия қорҳои анҷомёфта дар роҳи барпо намудани ҷамъияти шаҳрвандӣ ва давлати ҳуқуқӣ дар мамлакатамон муфассал таҳлил гардид, вазифаҳои муҳими боз ҳам чуқур намудани ислоҳоти демократӣ дар он самт ва мунтазам давом додани ин роҳ муқаррар шуд.

Дар бобати демократӣ кардани ҳокимият ва идоракунии давлатӣ ба моддаҳои 78, 89, 93, 96, 98-уми Конститутсия тағйирот дохил карда, бинобар он номзади Сарвазир аз ҷониби партияти сиёсии дар интиҳоботи Олий Мажлис аз ҳама бештар ҷойи депутатири гирифта

Дар ёд доред!

Концепсия аз шаш қисм иборат аст, дар он демократӣ кардани ҳокимияти давлатӣ, низоми суду ҳуқуқ, ислоҳи низоми суду ҳуқуқ, соҳаи ахборот, таъмини озодии ахборот ва суҳан, озодии ҳуқуқи интиҳобот ва инкишоф додани қонунҳои интиҳобот, ташаккул ва ривож додани институтҳои ҷамъияти шаҳрвандӣ, дар бобати боз ҳам чуқур сохтани либерализатсияи иқтисодӣ вазифаҳои муҳим муайян шуд.

ё партияҳои сиёсии баробар ҷойгирифта пешниҳод мешавад. Президент номзади пешниҳодшударо дида баромада, дар муддати 10 рӯз барои муҳокима аз тарафи палатаҳои Олий Мажлис ва тасдиқ намудан пешниҳод мекунад. Дар соҳаи ислоҳи низоми суду ҳуқуқ институти адвокатура такмил дода, истиқлолияти он боз ҳам мустаҳкам гардид. Ба муносибати либерализатсияи ҷазоҳои ҷиноӣ таснифи ҷиноятҳо тағйир ёфт. Ҳуқуқи додани санксия ба судҳо гузашт.

Қабул шудани қонунҳои “Дар бораи шаффофии фаъолияти ҳокимияти давлатӣ ва мақомоти идоракунии”, “Дар бораи барномаҳои телерадио”, “Асосҳои иқтисодии фаъолияти воситаҳои ахбори оммавӣ”, “Дар бораи кафолати дастгирӣ кардани воситаҳои ахбори оммавӣ аз тарафи давлат” муқаррар шуд. Дар натиҷа дар бобати ислоҳи соҳаи ахбор, таъмини озодии ахбор ва сухан дар мамлакат оид ба ин соҳа қариб 10 то санадҳои қонунӣ қабул шуд.

Дар соҳаи таъмини озодии ҳуқуқи интиҳобот дар Ўзбекистон ва инкишофи қонунҳои интиҳоботӣ қонунҳои интиҳобот такмил дода, низоми интиҳобот мунтазам ва марҳила ба марҳила либерализатсия карда шуд. Оид ба ҳалли муаммои овоздиҳии пеш аз муддат, таъмини ошкороии фаъолияти комиссияҳои интиҳоботии участка ба санадҳои қонунии ҷорӣ тағйирот дароварда шуд.

Ҳоло дар мамлакатамон беш аз 9 ҳазор ташкилоти нодавлатию нотичоратӣ мавҷуд аст. Шӯъба ва ваколатхонаҳои 29 то ташкилотҳои байналмилалӣ ва ғайриҳукуматӣ фаъолият доранд. Соли 2017 дар бораи такмил додани фаъолият ва пуштибонӣ намудани ташкилотҳои нодавлатию нотичоратӣ аз қабилҳои хазинаи “Нуронӣ”, Иттифоқи ҷавонон, Шӯрои фермерон, хоҷагиҳои деҳқонӣ ва соҳибони замини ҳавлигии Ўзбекистон, Палатаи савдоию саноатӣ, Шӯрои республикавии мувофиқсозии фаъолияти органҳои худидоракунии фармону қарорҳои алоҳида қабул карда шуданд.

Ба роҳ мондани мулоқот бо халқ. Соли 2016 бори нахуст дар мамлакат мулоқоти бевоситаи аҳоли ва ҳукумат ба роҳ монда шуд. Сентябри ҳамон сол қабулхонаи виртуалии Сарвазир (дар манзили электронии pm.gov.uz) кушода шуд. “Соли мулоқот бо халқ ва манфиатҳои инсон” эълон шудани соли 2017 корхоро дар ин бобат фаъол намуд.

Бино ба Фармони Президент Шавкат Мирзиёев 28-уми декабри соли 2016 “Дар бораи чораву тадбирҳо оид ба ба кулӣ тақмил додани низоми кор бо муроҷиатҳои шахсони юридикӣ ва ҷисмонӣ” Қабулхонаҳои халқ ташкил шуд. Ходимони онҳо ходимони девони Президенти Республикаи Ўзбекистон ҳисоб мешаванд. Декабри соли 2017 Президенти Республикаи Ўзбекистон Шавкат Мирзиёев дар маросими ботантана ба муносибати 25-солагии қабули Конститутсия маъруза карда, ғояи дар заминаи Қабулхонаи халқ ташкил кардани сохтори алоҳида дар назди Президент – Агенсии хизматҳои давлатии фавриро баён намуд.

Мулоҳиза!

Зарурати кушода шудани қабулхонаи виртуалиро дар чиҳо мебинед? Бо истифода аз маълумотҳои иловагӣ мазмуни калимаи ихтисори “PM” аз манзили интернетии pm.gov.uz-ро фаҳмонед.

Дар давоми як сол ин механизм аз озмоиш гузашта, тақмил ёфт ва дар чаҳми ҷамъияти ҷаҳонӣ муваффақиятҳои моро дар бобати демократия намоиш дод. Президент Шавкат Мирзиёев зимни суҳанронияш дар сессияи 72-юми Сарассамблеяи Созмони Милали Муттаҳид ҳокимияти халқ на ба ном, балки ҳамчун мақсади глобалӣ ҷорӣ шуда истоданаширо муқаррар карда, дар ҳудуди кишвар ташкил шудани қабулхонаи виртуал ва қабулхонаҳои халқии Президентро, ва ба он ҳазорон шахрвандон муроҷиат карданашонро таъкид намуд.

Стратегияи ҳаракатҳо дар бобати панҷ самти устувори тараққиёти мамлакат дар солҳои 2017–2021. Ислоҳоти калонмиқёсе, ки дар солҳои истиқлол дар мамлакат ба амал бароварда шуд, дар бобати мустаҳкам намудани давлатдории миллӣ ва соҳибхитиёрӣ, таъмини амният ва ҳуқуқ тартибот, даҳлат нопазирии сарҳадоти давлатамон, бартарияти қонун дар ҷамъият, ҳуқуқ ва озодиҳои инсон, фароҳам овардани муҳити тифоқии байнимиллӣ ва таҳаммулпазирии динӣ таҳқурсии муҳим гардид.

Дар айни замон таҳлили роҳи тайнамудаи мамлакатамон ҳоло бо назардошти тағйирёбии талаби ҷиддии бозори ҷаҳонӣ, дар шароити гло-

Дар ёд доред!

– Дар Стратегияи ҳаракатҳо 5 то самти устувори боз ҳам ривоч додани мамлакат қайд шудааст:

I. Такмил додани низоми сохтмони давлат ва ҷамъият (ҳаворанг – рамзи осмон ва оби тоза, ранги байрақи давлати Амир Темур);

II. Таъмин намудани устувори қонун ва боз ҳам ислоҳ намудани низоми суду ҳуқуқ (сиёҳранг – рамзи устувори қонун ва ору номус);

III. Тараққӣ додани иқтисодиёт ва либерализатсияи он (тиллоранг – рамзи қудрат, яъне унсурҳои тараққӣ додани иқтисодиёт);

IV. Инкишоф додани соҳаи иҷтимоӣ (ранги сурх – рамзи ҳаёт ва таъмин намудани тарзи муносиби зисти аҳоли);

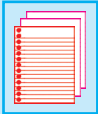
V. Бехатарӣ, таҳаммулпазирии динӣ ва тифоқии байни миллатҳо, сиёсати хориҷии манфиатноки тарафҳо ва амалӣ (ранги сафед – рамзи унсурҳои сиёсати сулҳпарварӣ).

бализатсия пурзӯр шудани рақобат аз давлатамон тақозо менамояд, ки барои тараққиёти бошиддат мутлақо муносибати навро бояд таҳия кунад. Бо ташаббуси Президент Шавкат Мирзиёев, ки моҳи декабри соли 2016 интиҳоб шуд, самараи ислоҳотро боз ҳам афзун карда, бо мақсади фароҳам овардани тараққиёти бошиддат, модернизатсияи мамлакат ва ҳамаи соҳаҳои ҳаётро либерализатсия намудан самтҳои устуворро дар амал татбиқ карда, бо фармони Президенти Республикаи Ўзбекистон аз 7-уми феввали соли 2017 Стратегияи ҳаракатҳо дар бобати панҷ самти устувори тараққиёти мамлакат дар солҳои 2017–2021 тасдиқ шуд.

Стратегия дар асоси комплексӣ омӯхтани масъалаҳои рӯзмарраи аҳоли ва тадбиркоронро ба ташвишварда, натиҷаҳои таҳлили амалиёт ва таҷрибаи хориҷии қонунҳо ва муҳофизати ҳуқуқ таҳия шудааст.

Стратегияи ҳаракатҳо дар 5 марҳила дар амал татбиқ мешавад, оид ба ҳар кадоме аз онҳо бевосита бо ном ниҳодани сол тасдиқ шудани барномаи давлатӣ барои ҳамон сол дар назар дошта шудааст.

Барои татбиқи амали Стратегияи ҳаракатҳо Комиссияи миллии иборат аз 14 нафар бо раҳбарии Президент ташкил шуд, он дар вақташ ва босифат иҷро шудани ҳар як вазифаи ин ҳуҷҷатро назорат менамояд.

Эзоҳи истилоҳҳо!

Концепсия – лоиҳаи калонмиқёси ба инкишофи ягон соҳа сафарбаршуда ё маҷмӯи назарҳо.

Санксия – дар ҳуқуқшиносӣ чораест, ки нисбат ба шахси ҳуқуқшикан истифода мешавад, ки ба оқибатҳои муайян оварда мерасонад.

Стратегия – воситаи таъсир ва услубҳост, ки ба муддати дуру дароз таҳия мешавад, аниқ қардани истиқболи мақсадҳо.

Савол ва супоришҳо:

1. Шиори “Аз давлати пурқудрат – ба сӯйи ҷамъияти пурқудрати шаҳравандӣ”-ро эҳҷ дихед.
2. Фармони Президент Шавкат Мирзиёев 28-уми декабри соли 2016 “Дар бораи чораву тадбирҳо оид ба ба куллий тақмил додани низоми кор бо мурочиатҳои шахсони юридикӣ ва ҷисмонӣ” ҷихоро дар назар дорад?
3. Вазифаҳои Қабулхонаҳои халқ аз ҷӣ иборат аст?
4. “Концепсияи боз ҳам амиқ намудани ислоҳоти демократӣ ва инкишоф додани ҷамъияти шаҳравандӣ дар мамлакат” аз ҷанд қисм иборат аст? Онҳоро номбар кунед.
5. Аз адабиётҳои иловагӣ истифода бурда, таркиби Комиссияи милли-оид ба татбиқи амалии Стратегияи ҳаракатҳоро муайян кунед.

БОБИ Ш. ИСЛОҲОТИ ИҚТИСОДӢ ВА СИЁСАТИ ИҶТИМОӢ ДАР ӢЗБЕКИСТОН

Мавзӯи 5. Таҳияи модели ӯзбекӣ. Оғози ислоҳоти иқтисодӣ

Роҳи ҳоси гузариш ба муносибатҳои бозор дар Ӣзбекистон, “Модели ӯзбекӣ”-и тараққӣ. Вақте Ӣзбекистон мустақил шуд, аҳволи иҷтимоӣ иқтисодӣ хеле мураккаб буд. Ӣзбекистони ба истиқлол ноилшуда аз сиёсати банақшагирии иқтисодӣ, ки асоси иқтисодӣ замони шӯравиро ташкил меод, даст кашид ва роҳи иқтисодӣ бозорро пеш гирифт. Бино ба таҷрибаи ҷаҳонӣ барои тамоми кишварҳои дунё роҳи ягонаи тараққӣ дорой як андозаи барои ҳама мақбул вучуд наорад. Ҳар як кишвар бо назардошти анъанаҳои таърихи тараққӣ ба ҳудаш ҳос, ҳусусияҳои милли роҳи ҳудашро, модели худиро бояд таҳия наояд. Ӣзбекистон низ дар асоси ҳамин барномаи умумӣ, мизонҳои умуми қонунӣ роҳи худии гузариш ба муносибатҳои иқтисоди бозорро интиҳоб қард.

Дар ёд доред!

Барои гузаштани Ўзбекистон ба муносибатҳои бозор панҷ усулияте, ки Ислоҳ Каримов қор қарда баромада буд, асос шуд:

1. Бартари иқтисодӣ несибат ба сиёсат, аз мафқура ҳоли будани он.
2. Давлат ислоҳотгари асосӣ ва ташаббусқори дигарқуниҳои иқтисодӣ.
3. Устувори қонун, баробар будани ҳама дар назди қонун.
4. Пеш бурдани сиёсати пурызӯри иқтимоӣ, устувори қимоӣ иқтимоӣ табақҳои муҳтоқи аҳоли.
5. Марҳила ба марҳила, мунтазам гузаштан ба иқтисодиёти бозор.

Дар даври аввали гузариш аз иқтисодиёти бозор ҳуқумат ва Президенти республика якчанд санадҳои ҳуқуқӣ қабул қард. Дар солҳои аввали истиқлол барои қимоӣ иқтимоӣ аҳоли, хусусан ногиронҳо, оид ба таъмионти давлатии нафақа, қимоӣ ҳуқуқҳои истеъмолқийн, муҳоқизати тандурусти аҳоли ва дигар масъалаҳо қонунҳои республика, қарорҳои ҳуқумат ва фармонҳои Президент қабул шуданд.

Барпо намудани низоми идорақунии ислоҳоти иқтисодӣ. Ташаққули инфрасохтори (инфраструктураи) бозор. Мақсади асосии ислоҳ намудани иқтисодиёт аз таъмин қардани шароити зист ва фаъолияти инсонҳо, барпо қардани низоми пуққудрат ва мунтазам ривоқёбандаи тараққий аст. Марҳилаи якуми даври гузариш ба муносибатҳои бозор даври аз рӯзи истиқлол то қорӣ шудани валютаи миллиро дар бар меқирад. Дар марҳилаи якум ду вазифа ҳал қарда шуд. Аввалан, оқибатҳои вазиини тартиби маъмурию фармонравой паси сар қарда шуд, ба бўҳрон хотима гузошта, иқтисодиёт ба субот омад. Дуюм, решаҳои ҳуқуқии муносибатҳои бозор ташаққул ёфт.

Решаҳои ҳуқуқию иқтисодии қамъияти ба иқтисодиёти бозор асосёфта дар Ўзбекистон дар Конституқсияи Республикаи Ўзбекистон ифодаи худро ёфт. Дар марҳилаи аввали ислоҳот аз тарафи Олий Қенгаш доир ба иқтисодиёт беш аз 100 қонун қабул қарда шуд. Дар айни вақт дар қараёни хусусиқардонӣ сохтори имтиёзҳо қорӣ қардид. Дар қорқонаҳои хусусишаванда имқонияти аз тарафи ходимони қамоаҳои меҳнатӣ қарида қирифтани ақсияҳои имтиёзи ба роҳ монда шуд. Фондҳои асосии қўҳна, объектҳои инфрасохтори иқтимоӣ ба муққдорони нав беқул суқурда шуд. Моқу муққи хоқақиҳои давлатии қишлоқ, фермаҳо, боғҳо ва ангурқорон ба шартҳои имтиёзи хусусӣ қардонида шуданд.

Зарурати хусусикунии мулки давлат яке аз шартҳои барпо намудани ҷамъияти ба муносибатҳои бозор асосёфта мебошад. Дар Ўзбекистон аз ғояи хусусинамӯӣ бо воситаи чек даст кашида шуд, мулки давлат фақат бо роҳи фуруҳтан ба мулкдорони нав шакли дигари мулкдорироро гирифт. 18-уми ноябри соли 1991 Шӯрои Олии Ўзбекистон қонуни “Дар бораи аз тасарруфи давлат баровардан ва хусусигардонии мулк”-ро қабул кард. Марҳилаи аввали хусусигардонӣ фондҳои истиқомат, корхонаҳои савдо, саноати маҳаллӣ, адои хизмат, шабакаи таҳияи маҳсулоти хоҷагии кишлоқро фаро гирифта буд. Бо мақсади ташкил кардани чараёни хусусигардонӣ ва раҳбарӣ намудан ба он дар Республикаи Ўзбекистон моҳи феврари соли 1992 Кумитаи давлатии идоракунии мулки давлатӣ ва хусусигардонӣ таъсис ёфт. Вай соли 1994 ба Кумитаи давлатии идоракунии мулки давлатӣ ва дастгирӣ кардани тадбиркорӣ табдил ёфт. Хусусигардонии хурд соли 1994 ба поён расид. Оид ба хусусӣ намудани мулки давлатӣ беш аз 20 санади меъёрӣ қабул шуд. Соли 1995 дар хоҷагии халқ соли хусусигардонии оммавӣ гардид. Ба соли 1998 омада шабакаи корхонаҳои хусусӣ якбора афзуд. Дар натиҷаи татбиқи корҳои бузургмиқёс дар бобати хусусӣ намудани мулк дар кишвар иқтисодиёти бисёрқирра ва синфи мулкдорон ба вучуд омад.

Дар натиҷаи дар Ўзбекистон набудани валютаи миллӣ, дар муомила будани рубли солҳои 1961–1992 баромада, зиёда аз он, нисбат ба арзиши аслии нархгузори шудани баъзе намуди маҳсулоти озуқаворӣ ба хориҷи кишвар кашонда шудани онҳоро ба амал овард ва дар мамлакат дар бобати таъмини аҳоли бо маҳсулоти асосии истеъмол душвориҳо ба вучуд омад.

Худатонро санҷед!

Ташкилотҳои иқтисодию маъмурӣ – ин... Панҷ усулият – ин...

Чараёни хусусигардонӣ – ин...

Марҳилаҳои ислоҳот – ин...

Қабул шудани валютаи миллӣ. Ўзбекистон ба истиқлол ноил гардида, барои ба муомила баровардани пули милли худ сар кард. Аммо барои татбиқи ин чараён вақт, таҷриба зарур шуд. Аз ин боис Ўзбекистон дар солҳои 1991—1993 дар минтақаи муомилаи пули собиқ Иттифоқ—рубл монда буд. Вале истеҳсоли умумии маҳсулот

дар макони собиқ иттифоқ хеле паст шуда рафт ва рубл ҳам беқурб мегардид. Ўзбекистон барои қорӣ намудани пули нави миллиаш чиддӣ пардохт. Аллақай соли 1992 нусхаҳои сӯм-купон тайёр шуда, аз 1 ноябри соли 1993 сӯм-купон ба муомила бароварда шуд. Қурби он ба рубли дар муомила буда баробар буд. Раҳбарияти Ўзбекистон дар асоси сӯм-купон таҷрибаи зарурӣ ҳосил намуд, барои қорӣ қардани валютаи миллии ҳақиқӣ чораҳо дид.

Бино ба фармони Президенти Республикаи Ўзбекистон “Дар бораи ба муомила даровардани валютаи миллии Республикаи Ўзбекистон” аз 1 июли соли 1994 дар ҳудуди республика валютаи ягонаи миллий – сӯм ҳамчун воситаи қонунии пардохт ва маҳдуднашуда дар муомила қорӣ қарда шуд.

Дар ёд доред!

Соли 1994 ба муомила банкнотҳои 1, 3, 5, 10, 25, 100 сӯмӣ, аз соли 1997-ум 200 сӯмӣ, аз соли 2000-ум 500 сӯмӣ, аз соли 2001-ум 1000 сӯмӣ, аз соли 2013-ум 5000 сӯмӣ, аз соли 2017 –ум 10000 ва 50000 сӯмӣ баромад.

Ташаккулёбии низоми замонавии нақлиёту коммуникатсия. Баъди дастёбӣ ба истиқлол республика бо мақсади сифатан беҳтар намудани хизматрасонии нақлиёт ба иқтисодиёт ва аҳоли ва тақмил додани низоми раҳбарии соҳа ширкати ҳавопаймоии миллии «Ўзбекистон ҳаво йўллари» (соли 1992), ширкати давлатию саҳҳомии (аксиядорӣ) “Ўзбекистон автомобил транспорти” (“Ўзавтотранс”) (соли 1993), аз соли 1998 Агентии автомобил ва нақлиёти дарёии Ўзбекистон”, ширкати саҳҳомии “Ўзбекистон темир йўллари” (соли 1994) ва дигар идораҳо ташкил қарда шуданд. Корхонаҳои нақлиёти мамлакат ба компанияҳои (ширкатҳои) саҳҳомӣ бо иштироки давлат, корпоратсияҳо, ҷамъиятҳои тарзи қушод ва масъулияташ маҳдуд, корхонаҳои ҷамоа табдил дода шуданд.

Дар солҳои аввали истиқлол сохтани роҳҳои автомобили ҷавобгӯи талабҳои байналмилалӣ, таъмири роҳҳои мавҷуда тибқи андозаҳои байналмилалӣ ба нақша гирифта шуд. Бо назардошти мавқеи Республикаи Ўзбекистон дар Осиёи Марказӣ, бо мақсади раванқ додани алоқаҳои иқтисодӣ бо давлатҳои ҳамсоя ва тараққӣ намудани саноат ва дигар соҳаҳо аз соли 1996 дар қисмҳои гуногуни кӯҳии беш

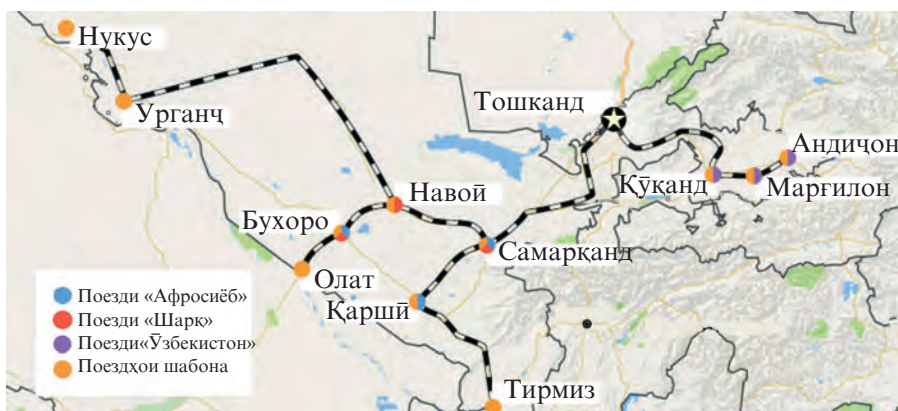
аз 100 км.-и магистралаи Тошканд–Андиҷон–Ўш қорҳои сохтмонӣ сар шуд. Туннелҳои Қамчиқ ва Резак барои истифода супурда шуд. Таъмири қисмҳои аз ҳудуди республика гузарандаи роҳҳои автомобили Алматы–Бишкек–Тошканд–Тирмиз ва Самарқанд–Бухоро–Ашхобод–Туркманбоши, як қисми роҳи Осиёро ба воситаи Кавказ ба Европа пайвастанданда оғоз ёфт. Марҳилаи сохтмони роҳи автомобилии Қўнғирот–Бейнов иборат аз 314 километр, ки Ўзбекистонро ба воситаи Қазоқистон бо Федератсияи Россия мепайвандад, ба анҷом расонида шуд.

Барои офаридани шабакаи ягонаи роҳи оҳани Ўзбекистон дар солҳои 1994–2001 наздики 700 километр роҳи оҳани Навоӣ–Учкудук–Нуқус сохта шуд.

Барои ба ҳолати мақбул овардани қорҳои мусофирбарӣ ва боркашонии ҳамаи намудҳои нақлиёт дар ҳудуди республика, бошиддат тараққӣ додани коммуникатсия, вусъати ҳамкорӣ дар соҳаи мусофирбарӣ ва боркашонӣ ва мувофиқ намудани фаъолият дар бобати инкишофи роҳҳои нақлиётии трансмиллӣ соли 2004 Иттиҳодияи нақлиёт ва коммуникатсияҳои нақлиётии Ўзбекистон таъсис дода шуд, ки ба таркиби он ширкати давлатию саҳҳомии “Ўзбекистон темир йўллари”, авиакомпанияи “Ўзбекистон ҳаво йўллари”, Агентии автомобил ва нақлиёти дарёи Ўзбекистон, ширкати “Ўзавто-йўл”, ташкилоти лоҳиакашӣ ва сохтмони оид ба бунёди нақлиёту коммуникатсия дароманд.

Дар ин давр самолётҳои дорои тамғаи “Ўзбекистон ҳаво йўллари” ба беш аз 40 аэропоти давлатҳои мухталифи дунё парвоз мекардагӣ шуд. Дигаргунҳо дар соҳаи авиатсия ба мустаҳкам шудани иқтисодиёти кишвар, боз ҳам боло бурдани обрӯи байналмилалӣ он хизмат менамояд.

Дар бобати сохтмони роҳи оҳан низ қорҳои зиёд ба анҷом расонида шуд. Соли 2001 341 километри самти роҳи Навоӣ–Учкудук–Султонзода, соли 2007 қисми роҳи самти Ғузор–Бойсун–Қумқўрғон иборат аз 220 км сохта шуд. Барои вусъати алоқаҳои тиҷоратӣ ва нақлиётии байни Ўзбекистону Афғонистон лоиҳаҳои роҳи оҳан, ки Ўзбекистонро ба воситаи Афғонистон ба сӯи уқёнус мебарад, таҳия шуд. Соли 2010 Ўзбекистон барои Афғонистон лоиҳаи аз нигоҳи

Харитаи рохҳои оҳани Ўзбекистон

стратегӣ хеле муҳимро дар амал татбиқ кард, яъне роҳи оҳани Ҳайратон–Мазори Шарифро иборат аз 75 километр сохта дод. Татбиқи амали ин гуна лоиҳаҳои транзитӣ барои вусъати географияи савдои хориҷии Ўзбекистон асос мешавад.

Туннели Қамчиқ

Поезди «Афросиёб»

Дар моҳи июни соли 2016 роҳи оҳани Ангрэн–Поп ва туннели Қамчиқ кушода шуд. Сохтмони шабакаи Ангрэн–Поп ба воситаи ағбаи Қамчиқ водии Фарғонаро ба дигар ҳудудҳои Ўзбекистон пайваст. Ғайр аз ин, масофаи роҳи оҳан 123,1 километрро ташкил карда, дар доираи ин лоиҳа тунелли роҳи оҳани дарозиаш 19,2 км. сохта шуд.

Ҳукумати Республикаи Ўзбекистон барои ҷорӣ намудани технологияҳои нав дар соҳаи мусофирбарӣ дар самти Тошканд–Самарқанд ҳаракати поезди зудравро ташкил кард. Поезди нави зудравноми Афросиёбро (ба шарафи шаҳри бостонии дар вилояти

Самарқанд чойгирбуда) гирифт. Аз октябри соли 2011 сар карда онро бо мақсади тиҷоратӣ истифода мебардагӣ шуданд. Ҳамон сол поезди дуҷум оварда шуд, аз моҳи майи соли 2012 ҳаракати он сар шуд.

Дар ёд доред!

Ин самти зудрави замонавӣ соли 2015 то шаҳри Қаршӣ, соли 2016 самти “Тошқанд–Бухоро”, соли 2018 самти “Тошқанд–Хива” ба истифода супурда шуд. Суръати ҳаракати ин поезд соате то 250 километро ташкил менамояд.

Дар солҳои истиқлол сохтмони метрои Тошқанд ҳам босуръат давом кард. Моҳи августи соли 2001 қисми якуми самти Юнусобод иборат аз 6 истгоҳ ба истифода супурда шуд.

Соли 2016 бо ташаббуси Шавкат Мирзиёев сохтмони хати метрои Сергели иборат аз 7,1 километр сар шуд. Бино ба қарори ҳукумат линияи нав то соли 2020 сохта, ба истифода дода мешавад. Хатти метрои Сергели бо усули эстакада, ки дар Осиёи Марказӣ ҳанӯз мислаш нест, сохта мешавад. Яъне ин роҳ мисли кўпрук сохта хоҳад шуд, поезд дар болои замин ҳаракат менамояд.

Ўзбекистон аз қабилӣ 34 давлат аст, ки имконияти бевосита ба укёнус баромаданро надорад. Аз ин сабаб нақлиёти ҳавоии республика дар иқтисодиёт аҳамияти калон дорад. Соли 2012 авиакомпания бо киштиҳои ҳавоии замонавӣ таъмин гардид. Авиакомпанияи “Ўзбекистон ҳаво йўллари” ба беш аз 25 кишвари дунё парвозхоро ба роҳ монда, соле то 75 ҳазор ҳаракати ҳавоии транзитиро идора менамояд. Инчунин, маркази хизматрасонии техникавӣ дар таркиби авиакомпания амал менамояд, ки дар минтақаи Осиёи Марказӣ ягона буда, ба самолётҳои русуми охири хизмат мерасонад ва аз таъмир мебарорад. Аз хизмати он самолётҳои 320 ширкатҳои авиатсионӣ баҳраманд мешаванд. Дар ихтиёри авиакомпанияи миллии Ўзбекистон самолётҳои Boeing-757/767, А-320, самолётҳои сохти ватании ИЛ-114-100, самолётҳои боркашони Boeing-767-300 ER мавҷуд аст. Дар соли 2016 самолётҳои русуми нави Boeing-787 Dreamliner оварда шуданд. Агар ба харитаи парвози байналмилалӣ назар кунем, Ўзбекистонро бо ҳамаи шаҳрҳои бузурги ИДМ ва бо қариб панҷоҳ кишвари дунё, аз қабилӣ ШМА,

Лайнери ҳавоии Ўзбекистон

Германия, Британияи Кабир, Швейтсария, Ҳиндустон, Туркия, Арабистони Саъудӣ, Кореяи Чанубӣ, Сингапур ба воситаи ҳаво мепайвандад.

Дар таркиби авиакомпанияи “Ўзбекистон ҳаво йўллари” 11 то (дар Тошканд, Нукус, Самарқанд, Бухоро, Урганч, Тирмиз, Қаршӣ, Намангон, Андиҷон, Фарғона, Навоӣ) аэро-

портҳои замонавӣ ба дараҷаи андозаҳои байналмилалӣ модернизатсия карда шудаанд.

Аэропорти байналмилалӣ Тошканд, ки соли 2017 номи Ислоҳ Каримовро гирифт, дар Осиёи Марказӣ яке аз аэропортҳои

Худатонро санчед!

Аэропорти байналмилалӣ – ин... Соли 2018 – ин... Соли 2016 – ин...
 Поезди “Афросиёб” – ин... Соли 2012 – ин... Соли 2017 – ин...

Автомашинаҳои аввалине, ки дар корхонаи муштараки “O’zDAEWOO” истехсол шудааст.

байналмилалӣ калонтарин ба ҳисоб меравад. Аэропортҳои Самарқанд ва Урганч низ мақоми байналмилалиро гирифтаанд.

Асос гузоштан ба саноати автомобилсозии миллӣ. Моҳи августи соли 1992 дар Тошканд байни корпоратсияи “DAEWOO Motors” ва консерни давлатии “Автоқишхоҷмаш” дар бораи сохтани

корхонаи муштараки автомобилсозии “O’zDAEWOO avto” шартнома ба имзо расид. Муассиси он корпоратсияи “DAEWOO Motors” ва иттиҳодияи “Ўзавтосаноат” дар бораи саҳми тарафҳо баробар ба 50% аҳду паймон намуданд. Дар сохтмони корхона технологияи пешқадам, муҳандисони соҳибтаҷриба, чавонони ўзбекистонӣ ҷалб карда шуданд. Беш аз 1000 нафар чавонони ўзбекистонӣ ба Кореяи Чанубӣ рафта, дар ширкати “DAEWOO” кор карда, таҷрибаи автомобилсозиро

омӯхта омаданд. Соли 1996 корхонаи муштаракӣ “O’zDAEWOO avto” кушода шуд. Ҳоло ба таркиби ширкати саҳҳомии “Ўзавтосаноат” ширкатҳои асосии истеҳсоли аз қабилӣ ҷамъияти саҳҳомии “GM Uzbekistan” (соли 2007), “SamAuto” (заводи автомобили Самарқанд, соли 1999), “MAN Auto Uzbekistan” (соли 2009), КМ “GM Powertrain Uzbekistan” фаъолият мебаранд. Дар айни замон дар натиҷаи татбиқи барномаи маҳалликунии саноати автомобили Ўзбекистон дар таркиби ширкати саҳҳомии “Ўзавтосаноат” беш аз 75 корхона кор мекунад.

Автомобилҳои боркаши “MAN”

Мулоҳиза намоед!

Ҳоло қариб ҳар дуюмин хонаводаи мамлакат соҳиби автомобили шахсӣ аст. Ин ҷумларо вобаста бо ислоҳоти бузургмиқёси мамлакат дар шароити имрӯза эзоҳ намоед.

Бино ба қарори Президент дар соли 2017 “Дар бораи ташкил намудани корхонаи “Uzbekistan Pejo Citroen Automjtive” бо иштироки инвеститсияҳои хориҷӣ дар минтақаи озоди иқтисодии “Ҷиззах” ширкати саҳҳомии “Ўзавтосаноат” дар ҳамкорӣ бо гурӯҳи “Pejo Citroen”-и Франция зери брендҳои “Pejo” ва “Citroen” истеҳсоли автомобилҳои сабуки тичоратии мусофирбар ва боркашон ба роҳ

Дар ёд доред!

Соли 1996 дар шаҳри Асакаи вилояти Андичон дар ҳудуди Осиёи Марказӣ нахустин заводи автомобил ба кор даромад. Аз ҳамон сол сар карда, истеҳсоли чандин русуми мошинҳо ба роҳ монда шуд. Соли 1996 – Дамас, Тико, Нексия; соли 2001 – Матиз; соли 2002 – Нексия Донс; соли 2003- Шевролет Ласетти; соли 2004-Матиз Бест; соли 2006-Дамаси нав; соли 2007- Шевролет Каптива, Эпика, Такума; соли 2008-Нексияи-2; соли 2010-Шевролет Спарк; соли 2012-Шевролет Малибу, Шевролет Кобалт; соли 2013-Ласетти 2 (Жентра); соли 2014-Шевролет Орландо. Соли 2015-Малибу-2, ЖС “Ўзавтосаноат” тахти маркаи миллии “Равон” тақдироти модели Нексия-3-ро гузаронд.

монда шуд. Дар он чо аз соли 2019 корхонаи истеҳсоли автомобили сабукрави тичоратӣ барои эҳтиёчи бозори дохилӣ ва берунӣ сохта мешавад.

Ислоҳоти аграрӣ. Дар солҳои истиклоли миллӣ дар асоси санадҳои меъёри ҳуқуқии аз тарафи ҳукумат қабулшуда дар соҳаи хоҷагии қишлоқ ислоҳот гузаронида шуд. Дар натиҷаи татбиқи амалии ислоҳоти аграрӣ дар деҳот дар мамлакат хоҷагиҳои серқирра пайдо шуданд. Дар соли 1990 82 фоизи ғаллаи истеъмоли аҳоли, 50 фоизи картошка, гӯшт ва маҳсулоти гӯшт, 60 фоизи шир ва маҳсулоти шир аз хориҷи

Дар саҳрои хоҷагии фермерӣ

кишвар оварда мешуд. Дар натиҷаи ислоҳоти куллии аграрӣ дар солҳои 1991–2000 дар ҳаёти деҳоти Ўзбекистон шакл ва низоми нав ба вучуд омад.

Бо назардошти камии об дар минтақа, аз соли 1998 дар соҳаи пахтакорӣ дар асоси технологияи Исроил усули обёрии чакрагӣ, бо ташаббуси пахтакорони андиҷонӣ технологияи зери плёнкаи коштани чигит ҷорӣ карда шуд. Инчунин, Ўзбекистон дар бобати парвариши канап, тамоку дар дунё ҷойи намоёнро ишғол менамояд. Бо мақсади тараққӣ додани соҳаи чорводорӣ қарори Девони Вазирони Республикаи Ўзбекистон дар соли 1995 “Дар бораи чораву тадбирҳои давом додани хусусигардонӣ дар чорводорӣ ва дастгирӣ намудани тадбиркориҳои хусусӣ” қабул шуд. Дар натиҷа 75 фоизи маҳсулоти гӯшт ва ширро дар мамлакат сектори хусусӣ медодагӣ шуд. Дар Ўзбекистон дар шароити гузариш ба муносибатҳои бозор ташкилҳои хоҷагиҳои фермерӣ мазмуни асосии ислоҳоти аграриро ташкил медод. Қабули қонуни Республикаи Ўзбекистон “Дар бораи хоҷагии деҳқонӣ (фермерӣ)” марҳилаи якуми онро муайян карда дод. Қабул шудани қонуни Республикаи Ўзбекистон “Дар бораи хоҷагиҳои фермерӣ” дар соли 1998 барои қомилан инкишоф додани соҳа асоси ҳуқуқӣ шуд.

Дар солҳои аввали истиклол раҳбарияти мамлакат масъалаи ҳалли муаммои озуқавориро аз ҳисоби имкониятҳои дохилӣ, хусусан таъ-

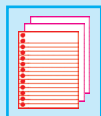
мини истиқлолият аз ғалларо ҳамчун вазифаи қатъӣ бе пеш гузошт. Дар кишвар ба яккаҳукмронии пахта хотима гузошта шуд. Дар натиҷа бехатарии озуқаворӣ, худкифоятии ғалла таъмин шуд.

Дар хоҷагии деҳоти Ўзбекистон оид ба таъминоти об ва бехтар кардани ҳолати мелиоративии замин дар солҳои 2003–2009–1 то лоиҳаи баробари 801,5 ҳазор доллари ШМА дар амал татбиқ карда шуд. Дар натиҷаи амалӣ шудани онҳо ҳосилнокии зироат чанд андоза баланд шуд, имконияти афзоиши даромади хоҷагиҳои фермерӣ васеъ гардид.

Бо мақсади боз ҳам вусъат бахшидани ислоҳот дар хоҷагии қишлоқ дар соҳа барномаҳои давлатие таҳия шуданд, ки ба истифодаи технологияи об ва энергияро сарфакунанда, баланд кардани ҳосилнокии замин равона шуданд.

Дар солҳои 2008–2012 дар доираи Барномаи давлатии бехтар намудани ҳолати мелиоративии заминҳои обёришавандаи мамлакат дар коллектор-дренажҳои байнихоҷагӣ ва дохили хоҷагии дарозиашон беш 10 ҳазору 500 километр қорҳои таъмир анҷом дода шуданд. Аз соли 2008 дар мамлакат ҳолати мелиоративии қариб 1 миллиону 500 ҳазор гектар замини обёришаванда бехтар карда шуд, масоҳати майдонҳои оби зеризаминиашон баланд ба 415 ҳазор гектар ё қариб 10 фоиз кам шуд, майдонҳои дараҷаи шӯрашон баланд ва миёна ба 113 ҳазор гектар кам гардид.

Модернизатсияи истехсолот дар хоҷагии қишлоқ, аз ҷиҳати техникӣ ва технологӣ нав намудани он барои болоравии самаранокии соҳаҳои он кӯмак расонд. Бо ташаббуси раҳбари республика соли 2010 аз давлатҳои Украина ва Полша ниҳолҳои пакана ва нимпаканаи себ, нок, олуболу, гелос, шафтолу, ки дар асоси технологияҳои интенсивӣ парвариш мешавад, асосан дар хоҷагиҳои фермерии вилоятҳои Тошканд ва Самарқанд кошта шуданд. Барои сол аз сол бештар бунёд кардани ин гуна боғҳо, хусусан дар хоҷагиҳои деҳқонии фермерӣ барномаҳои чораву тадбирҳо таҳия гардид. Дар ҳолати соли 2017 дар ҳудуди республикаамон дар беш аз 5,5 ҳазор гектар ин гуна боғҳои интенсивӣ барпо карда шуд. Ҳоло меваҳои дар ин боғҳо парваришшуда на танҳо дар кишварҳои ҳамсоя, балки дар мамлакатҳои Европа низ экспорт (содирот) мегардад.

Эзоҳи истилоҳҳо!

Дотатсия (лот. – тўхфа) – дода шудани маблағи пул аз як субъекти иқтисодиёт ба дигараш барои пардохти хароҷоти маълум.

Аэронавигатсия – (лот. – шинокунӣ дар киштӣ) фан дар бораи бурдани аппаратҳои парвоз бо ёрии асбобу воситаҳои зарурӣ ба самти муайян; навигатсияи ҳаво.

Магистрал – (лот. сар, асосӣ) роҳи асосӣ. Роҳи равуо, умуман қисми асосии ба низом даровардашудаи шабакаи роҳ.

Савол ва супоришҳо:

1. Дар солҳои аввали истиқлол вазъияти иқтисодии Ўзбекистон чӣ гуна буд?
2. Моҳияти низоми тамоили иҷтимоии иқтисодиёти Ўзбекистон аз чӣҳо иборат аст?
3. Модели ўзбекии тараққиёт ва усулиятҳои асосии он аз чӣҳо иборат аст?
4. Дар даврҳои пас аз соли 2010 дар соҳаи барпо намудани соҳаи автомобил ва роҳҳои оҳан чӣ гуна дигаргуниҳо ба амал омаданд?
5. Чадвали зеринро пур кунед.

Р/Т	Номи ҷараён	Сол	Аҳамияти он
1	Поезди зудрави “Афросиёб” ба кор даромад		
2	Ба кор даромадани “O’zDAEWOO avto”		

Мавзӯи 6. Боло бурдани имконияти истеҳсолии мамлакат ва интегратсия ба низоми иқтисодии ҷаҳон

Модернизатсияи иқтисодиёт. Дар марҳилаи баъдинаи ислоҳоти иқтисодии дар соли 2000 оғозшуда ба паст кардани сатҳи даҳолати давлат ба иқтисодиёт ва ба пурзӯр намудани кафолатҳои фаъолияти субъектҳои хоҷагӣ ва ба масъалаҳои химояи онҳо аз даҳолати ноқонунии мақомоти назоратӣ эътибори асосӣ дода шуд. Аз соли 2002 истеҳсоли маҳсулоти ҷойи импортро гиранда ва татбиқи амалии барномаи маҳалликунии истеҳсолот оғоз гардид. Зимни он вазифаҳо оид ба диверсификатсияи таркиби содирот (экспорт) ва маҳсулоти ашёи хом, даст кашидан аз экспорти материалҳо, истеҳсоли маҳсулоти тайёри қимати иловагӣ дошта, овардани технологияҳои нав ва бо иштироки инвеститсияҳои хориҷӣ ташкил кардани

корхонаҳои муштарак, ки ба болоравии имконияти экспортии мамлакат кӯмак мерасонад, ҳамчун вазифаи аввалиндараҷа ба миён гузошта шуд. Инчунин сиёсати моли ҷойи импортро ишғолкунанда, яъне ба ҷойи импорт намудани маҳсулот ба импорт кардани мошинҳо ва маҳсулоти саноат, барои хочагии қишлоқ овардани ускунаҳо бештар эътибор дода шуд. Дар натиҷаи диверсификатсияи таркиби молҳои экспорт аз мутеъ будан ба экспорти нахи пахтаи маҳсули яккаҳукмронии пахта ҳалос шуд.

Аз тарафи давлат пуштибонӣ намудани тадбиркорон, офаридани механизми рағбатманд кардани онҳо. Аз соли 2001 эътиборан ба воситаи раванқ додани тадбиркории хусусӣ, хусусан, корхонаҳои бизнеси хурду миёна азнавсозии таркибии иқтисодӣ ба амал бароварда шуд. Қонуни дар соли 2000-ум қабулшудаи Республикаи Ўзбекистон “Дар бораи кафолатҳои озодии фаъолияти тадбиркорӣ” барои ривочи тадбиркории хурду хусусӣ боз ҳам имкониятҳои васеъро кушода дод. Ин имкониятҳо дар фурӯхта шудани аксияҳо ба ҷамоаҳои меҳнатии корхонаҳои хусусӣ шудаистода бо шартҳои имтиёзӣ, бепул супурдани фондҳои асосии кӯҳна ва объектҳои инфрасохтори иҷтимоӣ ба мулкдорони нав, дар асоси шартҳои имтиёзнок хусусӣ сохтани молу мулки корхонаҳои давлатӣ, фермаҳо, боғҳо ва дар пардохти андозҳо фароҳам намудани баъзе имтиёзҳо ифодаи худро меёфт. Дар асоси аз тасарруфи давлат баровардани мулк дар республика барои аҳоли кафолатҳои пурзӯри иҷтимоӣ фароҳам оварда, таъмин карда шуд.

Қабул шудани қонун дар соли 2002 “Дар бораи фаъолияти суғурта” ва дар асоси фармони Президент аз моҳи феввали соли 2002 ба муддати се сол аз андоз озод кардани ташкилотҳои суғурта дар мамлакат ба озод шудани бозори суғурта ва ривочи он хизмат менамояд.

Ташаккулёбӣ ва инкишофи бизнеси хурд ва тадбиркории хусусӣ. Дастёбӣ ба истиқлол барои ба тараққиёти ботадрич баргаштани Ўзбекистон имконият дод. Ислоҳоти иқтисодию иҷтимоии дар асоси консепсияи “моделҳои ўзбекӣ” оғозёфта барои инкишофи тадбиркорӣ дар республика имкониятҳо кушода дод.

Тараққӣ додани бизнеси хурд ва тадбиркориҳои хусусӣ дар якчанд марҳила сурат гирифт.

Марҳилаи якум – солҳои 1991–1996. Дар ин марҳила ташаккулёбии синфи мулкдорони хурд, ки асоси аз тасарруфи давлат баровардани мулк ва хусусигардонӣ, барпо намудани иқтисодиёти бозорро ташкил доданд, ба амал омад. Дар айни замон дар ин марҳила барои раванқ додани тадбиркориҳои хусусӣ шароити мусоид фароҳам оварда, қонунҳое, ки ҳуқуқҳо ва кафолатҳои конституциявии ҳимояи мулки хусусиро таъмин менамоянд, қабул карда шуданд.

Марҳилаи дуюм – солҳои 1996–2000. Дар ин марҳила хусусигардонии калонмиқёс амалӣ карда шуд, имкониятҳои ба соҳаҳои иқтисодиёт ҷалб намудани капитали хусусӣ васеъ гардид, аввалин банкҳои тижоратии хусусӣ ва институтҳои ғайрибанкии молиявӣ (ташкilotҳои кредитӣ) фаъолияти худро сар карданд. Соли 1996 дар бозори ҷаҳонӣ нархи пахта паст фаромад, аз ин сабаб даромад аз экспорти ин намуди ашёи хом то 15 фоиз кам шуд, яъне даромади валюта ба иқтисодиёти мамлакат ихтисор гардид. Шароити номусоиди вазъи ҳаво дар солҳои 1998–1999 ба ҳосилнокии пахта таъсири ҷиддӣ расонд. Содироти (экспорти) он 25 % кам шуд. Ҷавобан ба ин ҳолат ҳукумати республика ба масъалаи дастгирӣ намудани истеҳсоли маҳсулоти ҷойи импортро гиранда ва бо душворӣ бошад ҳам барои нигоҳ доштани захираи валюта, истифодаи самарабахши он эътибори алоҳида дод.

Марҳилаи сеюм – солҳои 2000–2016. Дар ин марҳила барои вусъати ривочи тадбиркориҳои хусусӣ ва кафолати он якчанд санадҳои ҳуқуқию меъёрӣ қабул шуд. Аз ҷумла бо қабули қонуни “Дар бораи кафолатҳои озодии фаъолияти тадбиркорӣ” дар соли 2000 механизми ба рӯйихати давлат гирифтани субъектҳои фаъолияти тадбиркорӣ содда карда шуд, ба шахрвандон дар бобати шуғл бо тадбиркорӣ озодихо ва барои манфиатдоришон кафолат ва шароитҳо тақдим шуд, ҳуқуқҳои тадбиркорон ҳангоми гирифтани кредити имтиёзӣ мустақкам гардид.

Барои бартараф намудани оқибатҳои манфии бӯҳрони молиявӣ иқтисодии ҷаҳон дар соли 2008 имкониятҳои аз кредитҳои банкҳои тижоратӣ аз тарафи субъектҳои бизнеси хурд имкониятҳо фароҳам оварда шуданд, барои корхонаҳои хурди бевосита бо истеҳсоли маҳсулот машғулбуда ставкаи ягонаи андоз боз ҳам паст карда шуд.

Мувофиқи қарорҳои Президенти Республикаи Ўзбекистон “Дар бораи чораҳои боз ҳам амиқ намудани ислоҳоти иқтисодӣ дар Ўзбекистон дар солҳои 2011–2015” ва “Дар бораи барномаи давлатии “Соли бизнеси хурд ва тадбиркории хусусӣ” самтҳои устувори боз ҳам озод кардани иқтисодиёт ва модернизатсия, ташкил намудани муҳити соҳибкорӣ дар мамлакат муқаррар карда шуданд.

Марҳилаи чорум – аз солҳои 2016 сар шуд. Мувофиқи фармони Президент Шавкат Мирзиёев аз 5-уми октябри соли 2016 “Дар бораи чораву тадбирҳои иловагӣ доир ба таъмини инкишофи пуршиддати фаъолияти тадбиркорӣ, ҳимояи ҳамаҷонибаи мулки хусусӣ ва боз ҳам беҳтар намудани муҳити соҳибкорӣ” эътибор ба ривочи тадбиркорӣ пурзӯр гардонида шуд. Дар Барномаи давлатии “Соли пуштибонии тадбиркории фаъол, ғояҳо ва технологияҳои инноватсионӣ” оид ба тафтиши фаъолияти молиявию хоҷагии субъектҳои тадбиркорӣ ба муддати ду сол мораторий эълон карда шуд.

Ташкили минтақаҳои озод ва махсуси иқтисодӣ ва аҳамияти онҳо. Соли 1996 қонуни Республикаи Ўзбекистон “Дар бораи минтақаҳои озоди иқтисодӣ” эълон шуд. Мувофиқи қонун зери ибораи минтақаи озоди иқтисодӣ барои тараққии пурчадали иҷтимоию иқтисодии минтақа бо мақсади ҷалби сармояи мамлакат ва хориҷӣ, таҷрибаи технология ва идоракунии истиқболӣ дар ҳудуди аниқи пешбинишуда сарҳади маъмурӣ ва дорои тартиботи алоҳидаи ҳуқуқӣ фаҳмида мешавад. Дар асоси фармони Президентамон дар соли 2008 “Дар бораи ташкил намудани минтақаи озоди индустриалию иқтисодӣ дар вилояти Навоӣ” маркази логистикаи интермодали байналмилалии “Навоӣ” кушода шуд. Дар соли 2013 фармонҳои Президенти Республикаи Ўзбекистон “Дар бораи барпо намудани минтақаи махсуси индустриалии “Чиззах” ва “Дар бораи барпо кардани минтақаи махсуси индустриалии

Дар ёд доред!

Мувофиқи Қарори Президенти Республикаи Ўзбекистон аз 2 сентябри соли 2017 дар Ўзбекистон аз 5-уми сентябр эътиборан шаҳсони юридикӣ ва ҳисмонӣ валютаи хориҷиро бе ягон маҳдудият ба иваз намудан сар карданд. Ин дар роҳи конвертатсияи сӯм қадами муҳим шуд.

Мулоҳиза!

Бартараф намудани ҳар гуна мамоният дар роҳи тадбиркорӣ барои ман ҳамчун раҳбари давлат вазифаи бузург аст. Монев шудан дар роҳи тадбиркор ҳамчун хиёнат ба давлат баҳо дода мешавад.

Шавкат Мирзиёев, 7-уми декабри соли 2017.

“Ангрен” қабул гардиданд. Фармонҳои мазкур барои ташкили истеҳсолоти маҳсулоти рақобатбардошти замонавӣ ва дар асоси технологияи баланд ҷалби инвестицияҳои хориҷӣ ва маҳаллӣ, дар ин роҳ ташкил додани шароит, истифодаи пурсамари имкониятҳои истеҳсолотӣ ва захиравӣ, офаридани ҷойҳои нави корӣ ва боло бурдани даромади аҳолии хизмат хоҳад кард.

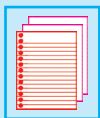
Бо назардошти миқдори инвестицияи ба ин минтақаи иқтисодӣ воридшуда ба муддати аз 3 то 7 сол аз пардохти гумрук ва андоз озод карда шуд. Дар асоси фармонҳои Президенти Республикаи Ўзбекистон дар моҳи октябри соли 2016 “Дар бораи ташкил намудани минтақаҳои озоди иқтисодии “Ургут”, “Ғиждувон”, “Қўқанд” ва “Ҳазорасп”, соли 2017 “Дар бораи чораву тадбирҳои иловагӣ доир ба ғайб намудан ва вусъат додани ғайбияти минтақаҳои озоди иқтисодӣ” имрӯз (2018) дар мамлакатамон дар 10 ҳудуд 14 то минтақаи (зонаи) озоди иқтисодӣ ғайбият мебарад. Дар минтақаҳои озоди иқтисодии “Навоӣ”, “Ангрен”, “Ургут”, “Ғиждувон”, “Қўқанд” ва “Ҳазорасп” 62 то лоиҳа татбиқ гардид, бештар аз 4 ҳазору 600 ҷойи корӣ ба вучуд оварда шуд. Дар соҳаи дорусозӣ корҳои сохта ба истифода супурдани 7 то корхонаи нави “Нукус-фарм”, “Зомин-фарм”, “Косонсой-фарм”, “Сирдарё-фарм”, “Бойсун-фарм”, “Бўстонлик-фарм”, “Паркент-фарм” бошиддат давом дорад. Бино ба фармони Президент аз соли 2016 бо мақсади як хел номгузорӣ намудан минтақаи озоди индустриалию иқтисодии “Навоӣ, минтақаҳои махсуси индустриалии “Ангрен” ва “Ҷиззах” акнун онҳо минтақаҳои озоди иқтисодии “Навоӣ”, “Ангрен” ва “Ҷиззах” номида шуд.

Низомии андоз. Дар моҳи августи соли 1991 дар Ўзбекистон шакли замонавитарин, низомии типии нави андоз ба вучуд омад. Мақомоти андози Ўзбекистон дар асоси қонуни “Дар бораи андози корхонаҳо, иттиҳодияҳо ва ташкилотҳо”, ки соли 1991 қабул шуда, соли 2008 бо таҳрири нав қабулгардида “Кодекси андози Республикаи Ўзбе-

кистон” кор мекунанд. Харочоти объектҳои тиббиёт, таълим ва спорт аз базаи ба андоз ситонидани корхонаҳо бароварда, ба чойи се пардохте, ки пештар дар савдо амал мекард, андозии ягона ҷорӣ карда шуд. Дар асоси таҷрибаи давлатҳои мутараққӣ тартиб декларатсия намудани даромадҳои солони шахрвандон ҷорӣ гардид.

Аз соли 2008 эътиборан низ дар мамлакатамон бизнеси хурд ва тадбиркории хусусӣ ҳам барқарор пеш рафтанд. Барои кам кардани бори андозии субъектҳои хоҷагӣ пардохти андоз аз 10 фоиз ба 8 фоиз, аз соли 2009 ба 7 фоиз, минбаъд ин нишондиҳанда ба 5 фоиз фароварда шуд. Кам карда шудани ставкаҳои андозии даромад аз шахсони ҷисмонӣ ва дар айни замон такмил дода шудани тартиби ҳисобкунии онҳо барои рағбатнок сохтани инкишофи мунтазам тадбиркорӣ (соҳибкорӣ), бизнеси хурду хусусӣ омилҳо фароҳам оварданд.

Дар Стратегияи ҳаракатҳо дар бобати панҷ самти устувори тараққиёти мамлакат дар солҳои 2017–2021 вазифа, аз қабилӣ мунтазам содда гардонидани низомии татбиқи андоз, ба воситаи васеътар

Эзоҳи истилоҳҳо!

Зонаи озоди иқтисодӣ – дар ин зонаҳо сохти кушоии иқтисодии бозор ташкил карда мешавад. Барои тадбиркорони хориҷӣ ва миллии имкониятҳои мусоид ва шароити имтиёзнок фароҳам оварда мешавад.

Зонаи махсуси иқтисодӣ – ин зонаҳо мақоми алоҳида пайдо мекунанд. Дар асоси имтиёз ва арзону камкарданҳои имкониятҳои савдо ва гумрукӣ дода мешавад.

Зонаи озоди индустриалии иқтисодӣ–дар ин зонаҳо вусъати фаъолияти корхонаҳо, модернизатсияи саноат, пур кардани бозори дохилӣ бо маҳсулот, вусъати экспорт ва импорт ба амал бароварда мешавад.

Зонаи махсуси индустриалӣ – дар ин зонаҳо аз худ кардани технологияҳои нав, тараққӣ додани саноати соҳаи алоҳида, бо назардошти имкониятҳои хоси иҷтимоии ҳудуд истеҳсоли маҳсулоти махсуси саноатӣ ташкил карда мешавад.

Логистика – (юнонӣ. logistike, ҳисоб кардан, санъати муҳокима) низомии идоракунии таъминоти моддию техникаи ин ё он соҳаи фаъолияти инсон.

Конвертатсия – (лот. Convertatio – дигар кардан, иваз намудан) ба тарзи озод ва бемаҳдудият иваз намудани валютаи (пули) миллии ба валютаҳои хориҷӣ аз рӯи курси (қурби) дар амалбуда.

намудани базаи ҷорӣ кардани андоз паст намудани бори андоз пешбинӣ шудаанд. Доир ба таъмини иҷрои ин вазифаҳо ҷорӣ кардани услубҳои замонавии маъмурияти андоз, бо мақсади афзоиш додани ғункунии андоз ва дигар пардохтҳо 18-уми июли соли 2017 фармони Президенти Республикаи Ўзбекистон “Дар бораи чораву тадбирҳои ба куллӣ такмил додани маъмурияти андоз, афзоиши ғункунии андоз ва дигар пардохтҳои маҷбурӣ” қабул шуд. Аз 1-уми январӣ соли 2018 сар карда, барои расонидани кӯмаки ҳамаҷониба дар роҳи ҳалли масъалаҳои ситонидани андоз байни мақомоти андоз ва андоздиҳандагон ҷорикунии низоми замонавии назорати андоз – мониторинги андоз, ки мубодилаи васеи ахборотро таъмин менамояд, дар назар дошта шуд.

Савол ва супоришҳо:

1. Дар соли 2017 дар соҳаи валютаи мамлакат кадом тағйиротҳо рӯй доданд?
2. Ба татбиқи амалии сиёсати давлат дар Ўзбекистон дар бобати ҷараёнҳои хусусигардонии моликият ва ташаккули синфи мулкдорон баҳо диҳед.
3. Муваффақиятҳо ва муаммоҳои ислохот оид ба хоҷагии қишлоқи Ўзбекистон аз чиҳо иборатанд?
4. Аҳамияти низоми нақлиёт, роҳҳои оҳан ва роҳҳои ҳавоӣ дар тараққиёти иқтисодии мамлакат чӣ гуна аст? Аз ин хусус фикратонро баён кунед.
5. Аҳамияти ҷалб намудани инвеститсияи (сармояи) хориҷиро ба тараққиёти иқтисодӣ фаҳмонед.
6. Зери иборати “минтақаи (зонаи) озоди иқтисодӣ чиро мефаҳмед?

Мавзӯи 7. Сиёсати иҷтимоӣ ва марҳилаҳои татбиқи амалии он

Аҳволи иҷтимоию иқтисодӣ ва демографӣ дар арафаи истиқлолият. Дар асри ХХ мамлакате, ки дар харита бо номи “Иттифоқи Республикаҳои Советии Сотсиалистӣ” (СССР) давлате вучуд дошт, ки беш аз 70 сол ҳукмронӣ намуд ва он ҳудуди калонро дар бар гирифта, ба сохтори маъмурию фармонравой асос ёфта, сиёсати ба давлати бузург хос ва саҳеҳ набудаи иҷтимоию иқтисодиро татбиқ карда буд, ки бар оқибати он ба охири солҳои 1980 омада дар қатори ҳамаи республикаҳои иттифоқӣ аҳолии Ўзбекистон низ шароити вазнини

Дар ёд доред!

Дар ин давр суръати миёнаи афзоиши аҳоли 2,8 фоизро ташкил меод. Соли 1991 шумораи аҳолии мамлакат ба 20,7 миллион нафар расид, яъне нисбат ба соли 1990 ба 386,0 ҳазор нафар афзуд. Ин рақам беш аз се баробар зиёд будани суръати афзоиши аҳолии Ўзбекистонро нисбати суръати афзоиши аҳолии Иттифок нишон меод.

зист дошт, аҳолии вай дучори бисёр шиканчаҳо гардид. Дар оқибати ин муаммоҳо дар охири солҳои 1980 ибтидои солҳои 1990 дар Ўзбекистон вазъияти иҷтимоӣ тезтунд шуд. Хусусан, вазъи демографияи республика мураккаб гардид.

Аммо ин гуна афзоиш ёфтани аҳоли дар давоми солҳои тӯлонӣ бо чараёни зиёд намудани ҷойи кории саноат ва дигар соҳаҳои иқтисодиёт ва фароҳам овардани шароити зарурии зист барои мардум ҳамоҳанг ташкил нашуда буд. Ин омил боиси вазнин шудани шароити зиндагии одамон, афзоиши бекорӣ, кам шудани самаранокии меҳнати иҷтимоӣ ва камдаромадии аҳоли, натиҷаи пастравии сатҳи зисти мардум гардид. Дар республика аҳволи иҷтимоӣ, таъминоти иҷтимоии одамон ва ҳимояи иҷтимоии онҳо дар сатҳи ғайриқаноатбахш буд. Хусусан, таъмин будани аҳолии деҳот бо гази табиӣ ҳамагӣ 5 фоизро, бо оби ошомидани қариб 50 фоизро ташкил меод. Дар бобати таъмин наму-

Дар ёд доред!

Дар ҳолати 1-уми январи соли 2018 аҳолии Ўзбекистон 32, 65 миллион нафарро ташкил дод. Ин нишондиҳанда нисбат ба соли 2017 1,7 фоиз афзоиш ёфтааст. Аз ҷумла, ҷамъи шумораи аҳолии шаҳр 50, 6 фоизро, аҳолии деҳот 49,4 фоизро ташкил дод. Ҳудудҳои, ки шумораи аҳолиаш аз 3 миллион нафар зиёд аст, 4 то буда, онҳо вилоятҳои Самарқанд, Фарғона, Қашқадарё ва Андиҷон мебошанд. Дар Ўзбекистон аз се як қисми аҳолии Осиёи Миёна ҳаёт ба сар мебарад.

дани аҳоли бо ҷои зист, ҳифзи саломатӣ, объектҳои маданият, хизмати маишӣ, мактаб, кӯдакостон ва монанди инҳо пешравӣ ҳис намешуд. Ҳол он ки, аксари қисми аҳоли дар деҳот истиқомат дошт.

Ҳолатҳои фавқуззир ба паст шудани даромади аҳоли ва сатҳи зиндагии он оварда расонданд. Соҳаҳои инфрасохтори иҷтимоӣ: аҳволи ҳифзи саломатии мардум, маорифи халқ, муассисаҳои томактабии бачагон хеле вазнин гашта буд, 60 фоизи мактаб ва шифохонаҳо дар

Дар ёд доред!

Самти асоситарини низоми чораву тадбирҳои ҳимояи иҷтимоии аҳолии бинобар сабаби озод гардидани нарх ва болоравии сатҳи беқурбии пул мунтазам болоравии дараҷаи аз ҳама кам ва миёнаи даромадҳо ба ҳисоб меравад.

биноҳои нобоб ҷой гирифта буданд. Ин омилҳо аз норасоии шароит барои ҳамаҷониба камол ёфтани инсон, ғайр аз инкишофи маънавии он, лоақал барои зиндагии одамон нарасидани чизҳои оддитарин далолат медиҳанд.

Ташаккули концепсияи сиёсати иҷтимоӣ. Таъмин намудани ҳимояи иҷтимоии аҳолии самти асосии сиёсати давлат ба ҳисоб меравад. Қисми муҳими панҷ усулияте, ки аз тарафи Ислоҳ Каримов таҳия гардид, бо ҳимояи иҷтимоии аҳолии вобаста буд. Ҳукумати Ўзбекистон дар асоси ҳамин панҷ усулият дар даври гузариш барои ҳимояи иҷтимоии аҳолии чораҳо дид. Ин чораҳо барои гирифтани пеши роҳи якбора пастравии сатҳи зиндагии одамон нақши муҳим мебозид.

Барои барпо намудани иқтисодиёти бозаргонии самти иҷтимоӣ дошта дар мамлакат аз тарафи давлат сиёсати ҳимояи пурзӯри иҷтимоӣ татбиқ гардид. Сиёсати иҷтимоӣ яке аз усулиятҳои асоситарини роҳи худии истиқлол ва тараққиёти Ўзбекистон ба ҳисоб меравад. Дар республика муҳити ҳукукии ҳимояи иҷтимоӣ фароҳам оварда шуд. Усулиятҳои ҳимояи иҷтимоӣ дар Конституцияи Республикаи Ўзбекистон қафолат дода шуда, дар қонунҳо ифодаи худро ёфтаанд. Дар мамлакат қафолати гирифтани даромад амалӣ гардид.

Музди қори ҳаддалақал ва дигар пардохтҳо одатан аз аввалан зиёд карда мешаванд, вобаста бо дигаршавии нархи наво татбиқ мегардад, ин омилҳо нигоҳ доштани имконияти пардохт намудани аҳолии шуда, ба якбора паст рафтани сатҳи зиндагии он роҳ намедиҳад.

Самти дуҷуми ҳимояи иҷтимоии аҳолии ҳимояи бозори дохилии истеъмол ва истеъмоли намудҳои асосии маҳсулоти озуқаворӣ ва ғайриозуқавориро дар як сатҳ нигоҳ доштан гардид. Роҳи расидан ба ин мақсад экспорти маҳсулотро ба воситаи назорати низоми гумрук ва ҷорӣ намудани боҷи қалон ба ин маҳсулот, ташкил намудани фуруши меъёрии маҳсулоти истеъмолашон ҳаррӯза ва дигар тадбирҳо шуданд, ки онҳо дар ин роҳ аҳамияти қалон доштанд.

Дар марҳилаи аввали ислоҳоти иқтисодӣ самти сеюми татбиқи сиёсати иҷтимоӣ-амалӣ намудани чораву тадбирҳои ҳимояи иҷтимоӣ ва дастгирӣ кардани табақаҳои камтаъмини аҳолии гардид. Дар ин самт табақаи аз ҷиҳати иҷтимоӣ ночори аҳолии – нафақахӯрон, ногироён ва оилаҳои камдаромад, бекорон, ҷавонони донишомӯз, инсонҳои даромадаш ками қайдшуда бо роҳҳои гуногун ҳимоя карда шуданд.

Дар мобайни солҳои 1992–2017 музди кор ва нафақаҳо, миқдори стипендияҳои донишомӯзони мактабҳои олии, аспирантҳо ва докторантҳо якҷанд бор зиёд карда шуд. Бо назардошти аҳволи иҷтимоии нафақахӯрон аз миқдори музди ҳаддалақал бештар будани миқдори мутлақи ҳаддалақали нафақа таъмин карда шуд. Ин принцип ба усулияти адолати иҷтимоӣ комилан мувофиқ меояд.

Дар соли 1994 сохтори ҳимояи иҷтимоии аҳолии ба таври кулӣ тағйир ёфт. Тартиби тамоман нав, пешқадами расонидани ёри иҷтимоӣ ба аҳолии Ўзбекистон ҷорӣ карда шуд. Моҳияти ин тартиб аз он иборат аст, ки бачаҳо ва оилаҳои даромадашон кам инсонҳои асосии аз ин ёрдам баҳрамандшаванда гардиданд.

Аз моҳи сентябри соли 1994 барои ҳамаи оилаҳои фарзанддор нафақаи ягона ҷорӣ карда шуд. Ин ёрдам ба воситаи ҷамоати шаҳрвандони маҳалла, ки ба одамон наздиканд, амалӣ шуд.

Моҳи декабри соли 1996 барои баланд бардоштани рол ва масъулияти мақомоти худидоракунии шаҳрвандон дар бобати татбиқи амалии чораву тадбирҳои баҳри пурзӯр намудани расонидани ёри иҷтимоӣ ба оилаҳои фарзанддор боз як фармон бо номи “Дар бо-

Кори мустақилона

Дар асоси ин маълумот бо истифода аз адабиёти иловагӣ эссеи хурд нависед!

Аз соли 1996 нафақаи моҳонае, ки ба ҳамаи оилаҳои фарзандони то 16-сола дода мешуданд, зиёд карда, ин нафақаҳо бо назардошти шумораи бачаҳо чунин муайян шуданд: ба бачаҳои як фарзанд дошта – баробари 30 фоизи маоши ҳаддалақал, оилаҳои ду нафар фарзанд дошта – 60 фоизи маоши ҳаддалақал; ба оилаҳои дорои се фарзанд – баробари 80 фоизи маоши ҳаддалақал; ба оилаҳои соҳиби чор фарзанд – 100 фоизи маоши ҳаддалақал; дорои панҷ ва аз он зиёд баробари 120 фоизи маоши ҳаддалақал.

раи минбаъд ҳам пурзӯр кардани пуштибонии оилаҳои фарзанддор аз тарафи давлат” қабул карда шуд. Мувофиқи он аз соли 1997 ба оилаҳои фарзанддори ба ёрӣ мӯҳтоҷ бо назардошти баробари аз 50 фоизи музди кори ҳаддлақал то 175 фоиз нафақа меодагӣ шуд. Бо

Дар ёд доред!

Аз соли 1997 ҳар сол ба донишомӯзони синфи якум анҷомҳои мактаб, китобҳои дарсӣ бепул дода мешавад, ба бачаҳои оилаҳои камтаъмин, ки дар синфҳои поёни таҳсил мекунанд, либосҳои гарми зимистонӣ бепул дода мешавад.

мақсади солимгардонии бачаҳои ногиро бо ташаббуси Вазорати ҳифзи тандурустӣ, Бунёди “Соғлом авлод учун” бо ҷалби ҳамкории хориҷӣ бачаҳои бемориашон модарзот бо роҳи гузаронидани ҷароҳҳои мураккаб муолиҷа карда шуданд.

Ҳимояи кӯҳансолон. Дар мамлакати мо ба пурзӯр намудани ҳимояи иҷтимоии қисми эҳтиёҷманди аҳоли, аз ҷумла, кӯҳансолони танҳо, нафақахӯрон ва ногироён эътибори алоҳида дода мешавад. Хусусан, соли 2005–дар “Соли саломатӣ” ҷойи зисти наздики 2 ҳазор кӯҳансолони танҳо таъмир карда, ба оилаҳои камтаъмин ва шахрвандони кӯҳансол ёрии моддӣ нишон дода шуд.

Бино ба қарори Президенти Республикаи Ўзбекистон дар соли 2006 “Дар бораи барномаи ҷораву тадбирҳои пурзӯр намудани ҳимояи аниқи иҷтимоӣ ба кӯҳансолони танҳо, нафақахӯрон ва ногироён ва хизматрасонии иҷтимоии онҳо дар солҳои 2007–2010” аз ҳисоби бунёди “Нуронӣ” барои муолиҷаи табақаҳои ба ҳимояи иҷтимоӣ мӯҳтоҷи аҳоли, собиқадорон дар масканҳои муолиҷа, ба хонаҳои “Саховат” ва “Мурувват” воситаи доруворӣ расонда шуд. Дар ҳамкорӣ бо шӯъбаҳои ҳудудии вазоратҳои Меҳнат ва муҳофизати иҷтимоии аҳоли ва Ҳифзи тандурустӣ кӯҳансолон пурра аз муоинаи диспансерӣ гузаронида шуданд.

Дар шаҳри Тошканд шифохонаи дорои 150 ҷой ва шароити муносиб ба собиқадорон хизмат мекунад. Дар шифохонаҳои назди беморхонаҳои вилоятҳо бо ёрии амалии шӯъбаҳои вилоятии бунёд ва ҳокимияти маҳаллӣ “Хонаҳои нуронӣ” ташкил карда шуданд, ки дар онҳо кӯҳансолони танҳо ва ногироёнро бепул муолиҷа менамоянд.

Ба ҳамаи Хонаҳои “Саховат” ва “Мурувват”, “Меҳрубони”-и республика, мактаб-интернатҳои махсус аз тарафи ҳомиён ҳар сол ёрии моддӣ расонида мешавад. Дар соли 2015 низ бо мақсади боз ҳам беҳтар намудани дараҷа ва сифати ҳаёти кӯҳансолон, васеъ намудани миқёси пуштибонии моддию маънавии онҳо инсонҳои солашон бузург, хусусан, ба собиқадорони ҷанги солҳои 1941—1945 ва fronti меҳнат тақмил додани таъминоти иҷтимоӣ ва нафақа, расонидани хизмати тиббӣ

Дар ёд доред!

Ҳар сол 9-уми май ба муносабати “Рӯзи хотира ва қадр” иштироккардагони ҷанг мукофотонида мешаванд. Хусусан, бино ба фармони Президенти Республикаи Ўзбекистон аз 4 апрели соли 2017 ба иштирокчиёни ҷанги дуҷуми чаҳонӣ 2 млн. сӯмӣ мукофот дода шуд. Ба баъзе иштирокчиёни ҷанг хонаҳои комилан муҷаҳҳаз, бепул ба амал овардани Ҳаҷ ва бенавбат харидани автомобил барин имтиёзҳо дода шуд.

соли 2015 “Соли эъзоз намудани кӯҳансолон” эълон шуд. Ҳамасола ба иштирокдорони ҷанг ва хизматчиёни fronti ақибгоҳ ёрии бепули тиббӣ расонида мешавад, онҳо дар истироҳатгоҳу фароғатгоҳҳо муолиҷа мегиранд, бо дигар воситаҳои зарурӣ таъмин мешаванд.

Дар мамлакат эълон шудани соли 2007 “Соли ҳимояи иҷтимоӣ-дар бобати таъмини ҳимояи иҷтимоии аҳоли” васеъ татбиқ намудани тадбирҳои оиди беҳбудии зиндагӣ ифодаи сиёсати калонмиқёси давлат гардид. Аз ин нигоҳ соли 2007 дар бобати амалӣ намудани механизмҳои расонидани ёрии иҷтимоӣ аз тарафи давлат ба оилаҳои эҳтиёҷманд усулиятҳои риояшон зарурии мақомоти худидоракунии шаҳрвандон боз ҳам тақмил дода шуданд.

Муҳофизати саломатии модарон ва бачаҳо. Дар республика барои муҳофизати модарон ва бачаҳо аҳамияти калон дода мешавад. Қабул шудани қарори махсуси Девони Вазирони “Дар бораи ташкил намудани Низоми давлатии “Скрининги модар ва кӯдак” барои ги-

Назорати тиббии кӯдакон

Соли 2015 бино ба маълумоти Ташкилоти умумичахонии ҳифзи саломатӣ 92 фоизи бачаҳои дар Ўзбекистон таваллудшуда мутлақо солиманд. Дар рейтинги ташкилоти байналмилалии “Бачаҳоро эҳтиёт кунем” Ўзбекистон ба қатори дахто мамлакати пешқадаме, ки барои мустаҳкам намудани саломатии бачаҳо ғамхӯрии бузург зоҳир мекунад, дохил шуд.

рифтани пеши роҳи таваллуди ногироён аз кӯдакӣ, барвақт аниқ кардани паталогияи модарзотии бачагони навтаваллудшуда ва дар занони ҳомиладор” ривочи ин соҳа ҳиссаи калонмиқёс гардид.

Соли 2009 қарори Президенти Республикаи Ўзбекистон “Дар бораи барномаи чораву тадбирҳои боз ҳам пурзӯр намудан, баланд кардани пурзӯркунию самаранокии корҳои оид мустаҳкам кардани саломатии репродуктиви аҳоли, таваллуди кӯдаки солим, ба воя расонидани насли баркамоли ҷисмонӣ маънавӣ дар солҳои 2009–2013” қабул шуд. Мувофиқи ин қарор барои ислоҳи соҳаи ҳифзи саломатӣ ва дар ин соҳа таъмин намудани тағйироти сифатӣ корҳо давом дода шуданд. Дарачаи эм кардани касалиҳои сирояткунанда дар байни бачаҳо қариб 100 фоизро ташкил дод.

Дар ҳамаи марказҳои вилоятҳо барои калонсолон ва бачаҳо марказҳои бисёрсоҳаи тиббӣ, дар ҳар як ноҳия фаъолияти пунктҳои муолиҷагоҳи деҳот, ки бо асбобу ускунаҳои замонавии тиббӣ мучахҳазанд, ба роҳ монда шуданд. Ҳоло дар республика қариб 3000 муолиҷагоҳи деҳа фаъолият нишон медиҳанд.

Соли 2016 дар Ўзбекистон “Соли модар ва фарзанди солим” эълон шуд. Дар соли 2016 дар ноҳияҳои деҳотиини канори республика барои аҳоли, хусусан барои занону духтарон фароҳам овардани шароити зарурии иҷтимоӣ, маишӣ ва тиббӣ, бо оби ошомидани тоза, гази табиӣ таъминкунии аҳолии деҳот, беҳтар кардани сифати хизмати маишӣ корҳо мунтазам давом дода шуданд.

Дар давоми солҳои гузашта дар диёрамон дарачаи миёнаи умри аҳоли ҳам хеле дароз шуд. Агар дар соли 1997 нишондиҳандаи умумӣ

Дар ёд доред!

Синну соли миёна умр – ин... Соли эъзози кӯҳансолон – ин...

Соли ҷимояи иҷтимоӣ – ин... Соли модар ва фарзанди солим – ин...

67 солро ташкил карда бошад, дар соли 2015 74 солро ташкил намуд. Аз ҷумла, синну соли миёнаи умри мардон аз 66 сол то 70 сол ва занон аз 72 сол то 78 сол расиданаш ҳамчун натиҷаи аниқ ва равшани чораву тадбирҳои беҳтар кардани муҳофизати саломатии одамон ва шароити зисти мардум доништан бамаврид аст.

Соҳтмони манзил. Дар арафаи истиклол, дар ҳоле ки соҳти мустабид ҳукмрон буд, Нахустпрезиденти Республикаи Ўзбекистон Ислоҳ Каримов бо ҷасорати бузург роҳи ҳалли муаммои ҷои зисти аҳолиро ёфта буд. Дар натиҷа дар солҳои 1989–1990 ба бештар аз яку ним миллион нафар оила замини иловагӣ ҷудо карда шуд. Қорҳои бунёдқорие, ки мақсадаш тамоман нав соҳтани инфрасоҳтори деҳот буда, баъди қабули қарори Президенти Республикаи Ўзбекистон аз 3 августи соли 2009 “Дар бораи чораву тадбирҳои иловагии вусъат додани миқёси соҳтмони ҷойи зист дар деҳот” сар шуда буд, имрӯз дар асоси меъмории замонавӣ қиёфаи деҳотамонро тамоман дигар карда истодаанд. Хусусан, дар солҳои 2009–2016 дар деҳот қариб 70 ҳазор хонаҳои намунавӣ бунёд гардиданд. Дар натиҷа шароити зиндагии беш аз 83,5 ҳазор оила беҳтар шуд. Қарори Президенти Республикаи Ўзбекистон Шавкат Мирзиёев аз 21 октябри соли 2017 “Дар бораи Барномаи соҳтмони хонаҳои арзон аз рӯи лоиҳаҳои намунавии нав дар ҷойҳои деҳот дар солҳои 20017–2021” давоми мантиқии ислоҳоти калонмиқёс дар самти мазкур буда, дар соҳтмони деҳот марҳилаи навро асос гузошт.

Хонаҳои намунавӣ

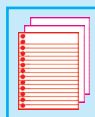
Хонаҳои арзон

Хонаҳои бисёршӯна

Дар айни вақт бо назардошти эҳтиёҷи афзудаистодаи аҳолии деҳот ба хонаҳои арзон шартҳои дараҷаи баланди додани кредити имтиёзӣ қорӣ карда шуд. Инчунин, боз ҳам вусъат додани истифода аз навъҳои нави масолеҳ ва асбобу ускунаҳои энергияро сарфақунанда барои паст шудани нархи хонаҳои бунёдшаванда ва ташаккули нархи мақбул ба ҳамаи табақаҳои аҳоли омил гардид. Бино ба қарори мазкур ба таври иловагӣ ба лоиҳаҳои намунавии мавҷуда биноҳои ду, сеошёна (2,3 хонагӣ) сохта мешаванд. Инчунин, дар ноҳияҳои аҳолиаш зич қойгирифта сохтмони намунаҳои нави биноҳои зисти арзони якошёнаи 2,3-хонагии масоҳаташ 0,02 гектар ва биноҳои дуошёнаи дар замини наздихавлӣ қойгирифтаи 4 хонадор қорӣ гардид.

Ғайр аз ин аз соли 2017 сар карда, дар пойтахт ва вилоятҳои мамлакат ба ононе, ки қои зист надоранд, ба хизматчиёни ҳарбӣ, олимони ҷавон ва ходимони соҳаи корҳои дохилӣ биноҳои зисти арзон сохта, ба соҳибонашон супурда мешаванд.

Эзоҳи истилоҳҳо!

Скрининг (анг. – интихоб кардан) – аз муоинаи оммавӣ гузаронидани аҳоли барои барвақт ва зуд аниқ кардани бемориҳо бо ёрии усулҳои махсус.

Инфрасохтор (инфраструктура) – маҷмӯаи соҳаҳои хизматрасонии мухталифи ёрирасон барои таъмини шароити меъёрии истехсолот ва ҳаёти ҷамъият зарур.

Савол ва супоришҳо:

1. Дар рейтинги ташкилоти “Баҷаҳоро эҳтиёт кунем” Ўзбекистон чӣ гуна мавқеъ дорад?
2. Бо истифода аз маълумоти интернет ҳоло кадом намудҳои қойи зист (истикомаатгоҳҳо) мавҷуданд, гӯед.
3. Се то тадбиреро, ки барои эъзоз намудани кӯҳансолон дар соли 2017 амалӣ гардид, номбар кунед.
4. Ҷадвали зеринро пур кунед.

р/т	Ҳимояи баҷагон	Ҳимояи кӯҳансолон	Ҳимояи модарон

БОБИ IV. МУНОСИБАТҲОИ ЭТНИКӢ ВА БАЙНИ КОНФЕССИЯВӢ

Мавзӯи 8. Муносибатҳои байни миллатҳо ва таҳаммул пазир дар Ўзбекистон

Ғояи тифоқии байнимиллӣ. Ғояи тифоқии байнимиллӣ ғояи зиндагии осоиштаи ҳамаи гурӯҳҳои этникии рӯи Замин дар асоси баробархуқуқӣ, ҳурмати якдигар ва ҳамкорӣ мебошад. Ғояи тифоқии байнимиллӣ ғояи миллатпарварист. Вай инкишофи забон, урфу одат, маданият, чашнҳои ҳамаи миллату қавмҳоро талаб менамояд. Вай ғояи ягонаи маърифтии зидди миллатгароӣ, фашизм, чангҳои миллию этникӣ мебошад. Хусусан, дар шароите, ки неофашизм сар бардошта, задухӯрди байни тамаддунҳо содир мешавад, ғояи тифоқии байнимиллӣ хеле муҳим аст.

Дар ёд доред!

Дар моддаи 8-уми Конституцияи Республикаи Ўзбекистон чунин қоидаи муҳим қайд шудааст: “Халқи Ўзбекистонро шаҳрвандони Республикаи Ўзбекистон сарфи назар аз миллаташон ташкил мекунанд”.

Ҳоло дар Ўзбекистон 138 то марказҳои миллию фарҳангӣ ғояи тифоқии байнимиллиро дар ҳаёт татбиқ карда меоянд.

Чашнҳои “Масленнитса”-и русҳо, “Сабантўй”-и тоторҳо, “Сайл”-и уйғурҳо, “Чунузе” соли нави хитойӣҳо, “Соллер” ва Овол-тано”-и корейсҳо васеъ қайд карда мешавад. Ҳар сол фестивалҳои зери шиори “Мо фарзандони оилаи ягонаем”, “Ватан ягона аст, Ватан яқтост”, “Ўзбекистон – маъвои умумии мо” гузаронида мешаванд.

Муносибатҳои байни миллатҳо дар Ўзбекистон. Дар Ўзбекистон намояндагони беш аз 130 миллату қавм, ки маданият ва анъанаҳои худро доранд, иқомат мекунанд. Онҳо дар радифи ҳамаи шаҳрвандони диёрамон ҳуқуқу ўҳдадорҳои яқхела доранд.

Намояндагони миллатҳои гуногуни мамлакатамон

Дар моддаи 4-уми Конституцияи Республикаи Ўзбекистон зикр шудааст, ки Республикаи Ўзбекистон ҳурмати забон, урфу одат ва анъанаҳои ҳамаи миллат ва қавмҳоро, ки дар ҳадаш иқомат доранд, таъмин мекунад, барои инкишофи онҳо шароит фароҳам меоварад.

Дар ёд доред!

80 фоизи аҳолии Ўзбекистонро ўзбекон, 4,9 фоизро тоҷикон, 3,8 фоизро русҳо, 3,6 фоизро қазоқон ва 7,7 фоизро намояндагони дигар миллатҳо ташкил медиҳанд.

Мақсади асосии сиёсати мамлакати аҳолиаш гуногунмиллат ташаккул додани тифоқии байнимиллӣ ва таҳаммулпазирии динӣ бояд гардад. Аз рӯзҳои аввали Истиқлолият роҳи ба худ хоси сиёсати миллӣ пешбинӣ гардид, айнан ин сиёсат барои инкишофи босуботи таҳаммулпазирии миллӣ шароит фароҳам намуд.

Барои қонеъ намудани эҳтиёҷоти маданияи намояндагони миллатҳои гуногуни сокини Ўзбекистон марказҳои миллии фарҳангӣ фаъолият мебаранд. Аввалин марказҳои миллии фарҳангӣ аз ҷониби корейсҳо, қазоқҳо, яҳудиҳо дар вилоятҳои республика соли 1989 ташкил карда шуд. Инкишофи ҳаққонии ин марказҳо фақат баъди ба истиқлол қомеъ шудани Ўзбекистон сар шуд. Дар ин давр барои фаъолияти самараноки онҳо имкониятҳои васеъ фароҳам оварда шуд. Дар натиҷа шумораи онҳо сол то сол афзуд.

Дар ёд доред!

Агар соли 1992 10 маркази миллии фарҳангӣ қор бурда бошанд, ҳоло дар мамлакат 138 то ин гуна марказ фаъолият менамояд.

Таъмин намудани иштироки фаъолонаи намояндагони миллатҳои гуногуни муқими Республикаи Ўзбекистонро дар ҳаёти иҷтимоӣ. Маънавию маърифии республика самти муҳимтарини фаъолияти марказҳои миллии фарҳангӣ мебошад. Ба роҳ мондани робитаҳои дӯстона, ҳамкорӣ ва фарҳангию маърифӣ бо ташкилотҳои ҳаммонанди кишварҳои хориҷӣ ва инкишофи робитаҳои ҳамбастагӣ дар алоқамандӣ бо ташкилотҳои гуногуни давлатию ҷамъиятӣ ва иттиҳодияҳои эҷодӣ кӯмак расонидан дар мустаҳкам намудани ҳамраъии шаҳрвандон ва аҳлу тифоқии байни миллатҳо вазифаҳои асосии Маркази фарҳанги байналмилалӣ республика мебошад. Маркази фарҳанги

байналмилалии республика, ки соли 1992 ташкил ёфта буд, фаъолияти ҳамаи марказҳои миллии фарҳангиро мувофиқат карда, ба онҳо кӯмаки ташкилию услубӣ расонида омад.

Чашни забон аз тарафи Маркази байналмилалӣ соле ду маротиба гузаронида мешавад. Аввал, дар сессияи 30-юми Конференсияи умумии ЮНЕСКО (соли 1999) 21 феврал Рӯзи байналмилалии забони модарӣ эълон шуда ва аз соли 2000 дар 195 давлати аъзои ин ташкилот чашн гирифта мешавад ва дуомин, Рӯзи мақоми давлатӣ гирифтани забони ўзбекӣ аст. Ба ин муносибат ҳар сол ба таври анъанавӣ озмуни санъати нотикӣ аз рӯи забони ўзбекӣ гузаронида мешавад.

Худатонро санҷед!

Рӯзи байналмилалии забони модарӣ – ... Аҳолии Ўзбекистон – ин...
Маркази байналмилалӣ – ин ... Тифоқии байнимиллӣ – ин...

Ўзбекистон – диёри кушодадил. Аз таърих маълум аст, ки корейсҳо, немисҳо, туркҳо, полякҳо, юнониҳо, тоторҳои Қрим ва намоёндагони дигар миллатҳо баробари халқи ўзбек дар солҳои вазнини истибод ва чанги дуоми ҳаҳон бо ситамҳо рӯ ба рӯ омада Ўзбекистонро Ватани худ донистанд. Барои авлоди онҳо имрӯз Ўзбекистон ба Модар-Ватан табдил ёфт. Зеро онҳо дар ин ҷо ба дунё омада, камол ёфтанд, дар зиндагӣ ҷойи худро пайдо намуданд. Дар тадбирҳои ҷашнии Рӯзи истиқлол, Наврӯз, 8 декабр – Рӯзи қабули конституция, 8 март – Рӯзи занону духтарон, 9 май – Рӯзи хотира ва кадр низ намоёндагони дигар миллату қавм фаъол иштирок мекунанд.

Дар ёд доред!

Имрӯз ҳам дар дунё масъалаи аҳлию тифоқии байнимиллӣ ва таҳаммулпазирии байнидинӣ яке муаммоҳои калон аст. Аз ин рӯ, ЮНЕСКО соли 1995 дар Париж “Декларатсияи усулиятҳои таҳаммулпазири”-ро қабул кард. Созмони Милали Муттаҳид рӯзи 16-уми ноябрро “Рӯзи байналмилалии таҳаммулпазири” эълон намудааст.

Ҳоло дар ҳудуди Ўзбекистон аз қадимулайём ба маънавият така намуда зистан, барои ҳамбастагӣ кӯшидан, камолоти ҳамаҷониба арзиши олий дониста мешавад, барои ҳама, сарфи назар аз миллат, наҷод, баромади иҷтимоӣ ва эътиқоди динӣ андозаи ягона – инсонро барои инсон буданаш эъзоз намудан меёри асосӣ ба шумор меравад.

Ҳоло дар мактабҳои олии республика донишҷӯёни ба миллатҳои гуногун мансуб таҳсил мегиранд. Боз як ҳолате, ки дар дигар кишварҳои дунё кам вомерӯад, дар Ўзбекистон таҳсил ба 7 забон бурда мешавад. Ба онҳо ғайр аз забонҳои ўзбекӣ ва қароқалпоқӣ забонҳои русӣ, қазақӣ, туркманӣ, тоҷикӣ ва қирғизиро даровардан мумкин. Барномаҳои телевизионӣ ва радио ба 12 забон ба мавҷи ҳаво паҳш мешаванд, рӯзномаву маҷаллаҳо ба беш аз 10 забон чоп мегарданд. Онҳо дар роҳи мустаҳкам кардани ҳамбастагии байни миллатҳо хизмат мекунанд.

Даври нави муносибатҳои байнимиллӣ. Имрӯз Конституцияи Республикаи Ўзбекистон барои намояндагони беш аз 130 миллат ва қавми муқими ҳудуди республика ҳамчун кафолати мустаҳкам кардани аҳлии байнимиллӣ, таъмини субот ва тараққиёт хизмат менамояд.

Кумитаи муносибатҳои байни миллатҳо ва робитаҳои дӯстона бо кишварҳои хориҷӣ

Ҳайкали оилаи Шомаҳмудовҳо дар майдони Дӯстии халқҳо

Дар Стратегияи ҳаракатҳо дар бобати панҷ самти устувори тараққиёти мамлакат дар солҳои 2017–2021, ки бо ташаббуси Президентамон Шавкат Мирзиёев қабул шудааст, ба масъалаи таъмини аҳливу тифоқии байни миллатҳо дар мамлакат эътибори алоҳида дода шудааст. Бо мақсади мустаҳкам намудани сулҳу субот дар мамлакат, боло бурдани якдилии байнимиллӣ 19 майи соли 2017 фармони Президенти Республикаи Ўзбекистон “Дар бораи чораву тадбирҳои боз ҳам тақмил додани муносибатҳои байн миллатҳо ва робитаҳои дӯстона ба кишварҳои хориҷӣ” қабул гардид. Бино ба ин фармон дар заминаи Маркази фарҳанги байналмилалӣ Кумитаи муносибатҳои байни миллатҳо ва робитаҳои дӯстона

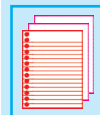
бо кишварҳои хориҷӣ ташкил гардид. Ин дар айни замон дар бобати пушбтибонӣ намудани фаъолияти марказҳои миллии фарҳангӣ ва ҷамъиятҳои дӯстии мамлакатамон, барои фаъолияти пурсамари

онҳо байни идораҳои давлатӣ ва ташкилотҳои ҷамъиятӣ таъягоҳи мустаҳкамаи ҳамкориҳои тарафҳо мешавад.

Мулоҳиза кунед!

Соли 2017 ба боғи истироҳатии ба номи Бобур дода шудани номи “Дӯстӣ”, дар маркази боғ кӯчонида овардани ҳайкали оилаи Шомаҳмудовҳои машҳур, ки дар солҳои Ҷанги дуҷуми ҷаҳонӣ чандин нафар бачаҳои یتими мансуб ба миллатҳои гуногунро ба фарзандӣ қабул намуда буд ва соли 2018 ин ҳайкал ба майдони “Дӯстии халқҳо” оварда шуданаширо эзоҳ диҳед.

Эзоҳи истилоҳҳо!

Байналмилал (*арабӣ* – байни миллатҳо) – ба маънои байналхалқӣ, умуминсонӣ, умумихалқӣ истифода мешавад.

Менталитет (*нем.* – ақлу идрок) – дараҷаи тафаккури таърихан ташаккулёфтаи ҷамъият, ҷамоа ё шахси алоҳида. Менталитети ҷамъият, миллат ё шахс анъанаҳо, урфу одат, эътиқоди динии ба худ хоси онҳоро дар бар мегирад.

Савол ва супоришҳо:

1. Ҷояи аҳлии байнимиллиро эзоҳ диҳед.
2. Дар мамлакат барои зиндагии осоиштаи намоёндагонии беш аз 130 миллат чӣ гуна шароит фароҳам оварда шудааст?
3. “Рӯзи байналмилалии таҳаммупазирӣ” қадом рӯз қайд карда мешавад? Аз адабиётҳои иловагӣ истифода бурда, ин рӯз ҷаро айнан дар ин сана гузаронида мешавад, аниқ кунед.
4. Самти чандуми Стратегияи ҳаракатҳо оид ба панҷ самти устувори тараққиёти Республикаи Ўзбекистон ба тифоқии байнимиллӣ нигаронида шудааст?
5. Маркази маданияти байналмилалии республика ба чӣ гуна ташкилот табдил дода шудӣ Мақоми он чӣ гуна аст?

Мавзӯи 9. Муносибатҳои байниконфессиявӣ дар Ўзбекистон

Ташаккулёбии таҳаммулпазирии байнидинӣ. Дар замони СССР дар Ўзбекистон 89 масҷид, 2 то мадраса буд, то соли 2017 бошад, шумораи масҷидҳо ба 2033 расид, Донишгоҳи исломӣ, Донишкадаи исломӣ, 16 то конфессияи динӣ фаъолият мебарад. 88 Ҷоизи аҳолии Ўзбекистон ба дини ислом, беш аз 10 Ҷоизаш ба дигар динҳо эътиқод мекунад, 1,8 Ҷоизаш ба ҳеҷ ягон дин эътиқод намекунад. Иди Рама-

зон, иди Қурбон дар миқёси республика васеъ чашн гирифта мешавад, рӯзнамаҳо ва маҷаллаҳои динӣ чоп мегарданд, дар телевизион ва радио барномаҳои махсуси динӣ ташкил шудааст. Дар Ўзбекистон дин аз давлат, аз сиёсат ҷудо аст, аммо аз халқ ҷудо нест.

Дар Ўзбекистони аҳолиаш гуногунмиллат ғайр аз ислом, ба насронӣ, яҳудӣ, буддоӣ ва дигар конфессияҳо эътиқодмандон ҳастанд. Дар мамлақати гуногунмиллату бисёрконфессия дар соҳаи тифоқии байнимиллӣ ва таҳаммулпазирии динӣ сиёсати давлатӣ мунтазам татбиқ мешавад, ин сиёсат барои зиндагии аҳлонаи намоёндагони миллатҳо ва конфессияҳои мухталифи динӣ асоси мустаҳкам аст.

Соли 1991 қонун “Дар бораи озодии вичдон ва ташкилотҳои динӣ” қабул карда шуд, ки сиёсати давлатро оид ба озодии вичдон ва дин муқаррар намуд. Қабул шудани он дар ҳаёти шаҳрвандони эътиқодманди дини ислом ва дигар динҳо аҳамияти калон дорад.

Дар ёд доред!

Барои ҳама озодии вичдон кафолат дода мешавад. Ҳар як инсон ҳуқуқи ба дини дилхоҳаш эътиқод намудан ё ба ҳеч ягон дин эътиқод накарданиро дорад. Ба маҷбуран талқин намудани назари динӣ роҳ дода намешавад.

Конститутсияи Республикаи Ўзбекистон, моддаи 31-ум.

Соли 1992 бино ба фармони Президенти Республикаи Ўзбекистон дар назди Девони Вазирон Кумита оид ба корҳои дин ташкил шуд. Баъди ба фаъолият сар кардани шӯъбаи махсуси кор бо конфессияҳои динӣ дар таркиби ин кумита дар бораи ҳамаи ташкилотҳои динии дар ҳудуди республика ҷойгирифта маълумот гирд оварда шуд.

Соли 1998 аз тарафи Олий Мажлиси Республикаи Ўзбекистон таҳрири нави қонун “Дар бораи озодии вичдон ва ташкилотҳои динӣ” қабул шуд. Дар қонуни мазкур ҳуқуқи ўҳдадорихои шаҳрвандон во-баста бо озодии вичдон ва эътиқод аниқ ва равшан ифода карда шуд.

Бино ба қонун “Дар бораи озодии вичдон ва ташкилотҳои динӣ” “Давлат сулҳу суботи байни конфессияҳои диниро пуштибонӣ мекунад. Зимнан ҳар гуна рафтори ба дигар дин даровардани диндорони конфессияи динӣ (прозелитизм), инчунин, ҳар гуна фаъолияти миссионерӣ манъ аст. Шахсони айбдори ин қоиदारо вайроннамуда ба ҷавобгарии дар санадҳои қонунӣ муқарраршуда кашида мешаванд”.

Дар давлати бисёрконфессиявӣ мисли Ўзбекистон аҳливу тифоқии байнмиллӣ ва таҳаммулпазирии динӣ яке аз шартҳои таъмини суботи иҷтимоию сиёсӣ ва тараққиёт ба шумор меравад. Таҳаммулпазирии динӣ яке аз усулиятҳои асосии ҷамъияти демократии тараққиёбанда аст. Ҳоло дар мамлакат 16 конфессияи динӣ аҳлона фаъолият мебаранд. Кумитаи оид ба қорҳои динии назди Девони Вазирон ба диндорон дар бобати қонун намудани эҳтиётоташон ёрӣ мерасонад. Соли 2007 сохтори Ташкилоти ҳамкории исломӣ оид ба масъалаҳои таълим, илм ва маданият – АҶСЕСКО Тошкандро “Пойтахти маданияти исломӣ” эълон намуд.

Принсипҳои таҳаммулпазирии динӣ. Таҳаммулпазирии диние, ки дар Ўзбекистон ҳукмрон аст, бо омилҳои зерин муайян мешавад:

Аввалан, барои қарор ёфтани усулиятҳои ҳурмати яқдигар, сабрутоқат, таҳаммулпазирӣ дар фаъолияти намоёндагони миллат ва қавмҳо, эътиқодмандони конфессияҳои гуногуни сокини республика ёри амалӣ дода мешавад.

Дуюм, таҳаммулпазирии миллӣ ва динӣ як қисми ҷудонопазири маданият ва менталитети ўзбек аст. Сиёсати таҳаммулпазирии динӣ дар Ўзбекистон ба дигаргуниҳои демократӣ ва афзудани суръати тараққиёти иҷтимоию иқтисодӣ, ба омили ҳақиқии бунёди ҷамъияти демократии фориғ аз ҳолатҳои беҳурмати нисбат ба дигар миллатҳо, динҳо ва маданиятҳо, шаклҳои экстремизм табдил ёфтанд, ба ҳифзи муросои байнмиллӣ ва байнидинӣ дар ҷамъият имкон медиҳад.

Сеюм, ҳамоҳангӣ дар муносибатҳои байнимиллӣ ва байниконфессиявӣ манбаи сарвати маънавии халқҳо ба ҳисоб меравад ва ба тараққиёти сиёсӣ ва иҷтимоию иқтисодии давлатҳо таъсири мусбӣ мерасонад. Мулоқотҳои миёни намоёндагони маданият ва динҳои мухталиф яке аз роҳҳои расидан ба муросо ва боварии байниҳамдигарӣ аст.

Чорум, бино ба ақидаи мутахассисон, ду намуди мафҳуми таҳаммулпазирии аз яқдигар фарқкунанда мавҷуд аст: формал – таҳаммулпазирии зоҳирӣ ва дохилӣ – таҳаммулпазирии позитив. Намуди формал тоқатпазирӣ нисбат ба эътиқоди динии дигар қасро, бар зидди он истоданро ифода намояд, намуди таҳаммули дохилӣ-мусбиаш хуб донишмандони дигар динро ҳам тақозо менамояд. Ҳоло дар Ўзбекистон ҳар ду намуди таҳаммулпазирӣ пурра ифодаи амалии худро ёфтаанд.

Муносибат ба намояндагони динҳои гуногун. Сарчашмаҳои илмӣ гувоҳӣ медиҳанд, ки дар диёри мо аз қадимулайём динҳои гуногуни дорои маҷмӯи мураккаби мафкуравӣ, аз қабилӣ зардуштӣ, буддоӣ, яҳудӣ, насронӣ дар муҳити осуда ғайриисломӣ карда омадаанд. Ин гуна ҳолатро дар мисоли муносибатҳои байниҳамдигарии динҳои ислом, яҳудӣ, насронӣ ва дигар конфессияҳои Ўзбекистон дидан мумкин.

Умуман, дар Ўзбекистон конфессияҳои ғайриисломӣ дар мустаҳкам намудани риштаҳои дӯстӣ, таъмини осудаҳолӣ шаҳрвандони эътиқодашон мухталиф мавқеи муайян доранд.

Калисои римии католикӣ дар
Тошканд.

Ҳоло дар Ўзбекистон баробари му- сулмонон православҳо, баптистон, яҳудиён, адвентистҳо, католикҳо, лю- теранҳо, кришайтҳо, буддистҳо, пяти- десятникҳо, шохидони иегова, ҳаввориё- ни нав, пресвитерианҳои насронӣ ва чан- дин дину мазҳаб мавҷуданд. Ҳар кадо- ми онҳо мафкураи ба худ хос ва талабу эҳтиётот доранд.

Муносибатҳои байни муслмонон ва эътиқодмандони дигар конфессияҳои Осиёи Миёна дар сатҳи сиёсӣ маишӣ ба ду хусусияти асосии замина дошта, онҳо ҳурмати тарафҳо ва таҳаммулу бардошт аст. Ин гуна муносибат дар натиҷаи озмоиши мардонавори ҷараёнҳои мураккаби таърихӣ аз тарафи намояндагони динҳои гуногун ба вучуд омадааст. Дар мам- лакат аз шарофати сулҳу осоиш, тараққиёт ва беҳбудӣ намояндаго- ни ҳамаи динҳо манфиатдор буда, намояндагони баъзе конфессияҳо дар тадбирҳои маънавию маърифӣ, ки дар Ўзбекистон ва хориҷ аз он баргузор мегарданд, маърузаҳо хонда, ислоҳотро дар роҳи мустаҳкам сохтани суботи иҷтимоӣ ва таҳаммули динӣ дар республикаро хайр- хоҳона дастгирӣ карданашонро изҳор мекоранд. Ин гуна муносибат аз тарафи давлат низ тақдир карда мешавад. Мукофотонида шудани митрополит Владимир бо ордени “Дӯстлик” мисоли рӯшани он аст.

Дар таъмини таҳаммулпазирии динӣ ва суботи иҷтимоии респу- блика ҳиссаи конфессияҳо калон аст. Аввало, онҳо дар давоми ғайро-

лияти худ барои ташаккули маданияти таҳаммуди динӣ тадбирҳои махсуси маънавию маърифӣ гузаронида меоянд. Дуюмин, барои пуштибонии муросои байни динҳои мамлакат дар тадбирҳои зидди кирдорҳои, ки сабабгори низоъҳо ва мушкилиҳо мешаванд, аз қабилҳои миссионерӣ ғайбдор иштирок менамоянд.

Эътибор ба дини ислом ва таълими динӣ. Ҳоло дар республика 2238 ташкилоти динии мансуб ба 16 конфессияи динӣ – Донишкадаи исломии Тошканд ба номи Имом Бухорӣ, 9 та омӯзишгоҳи миёнаи махсуси исломӣ, семинарияҳои православ ва протестантӣ ғайбдор нишон медиҳанд. Дар онҳо донишҷӯён дар баробари илмҳои динӣ донишҳои дунёвиро ҳам аз бар менамоянд.

Соли 1999 бо ташаббуси Нахустпрезиденти Республикаи Ўзбекистон Имом Каримов ба Донишгоҳи исломии Тошканди дар Осиёи Миёна ягона асос гузошта шуд.

Дар ёд доред!

Масҷиди Минор, ки соли 2013 сохтмонаш оғоз ёфт, 1-уми октябри соли 2014 дар рӯзи Иди Қурбон кушода шуд. Бинои масҷид ба усули анънавии хоси Шрақ сохта шудааст. Он ду манора ва гумбази осмонранг дорад. Лар масҷид беш аз 2400 нафар намозхон ҷой мегиранд.

Нутқи Президент Шавкат Мирзиёев дар маҷлиси 72-юми Сарасамблеяи СММ барои муваффақ шудан ба ҳамбастагӣ, муросои байни динҳо, ҳифзи сулҳу осоиштагии на фақат мамлакатамон, балки дар Осиёи Марказӣ ва дунё ҳамчун дастуруламали муҳим гардиданаш, ин ҷиҳатҳо дар Стратегияи ҳаракатҳо оид ба панҷ самти устувори тараққиёти Республикаи Ўзбекистон инъикос шуданаш эътироф намуд.

Мувофиқи қарори Президент аз 27-уми март соли 2017 “Дар бораи чораву тадбирҳои ташкил кардани маркази илмию тадқиқоти байналмилалӣ ба номи Имом Бухорӣ дар назди Девони Вазирони Ре-

Масҷиди Минор дар Тошканд

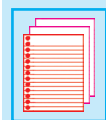

Матни зеринро хонед!

“Имрӯз ба иштирокчиёни сессия бо пешниҳод дар бораи қабул намудани қарори (резолютсия) махсуси бо номи “Маърифат ва таҳаммулпазирии динӣ”–и Сарассамблеяи СММ муроҷиат кардани ҳастам. Мақсади асосӣ аз ин ҳуҷҷат кӯмак расонидан ба таъмини ҳуқуқи таълим гирифтани ҳама, барҳам задани бесаводӣ ва ҷаҳолат иборат аст. Ин резолютсия ба қарор ёфтани таҳаммулпазирӣ ва ҳурмати яқдигарӣ, таъмин намудани озодии дин, ҳимоя кардани ҳуқуқи эътиқодмандон, роҳ надодан ба поймолкунии онҳо кӯмак мерасонад”.

*Аз нутқи Шавкат Мирзиёев
дар сессияи 72-уми Сарассамблеяи СММ.*

спубликаи Ўзбекистон” дар Самарқанд маркази илмию тадқиқотӣ таъсис ёфт. Дар таркиби он мактаби олии ҳадисшиносӣ, хонаҳои омӯзиши ҳадис, калом ва қироат, китобхонаи дастнависҳо, музей ташкил шуд. Дар асоси қарори Президенти Республикаи Ўзбекистон аз 23 июни соли 2017 “Дар бораи чораву тадбирҳои ташкил кардани маркази маданияти исломии Ўзбекистон дар назди Девони Вазирони Республикаи Ўзбекистон” дар Тошканд Маркази маданияти исломӣ ва бино ба фармони Президент аз 15 декабри соли 2017 Академияи исломии Ўзбекистон ташкил карда шуд.

Эзоҳи истилоҳҳо!

Конфессия (*лот.* – эътироф намудан, тан гирифтани) – боварӣ, эътиқод; маъноӣ мазҳабро ҳам дорад.

Толерантӣ (*лот.* – сабру тоқат, бардошт, таҳаммулпазирӣ) – бо сабр, ботаҳаммул будан нисбат ба фикру ғоя, эътиқод, ҳиссиёт, тарзи зист ва ҳуҷуқ атворӣ дигарон.

Семинария – омӯзишгоҳе, ки барои калисои насронӣ рӯҳониёнро тайёр мекунад.

Савол ва супоришҳо:

1. Ҳоло дар Ўзбекистон чӣ қадар ташкилоти динӣ мавҷуд аст?
2. Зери иборати “Муносибатҳои байниконфессиявӣ” чиро мефаҳмед?
3. Санадҳои ҳуқуқию меъёрие, ки таҳаммулпазирии диниро қаломат меҳанд, номбар кунед.
4. Усулиятҳои таҳаммулпазирии диниро гӯед.

БОБИ V. ИСЛОҲОТИ СОҲАИ ТАЪЛИМ ВА ТАЙЁР КАРДАНИ КАДРҲО

Мавзӯи 10. Низоми таълими умумӣ ва миёнаи махсус

Низоми таълим дар солҳои аввали истиқлол. Низоми таълим таҳкурсии муҳимтарини инкишофи маданияту маънавия аст. Чунки бе тарбияи кадрҳои ҷавобгӯи талабҳои замон, донандаи муваффақиятҳои пешқадами илму техника, технология ҷамъиятро пеш бурдан имконнопазир аст. Дар Ўзбекистон 2 июли соли 1992 қонун “Дар бораи таълим” қабул шуд. Дар ин ҳуҷҷати дастуруламал усулиятҳои асосии сиёсати давлат дар соҳаи маориф, низоми таълим, таркиби идоракунии он, вазифа ва масъулиятҳои ходимони педагог аниқ муқаррар карда шудааст.

Дар солҳои аввали истиқлол ба бештар аз 10 ҳазор нафар ходимони маорифи халқ хонаҳои давлатӣ, ба зиёда аз 22 ҳазор нафар ходим хонаҳои зери тасарруфи ташкилоту муассисаҳо бепул хусусӣ карда, супурда шуд. Ба бештар аз 50 ҳазор нафар педагог барои сохтмони манзили шахсӣ майдони замин

Бинои мактаб. Солҳои 1991–2000

дода шуд. Агар кормандони маорифи сокини деҳот аз супурдани пули хизмати коммуналӣ пурра озод карда шуда бошанд, ба шахриён супурдани 50 фоизи ин гуна хизмат муайян шуд. Баъдтар ин гуна имтиёзи оид ба хизмати коммуналӣ ба маоши моҳонаи ходимон ба таври ҷуброн (компенсатсия) илова карда шуд.

Мувофиқи қонуни соли 1992 таълими умумӣ дар зинаҳои зерин татбиқ шуда буд:

Зинаи I–таълими ибтидоӣ (синфи 1–4);

Зинаи II– мактаби асосӣ (тақягоҳӣ, синфи 4–9);

Зинаи III–мактаби болоии миёна (синфи 10–11).

Бино ба қарори Олий Мажлиси Республикаи Ўзбекистон аз декабри соли 1996 1-уми октябр – Рӯзи омӯзгорон ва мураббӣён” муқаррар шуд ва ин рӯз ҳамчун ҷашн рӯзи истироҳат эълон гардид.

Дар ёд доред!

Аз соли 1997 эътиборан ҳар сол 1-уми октябр ҳамчун “Рӯзи омӯзгорон ва мураббӣён” қайд карда мешавад.

Дар Ўзбекистон барои ҳар як кас сарфи назар аз чинс, забон, синну сол, нажодаш, мансубияти миллӣ, эътиқод, муносибат ба дин, барномади иҷтимоӣ, навъи хизмат, мавқеи иҷтимоӣ, чойи зист ҳуқуқҳои баробари дониш андӯхтан кафолат дода мешавад.

Барномаи миллии тайёркунии кадрҳо. Сиёсати соҳаи таълим дар Ўзбекистонг дар қонуни таҳрири нави “Дар бораи таълим”, ки 29 августи соли 1997 қабул шуд ва дар Барномаи миллии тайёркунии кадрҳо ифодаи худро ёфтааст.

Аз соли таҳсили 1996–1997 дар синфҳои якуми мактабҳо таълим ба алифбои лотинӣ ба роҳ монда шуд. Барои таҳсил бо алифбои нав барномаи зарурӣ, воситаҳо ва китобҳои дарсӣ тайёр гардид.

Барномаи миллии тайёркунии кадрҳо дар асоси ислоҳоти иборат аз 3 марҳила татбиқ гардид. Дар марҳилаи I-солҳои 1997–2001 барои амалӣ намудани барнома шароити зарурии ҳуқуқию меъёрӣ, илмию методӣ, молиявӣю моддӣ фароҳам оварда шуд. Барои ин давлат ба таври иловагӣ 65 миллиард сӯм маблағ чудо кард. Марҳилаи II солҳои 2001–2005-ро дар бар гирифта, барномаи миллӣ ба таври калонмиқёс ҷорӣ гардид. Дар марҳилаи III аз соли 2005 то имрӯзо натиҷаҳои татбиқи Барномаи миллии тайёркунии кадрҳо, таҷрибаи ҷамъшуда умумӣ гардонид, дар ин асос дар диёрамон низоми таълим такмил дода шуд. Аз соли 2009 сар карда дар кишварамон таълими маҷбурии 12-сола ҷорӣ гардид.

Таълими миёнаи умумии 9-сола барои аз бар намудани асосҳои савод, барои ташаккули донишу малакаҳои барои таълими умумии миёна зарур нигаронид, шудааст. Бачаҳо ба синфи якум аз 6–7-солагӣ қабул мешаванд. Таълими умумии миёна ба ҳаҷми зарурии донишҳо

Дар ёд доред!

Низоми таълим дар асоси қонуни “Дар бораи таълим”-и Республикаи Ўзбекистон аз шаклҳои таълими томактабӣ, миёнаи умумӣ, таълими миёнаи махсус, таълими олий, таълими баъд аз таълими олий, тақмили ихтисос ва бозомӯзии кадрҳо, таълими берун аз мактаб иборат аст.

асос мегузорад, фикрронии мустақил, қобилияти ташкилотчигӣ ва малакаҳои таҷрибаҳои амалиро инкишоф медиҳад, барои самти аввалини касбӣ ва интиҳоби марҳилаи навбатии таълим замина фароҳам меоварад. Дар асоси фармони Президент аз соли 2004 Барномаи умумимиллии давлатии инкишофи таълими мактаб дар солҳои 2004–2009 қабул шуд. Дар доираи барнома мактабҳои нав сохта, кӯҳнааш таъмир карда шуд, лабораторияҳои таълими фанҳои табиӣ ба асбобҳои зарур мучаҳҳаз гардиданд.

Дар таълими умумӣ, умуман, дар ҳамаи марҳилаҳои таълим барномаҳои нав, стандартҳои таълими давлатӣ офарида шуданд. Китобҳои дарсӣ пурра нав карда, бо истифодаи комёбиҳои илму амалиёт такмил дода шуданд. Офаридани адабиётҳои таълими мултимедиа ба роҳ монда шуд. Таъминоти моддию техникаи қариб 10 ҳазор мактаби дар республика фаъолият дошта аз ҳисоби давлат амалӣ гардид.

Ташкил шудани низоми таълими миёнаи махсус, касбу ҳунар. Мувофиқи қонуни Республикаи Ўзбекистон “Дар бораи таълим” ба муносибати чорӣ шудани таълими умумии миёнаи нӯҳсола ҳамаи донишомӯзони мактаби нӯҳсола аз бар намудани таълимро дар мактаби миёнаи махсус ё коллечҳои касбу ҳунар давом доданд. Яъне дар доираи марҳилаи якуми Барномаи миллии тайёркунии кадрҳо (1997–2001) дар амал татбиқ карда шуд. Дар давоми ин давр қариб 300 то муассисаи таълимии намуди нав кушода шуд. Дар соҳаи таълими махсуси миёна барои мактаби бизнес, мактаби хурду миёна курсҳои касбу ҳунар ташкил шуда, бо назардошти талабҳои иқтисодиёти бозор мутахассисҳои нав (фермер, ходими андоз ва гумрук, аудит ва ҳоказо) тайёр мешуданд. Аз соли 1997 то имрӯз беш аз 1400 то коллечи касбу ҳунар, қариб 200 то литсейи академикӣ кушода шуд. Онҳо тибқи соҳаҳо ба ташкилотҳои мутасаддӣ ва муассисаҳои таҳсилоти олий вобаста карда шуданд, аз ин боис дар ин марҳила чараёни таълим пурсамар ба роҳ монда, сарфи назар аз он, ки ба масъалаи бо кор таъмин намудани хатмкардагони коллечҳо эътибор дода шуд, лекин дар ин бобат натиҷа дилхоҳ набуд.

Ислоҳоти соли 2017. Ислоҳотҳои дар соҳаи таълим татбиқшуда, тадбирҳои такмил додани таълими 12-сола натиҷаи дилхоҳ надоданд. Муаммоҳои ғуншуда ба кулӣ ислоҳ намудани соҳаро, зарурати

Мулоҳиза!

Дар натиҷаи пурсиши сабаби гузариш ба таълими 11-сола беш аз 70 фоизи падару модарон аз сари нав гузаштан ба таълими 11-соларо тарафдорӣ намуданд.

истифода бурдани таҷрибаи мамлакатҳои пешрафтаи дунёро тақозо намуд. Дар соли 2017 дар низоми таълими умумии миёна ва миёнаи махсус, касбу ҳунар ислоҳоти кулӣ ба амал омад. Пешиходу мулоҳизаҳое, ки ба Қабулхонаҳои халқӣ ва Қабулхонаҳои виртуалии Президент баён шуд, аз натиҷаҳои пурсиш бо ташаббуси Президент Шавкат Мирзиёев аз таълими маҷбурии 9+3, яъне 12-сола ба таълими 11-сола гузашта шуд. Дар ҳуди соли 2017 барои донишомӯзони синфи 10 9 млн. нусха китоби дарсӣ чоп шуд ва ба қариб 10 ҳазор мактабҳои умумитаълимӣ низоми таълими 11-сола ба роҳ монда шуд. Ҷараёни қабул ба ин литсейҳои академикӣ ва коллечҳои касбу ҳунар баробар бурда шуд. Хоҳишу дархостҳои падару модарон ва донишомӯзон ба инобат гирифта шуд. Бештар аз 466 ҳазор донишомӯзоне, ки мактабҳои таълими умумиро дар соли хониши 2016/2017 288 ҳазор нафарашон дар синфи 10-ум таҳсилро давом доданд.

Низоми таълими томактабӣ ҳалқаи асоситарин, аввалини таълими мунтазам аст. Таълими томактабӣ, дар оила то 6–7-солагӣ, дар кӯдакистон ва дигар муассисаҳои таълимӣ бурда мешавад. Бино ба ҳулосаҳои илмии мутахассисон, 70 фоизи ҳамаи ахборот ва маълумоте, ки инсон дар давоми умри худ мегирад, то 5-солагӣ аш қабул менамояд. Аз ин боис кӯдакистон барои ҳамчун кадрӣ солим ва донишманд, баркамол тарбия ёфтани бачаҳо хеле муҳим аст. Бо мақсади боз

Хонаи намунавии МТТ

ҳам тақмил додани низоми таълими томактабӣ, мустаҳкам кардани базаи моддию техникаӣ, вусъати соҳаи муассисаҳои таълими томактабӣ, таъмини соҳа бо кадрҳои малаканоки педагогӣ Президенти Ўзбекистон Шавкат Мирзиёев 30-юми сентябри соли 2017 фармонро “Дар

борай такмил додани идоракунии низоми таълими томактабӣ” имзо кард. Мувофиқи он Вазорати таълими томактабӣ ташкил шуд. Ба таркиби вазорати нав Вазорати таълими томактабии Қароқалпоқистон, сарсадорати маорифи томактабии шаҳри Тошканд, садоратҳои таълими томактабии вилоятҳо ва шӯъбаҳои шаҳрию ноҳиявии онҳо дохил мешаванд.

Дар ёд доред!

Дар соли 2017 дар Ўзбекистон 4916 то муассисаҳои таълими томактабӣ фаъолият бурдаанд. Дар давоми 20 соли охир шумораи кӯдакистон то 45% кам шуд. Ҳоло шумораи бачаҳои ба кӯдакистон ҷалбшуда 30%-ро ташкил мекунад.

Савол ва супоришҳо:

1. Ҷиҳатҳои фарқкунандаи низоми таълимро дар солҳои 1992–1997 нисбат ба солҳои минбаъда номбар кунед.
2. Омилҳои инкишофи таълими мунтазам аз чӣ иборат аст?
3. Ҳоло зарурати зиёд намудани муассисаҳои таълими томактабӣ дар мамлакатамон аз чӣ иборат аст?
4. Қонуни Республикаи Ўзбекистон “Дар бораи таълим” ва мазмуну моҳияти он аз чӣ иборат аст? Фикратонро асоснок намоед.
5. Аз чӣ сабаб аз таълими 12-сола ба таълими 11-сола гузашта шуд?

Мавзӯи 11. Такмил ёфтани таълими олий ва таълими баъди он

Низоми таълими олий. Бо фармони Президент дар моҳи феврал соли 1992 ба ҳаштто донишкадаи (институти) педагогии вилоят мақоми донишгоҳ (университет) дода шуд. Дар моҳи март соли 1992 дар заминаи донишкадаҳои педагогии вилоятҳо Донишгоҳи давлатии Андихон, Донишгоҳи давлатии Бухоро, Донишгоҳи давлатии Тирмиз, Донишгоҳи давлатии Урганч, Донишгоҳи давлатии Қаршӣ ташкил карда шуд. Оид ба тайёркунии мутахассисони замонавӣ донишгоҳҳо ва донишкадаҳои алоҳида, аз ҷумла, Донишгоҳи иқтисодиёти ҷаҳон ва дипломатия, Донишкадаи металлургияи кон, дар назди Вазорати муҳофизати Академияи ҳарбӣ, дар назди Вазорати корҳои дохилӣ Академияи корҳои дохилӣ, Академияи банку молия барин дахҳо муассисаҳои таълими олий ташкил карда шуданд.

Техникуми давлатии электротехника ва алоқаи Тошканд ба дониш-када табдил ёфт. Соли 1993 барои донишчӯ ва аспирантҳо стпендия-ҳои махсус муқаррар карда шуд. Бо мақсади тайёр кардани мутахас-сисони соҳибмалакаи барои соҳаи кишоварзии мамлакат хеле зарур Донишгоҳи давлатии аграрии Тошканд, Донишкадаҳои хоҷагии қиш-лоқи Андихон, Самарқанд, донишкадаи иқтисодиёту муҳандисии Қаршӣ, ирригатсия ва механизатсияи хоҷагии қишлоқи Тошканд ба кор сар карданд. Дар қорӣ намудани таълими универсалии олий дар ви-лоятҳои мамлакат ба таҷрибаи давлатҳои мутараққӣ таъя карда шуд.

Соли 1992 бори аввал дар 6 то муассисаи таълими олии республи-ка имтиҳони қабул ба тариқи тест қабул карда шуд. Соли 1993 аз 46 то муассисаи таълими олий дар 19 тояш ба тариқи таҷриба имтиҳоноти тест гузаронида шуд.

Соли 1994 Маркази давлати тест ташкил шуд, аз он сол эътиборан дар муассисаҳои таълими олий қабул дар асоси тест пурра қорӣ гардид. Аз соли 1996 дар бобати таълим пардохти контракт-шартнома қорӣ гардид. Мувофиқи қонуни “Дар бораи таълим” (соли 1997) аз тартиби 5-сола тартиби 4-солаи бакалаврият ва 2-солаи магистратура, яъне ба низоми дузинагӣ гузашта шуд. Бино ба қарори Президенти мамлакат дар соли 2013 “Дар бораи боз ҳам тақмил додани низоми тайёркунии кадрҳои ҳуқуқшиносӣ” донишкадаи ҳуқуқшиносӣ дар мақоми дониш-гоҳ аз нав ташкил карда шуд. Дар асоси қарори соли 2014 донишкадаи давлатии стоматологияи Тошканд таъсис ёфт.

Дар ёд доред!

Бино ба ҳолати соли 2017 дар мамлакатамон беш аз 80 муасси-саи таҳсилоти олий, аз ҷумла 19 донишгоҳ, 37 донишкада, 6 академия, 1 консерватория, 1 мактаби олии рақс ва хореография, 13 филиали МТО, 6 филиали МТО-и давлатҳои хориҷӣ фаъолият нишон медиҳад.

Тартиби тақмили ихтисос низ ба қуллӣ ислоҳ шуд. Дар баробари муассисаҳои таълими халқ ва миёнаи махсус ва таълими касбу ҳунар тақмили ихтисос ва бозомӯзии кадрҳои таълими олий ва соҳаҳо тамо-ман ба марҳилаи нав бароварда шуд. Дар асоси фармони Президент дар соли 2015 “Дар бораи қораву тадбирҳои боз ҳам тақмил додани аз нав тайёркунии ва тақмили ихтисоси кадрҳои раҳбар ва педагогии муассисаҳои таълими олий” 15 муассисаи намоёни таълими олий ҳам-

чун муассисаҳои таъҷиҳои таълими олий муқаррар гардид.

Ҳамкориҳои байналмилалӣ дар соҳаи таҳсилоти олий. Дар натиҷаи татбиқи Дастури миллии тайёркунии кадрҳо дар Ўзбекистон дар муддати нисбатан хеле кӯтоҳ дар соҳаи таълим модели нави ташкил ёфт, ки он таҷрибаи пешқадами давлатҳои намоёни дунё ва анъанаҳои миллиро дар бар мегирад.

Дар натиҷаи татбиқи ислоҳоти доимии низоми таҳсилоти олий дар соҳаи истиқлол дар кишварамон филиалҳои якҷанд донишгоҳҳои хориҷӣ кушода шуданд. Аз ҷумла, Донишгоҳи байналмилалӣ Вестминстери Британияи Кабир, филиалҳои Донишгоҳи давлатии Москва ба номи М.В. Ломоносов, Донишгоҳи давлатии нафт ва газии Россия ба номи И.М. Губкин, Донишгоҳи тараққи додани менежменти Сингапур, Донишгоҳи политехникии Турин дар Тошканд ба қор сар карданд. Инчунин, филиали Академияи иқтисодии Россия ба номи Г.В. Плеханов ва Донишгоҳи Инҳаи Кореяи Чанубӣ дар Тошканд низ ба ҷавонони ўзбекистонӣ асрори таълимро омӯхта истодаанд.

Филиали Донишгоҳи байналмилалӣ Вестминстр дар Тошканд

Филиалҳои донишгоҳҳои хориҷӣ дар Тошканд

Донишгоҳи Вестминстр	Филиали Донишгоҳи давлатии Москва ба номи М.В.Ломоносов	Донишгоҳи давлатии нафт ва газии Россия ба номи И.М. Губкин	Донишгоҳи тараққи додани менежменти Сингапур	Донишгоҳи политехникии Турин	Академияи иқтисодии Россия ба номи Г.В. Плеханов	Филиали Донишгоҳи Инҳаи Кореяи Чанубӣ
2002	2006	2007	2008	2009	2009	2014
Иқтисодиёт ва бизнес	Математика ва психология	Нефт ва газ	Менежмент	Техника ва технология	Иқтисодиёт	Технологияи ахборот

Филиали Донишгоҳи политехникии Турин дар Тошканд

Дар даргоҳҳои таълими диёрамон ва хориҷа садҳо нафар ҷавонони боиктидор таҳсил мегиранд ва малакаи худро тақвину мекунанд. Дар ин бобат ба роҳ монда шудани мубодилаи таҷрибаи дутарафа бо муассисаҳои таълими хориҷӣ аҳамияти бузург касб намудааст.

Республикаи Ўзбекистон аз рӯи дараҷаи таълим ба сафи мамлакатҳои мутараққӣ даромад. Барои аз тарафи ҷавонон омӯхтани хазинаи илму техникаи ҷаҳонӣ эътибори калон дода мешавад. Робитаҳои даргоҳҳои таълими республика бо марказҳои таҳсилоти хориҷӣ хеле мустаҳкам шудааст. Омӯзгорон ва мутахассисони хориҷӣ барои ба забони хориҷӣ дарс додан даъват мешаванд, инчунин, дар марказҳои таҳсилотию илмӣ хориҷа кормандон тақвину мекунанд, донишҷӯён таҳсил мегиранд. Дар айни вақт шаҳрвандони хориҷӣ аз бисёр кишварҳои хориҷӣ ҷаҳон омада дар Ўзбекистон таҳсил мегиранд.

Ислоҳоти кулӣ дар соли 2017. Мувофиқи Фармони Президенти Республикаи Ўзбекистон аз 7 феввали соли 2017 “Дар бораи Стратегияи ҳаракатҳои оиди боз ҳам инкишоф додани Республикаи Ўзбекистон” дар солҳои 2017–2021 таҳияи барномаи ба кулӣ тақвину додани соҳаи таълими олий, ҳамқадами замон кардани барномаҳои таҳсил, нишон додани хизмати пулӣ ва дар ҷустуҷӯи манбаҳои иловагии бо маблағ таъмин кардан ваколатҳои муассисаҳои таҳсилоти олиро васеъ карда, истиқлолияти онҳо марҳила ба марҳила инкишоф дода мешавад. Дар давоми солҳои 2017–2018 Президенти Республикаи Ўзбекистон ва Девони Вазирон қариби ҳафтад фармон, қарор ва фармоиш қабул

Дар ёд доред!

Бо мақсади шаффоф ва ҳаққонӣ гузаронидани имтиҳони тест, тақвину додани ин низом ва барои офаридани сабукиҳо ба падару модарон ба ислоҳ кардани низоми мавҷуда даст зада шуд. Аз соли таҳсили 2018/2019 сар карда вазифаи гузаронидани ҷараёни тест на дар як рӯз, балки дар давоми 15 рӯз ва эълон намудани натиҷаи он дар рӯзи дигар гузошта шуд.

карданд. Ин тадбирҳо ба маънои том ба дигаршавии соҳаи таълим ва чараёни навигариҳо асос гузошт.

Соли 2017 баъди танаффуси беш аз 10 сол бо назардошти эҳтиёҷ ба кадрҳои соҳибмалакаи давлат ва ҷамъият бо ташаббуси Президенти Ўзбекистон Шавкат Мирзиёев низоми таҳсили ғоибона барқарор карда шуд, таҳсили махсуси ғоибона такмил дода мешавад.

16 ноябри соли 2017 қарори Президенти Республикаи Ўзбекистон “Дар бораи такмил додани тартиби гузаронидани имтиҳоноти тести қабул ба бакалавриати муассисаҳои таълими олии республика” қабул шуд. Мувофиқи он аз соли таҳсили 2018–2019 сар карда дар соҳаи маданият, санъат, дизайн, санъати тасвирӣ ва амалӣ, таҳсили мусиқӣ, санъатшиносӣ, варзиш ва тарбияи ҷисмонӣ, ки иқтидори алоҳидаро талаб мекунанд, имтиҳоноти тест бекор карда шуд.

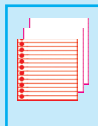
Масалан, дар Консерваторияи давлатии Ўзбекистон, Донишкадаи миллии рассомӣ ва дизайн ба номи Камолиддин Беҳзод, Донишкадаи давлатии тарбияи ҷисмонии Ўзбекистон ва дар самтҳои таълими иқтидори махсус талабкунанда тартиби қабул фақат бо имтиҳоноти эҷодӣ ба роҳ монда мешавад. Дар низоми таҳсилоти олии оид ба тиббиёт низ як қатор ислоҳот амалӣ карда шуд. Аз ҷумла, дар соҳаи тиббиёт муддати таҳсили бакалавриат аз 7 сол то 6 сол ва дар соҳаи профилактикаи тиббӣ аз 6 сол то 5 сол гузаронида шуд.

Чараёни имтиҳони тест дар павилён

Таҳсили баъди таҳсилоти олий. То соли 2012 муддати аспирантура (аз 3 сол), докторантура (аз 3 сол) иборат буда, дар солҳои 2012–2017 докторантураи якзинагӣ фаъолият мебард. Дар байни солҳои 2013–2017 фақат наздики 360 нафар тадқиқотчи диссертатсияи докториро Ҳимоя намуд. Ин натиҷа эҳтиёҷи муассисаҳои таҳсилоти олий ва тадқиқоти илмии республикаро ба кадрҳои баландмалакаи илмӣ ва илмию педагогӣ қонеъ карда натавонист. Бо мақсади боз ҳам такмил додани соҳаи таълим баъди хатми муассисаи таълими олий, вуъдати имкониятҳо барои намоён кардани иқтидори интеллектуалии ҷавонон дар

бобати тадқиқоти илмӣ ва дар заминаи омӯзиши амалиёти пешқадами байналмилалӣ аз 1-уми июли соли 2017 тартиби дузинагии таҳсилоти баъди муассисаи олии таълим чорӣ карда шуд. Аввалан, Ҳимояи диссертатсия ва докторантураи таъҷгоҳӣ, ки оид ба соҳаи дахлдор дараҷаи илмии доктори фалсафа (PhD) ва сониян, Ҳимояи диссертатсия ва низоми докторантура, ки оид ба соҳаи дахлдор дараҷаи илмии доктори илм (Doctor of Science) медиҳад.

Эзоҳи истилоҳҳо!

Бакалавр (лот. Baccalaureus) – дараҷаи илмии донишҷӯёне, ки зинаи якуми барномаи таълими олиро хатм кардаанд.

Магистр (лот. – сардор, устод) – дараҷаи илмии байни бакалавр ва доктори илм дар баъзе мамлакатҳо. Ба шахсоне, ки баъди курси таъҷгоҳии таълими олий барномаи иловагиро иҷро кардааст, имтиҳонҳои махсусро супурда, кори муайяни илмиро Ҳимоя намулдааст, дода мешавад.

Савол ва супоришҳо:

1. Дар солҳои истиқлол кадом муассисаҳои таълими олий ташкил шуданд?
2. Ҳоло шумораи муассисаҳои таълими олий чанд то? Омилҳои сол то сол зиёд шудани онҳо чиестанд?
3. Тағйирот дар низоми таълими баъди таълими олий чӣ гуна рӯй дод?
4. Соли 2017 дар низоми таълими олий чӣ гуна тағйирот рӯй дод?
5. Низоми таълими баъзи муассисаи таҳсили олий чандзинагӣ аст? Онро тавзеҳ диҳед.

БОБИ VI. ИНКИШОФИ ИЛМУ ТЕХНИКА ВА ВАРЗИШ ДАР СОЛҲОИ ИСТИҚЛОЛ

Мавзӯи 12. Илму техника дар Ўзбекистон

Илму техника дар солҳои аввали Истиқлолият. Шароити нави фарорасида ба кулӣ ислоҳ намудани соҳаи илму техникаро тақозо намуд. Зеро ҳал намудани муаммоҳои илмию техникии муҳим пешрафти республикаро таъмин менамуд.

Пеш аз ҳама, бино ба фармони Президенти Республикаи Ўзбекистон аз моҳи март соли 1992 мақомоти ваколатдори ташкилкунандаи кадрҳои илмӣ – Комиссияи олии аттестатсия (КОА) ташкил шуд.

Дар асоси фармони Президент аз моҳи июли соли 1992 “Дар бораи аз тарафи давлат пуштибонӣ кардани илму техника ва инкишоф додани фаъолияти инноватсионӣ” олимони республика барои аз бар намудани таҷриба ба кишварҳои хориҷӣ мерафтагӣ шуданд. Дар таркиби Академияи илмҳо маркази инноватсия ва тичорати ихтироҳои илмии республика ташкил карда шуд, ки бо баровардани натиҷаҳои илмӣ ба бозори дохилию хориҷӣ машғул мешуд.

Соли 1997 Академияи Маъмун аз нав ташкил карда, он ҳамчун шӯъбаи минтақавии Академияи илмҳои Ўзбекистон фаъолият менамояд.

Соли 2000 Бунёди дастнависҳои Институти шарқшиносии Академияи илмҳо ҳамчун яке аз хазинаҳои бойтарини дастнависҳои дунё ба рӯйхати мероси маданияи ЮНЕСКО дароварда шуд.

Мувофиқи қарори Президенти Республикаи Ўзбекистон аз моҳи августи соли 2006 “Дар бораи чораву тадбирҳои мувофиқ намудан ва тақмил додани инкишофу идоракунии илму технологияҳо” дар назди Девои Вазирон Кумитаи мувофиқ намудани инкишофи илм ва технологияҳо ташкил карда шуд (ҳоло вазорат). Бар зиммаи кумита таҳияи самтҳои

Ярмаркаи республика оид ба ғояҳои инноватсионӣ, технологияҳо ва лоиҳаҳо.

устувори инкишоф додани илму технологияҳо, интегратсия намудани илми академикӣ ва муассисаҳои таълими олий, кӯмак расонидан ба инкишофи ҳамкориҳои байналмилалӣ дар соҳаи илмӣ гузошта шуд.

Аз соли 2008 инҷониб дар Тошканд Ярмаркаи ғояҳои инноватсионӣ, технологияҳо ва лоиҳаҳо баргузор мешавад. Дар доираи ярмаркаҳои I–VIII, ки дар солҳои 2008–2015 гузаронида шуданд, чамъ беш аз 4000 ихтироъҳо тақдим карда шуд. Аз соли 2008 беш аз 3000 шартномаи баробар ба 113 млрд. сӯм имзо гардид.

Олимони Ёзбекистон инкишофи маънавию маърифӣ ва маданияи чамъияти демократӣ ва ҳукукиро тадқиқ намуда, ба муваффақиятҳои маълуми соҳаи ташаккули иқтисодиёти инноватсионӣ, сарфаи энергия ва ашёи хом, бо ахборот фаро гирифтани ва ахборот-коммуникатсия, инкишофи кимё, био ва нанотехнологияҳо, соҳаи кишоварзӣ, экология ва муҳофизати муҳити атроф, тиббиёт, фармакология, геология, геофизика, сейсмология ноил мешаванд.

Дар соҳаи бостоншиносӣ (археология) низ пешравиҳо ба назар мерасанд. Аз ҷумла, аз соли 2002 маҷмӯаи солони “Ёзбекистонда археологик тадқиқотлар” (“Тадқиқотҳои бостоншиносӣ дар Ёзбекистон”), аз соли 2012 маҷаллаи “Ёзбекистон археологияси” ҷоп мешавад. Дар асоси тадқиқотҳои бостоншиносӣ умри чандин шахрҳои бостонӣ аниқ карда, юбилейҳояшон гузаронида шуданд.

Ҳоло олимони дигар соҳаҳо низ натиҷаҳои бузург ба даст оварда истодаанд. Маълумотномаи ноёби илмии иборат аз 10 ҷилд бо номи “Пайвастиҳои табиӣ (Захираҳои растани, сохт ва хусусиятҳои онҳо)”, ки аз тарафи Институти кимиёи моддаҳои растании Академияи илмҳо тайёр шуда буд, ба забони англисӣ дар Лондон ҷоп шуд. Ин ҳам аз инкишофи ҳамкориҳои байналмилалӣ дар соҳаи илм далолат медиҳад.

Дар солҳои аввали истиқлол экспорти маҳсулоти илмии Академияи илмҳо 8,2 маротиба афзуд.

Интегратсияи илму техника ва таълим. Дар бобати таъмини интергатсияи илм ва таълими Ёзбекистон низ як қатор корҳо ба анҷом расонида шуданд. Ин ҷараён то соли 2012 ба воситаи ташкилёбии марказҳои илмию таҳсилӣ дар сохтори Академияи илмҳо ба амал бароварда шуд. Аз ҷумла, дар Институти физика-техникаи Академияи илмҳо маркази илмию таҳсилии “Манбаҳои энергияи аз нав баргар-

данда”, соли 2012 дар Институти иммунология маркази илмию таҳсилӣ инноватсионии “Биотиббӣёт” кор сар карданд.

Аз соли 2012 дар низоми таълими олий барои инкишоф додани сектори илмӣ 5 то институти илмию тадқиқотӣ, 4 то марказҳои илмии минтақавӣ ҳамчун шӯъбаи илмӣ аз нав ташкил карда шуда, онҳо аз рӯйи самт ва ихтисос ба муассисаҳои таҳсилоти олии дахлдор гузаштанд.

Бо мақсади ихтисор кардани сохтори Академияи илмҳо ва пурзӯр намудани интегратсияи илм ва таълим соли 2014 2 то институт ва 1 то шӯъба ҳамчун марказҳои илмию тадқиқотии назди муассисаҳои таҳсилоти олий ташкил ёфтанд.

Мувофиқи фармони Президенти Республикаи Ўзбекистон дар соли 2012 “Дар бораи боз ҳам такмил додани тайёр намудан ва аз аттестатсия гузаронидани кадрҳои олималакаи илмӣ ва илмию педагогӣ” аз 1 январи соли 2013 дар масъалаи ҳимоя кардани диссертатсия ва додани дараҷаи илмии доктори илм низоми яқзинагии таълими баъди таҳсилоти олий ҷорӣ карда шуд. Лекин аз сабаби он, ки ин тартиб ба стандартҳои илму техникаи байналмилалӣ пурра муносиб наомад ва имконияти илмии мавҷудаи республика паст фаромад, бо ташаббуси Шавкат Мирзиёев аз моҳи феврари соли 2017 низоми дузинагии ҷавобгӯи стандартҳои ҷаҳон, ки дараҷаҳои илмии доктори фалсафаи ва доктори илм медиҳад, ҷорӣ карда шуд.

Ислоҳоти кулӣ дар соҳаи илму техника. Солҳои 2016–2017 дар соҳаи илму техникаи Ўзбекистон даври ислоҳоти кулӣ гардиданд. Президенти Республикаи Ўзбекистон Шавкат Мирзиёев 20 декабри соли 2016 бори аввал бо намояндагони намоёни илму фан вохӯрд. Бино ба натиҷаҳои ин вохӯрӣ боз ҳам пурзӯр намудани эътибор ба илму техникаи Ўзбекистон муқаррар карда шуд. Дар Стратегияи ҳаракатҳо низ масъалаҳои рағбатнок кардани дастовардҳои илм, тадқиқотҳои илмӣ, инноватсия ва офаридани механизмҳои самараноки ҷорӣ кардани онҳо дар амал ва татбиқи лабораторияҳои ихтисосӣ, марказҳои технологияи олий ва технологияҳо алоҳида таъкид шудаанд.

Фармони раҳбари давлатамон Ш.М.Мирзиёев аз 17-уми феврари соли 2017. “Дар бораи такмил додан ва рағбатнок кардани

фаъолияти Академияи илмҳои Республикаи Ўзбекистон” зарурати ташкили тараққиёти илмро дар Ўзбекистон дар асоси талабҳои тамаддуни замони ҳозира, хусусан, офаридани асосҳои илмии стратегияи босуръати тараққиётҳои дар мамлакат татбиқшаванда ва дар асоси илм инкишоф додани истеҳсолотро нишон дод. Дар айни вақт, зарурати такмил додани фаъолияти Академияи илмҳо, ҳамачониба дастгирӣ кардани арбобони илм, баланд бардоштани сифати тайёркунии кадрҳои баландмалака ва боистеъдод ва онҳоро ҳавасманд намудан зикр шуд. Президент Ш. Мирзиёев дар мулоқот бо олимони шӯҳратёри илм, алломаҳое, ки мактаби худро офаридаанд, якчанд масъалаҳои муҳимро номбар кард. Дар асоси қарори Президент аз 17 феввали соли 2017 “Дар бораи чораву тадбирҳои боз ҳам такмил додани фаъолияти Академияи илмҳо, ташкили корҳои илмию тадқиқотӣ, идоракунии ва бо молия таъмин намудан” 9 муассисаи илмии тадқиқотӣ ба таркиби Академияи илмҳо баргардонида шуд, якчанд тадқиқотҳои илмӣ аз нав ташкил гардид. Дар Академияи илмҳо аз рӯи самти фан 3 то шӯба ва шӯбаи Навоӣ ташкил шуд. Фаъолияти Шӯрои ҷамоатии оид ба таърихи навтарини Ўзбекистон ба роҳ монда шуд.

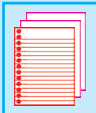
Бо қарори соли 2017 имзонамудаи Президенти Республикаи Ўзбекистон “Дар бораи ташкил намудани Вазорати инкишофи инноватсионӣ” Вазорати инкишофи инноватсионии Республикаи Ўзбекистон ташкил ёфт. Ҷорӣ намудани инноватсияҳо ва технологияҳои пешқадам дар сохтмони давлат ва ҷамъият, соҳаҳои иқтисодиёт, хоҷагии қишлоқ, инкишофи иҷтимоӣ, муҳофизати муҳити атроф ва истифода аз табиат вазифаҳои асосии вазорати мазкур муқаррар шуданд.

Дар Академияи илмҳо интихоботи охирин ба узвияти ҳақиқӣ соли 1995 гузаронида шуда буд. Солҳои охир шумораи академикҳо беш аз ду баробар кам шуданд ва соли 2017 63 нафар танҳо аъзои академия монда буданд. Бо фармони таърихии Президенти Республикаи Ўзбекистон аз 29 декабри соли 2017 “Дар бораи тасдиқи аъзоёни ҳақиқии Академияи илмҳои Республикаи Ўзбекистон” пас аз танаффуси 22-сола 32 нафар узви ҳақиқии Академияи илмҳо тасдиқ шуданд. Ҳоло 400 муассиса ба рӯйхат гирифта шуд, ки бо тадқиқоти илмӣ машғул шуда, дар соҳаи илм 36 ҳазор нафар мутахассис, аз ҷумла, беш аз 2 ҳазор нафар доктори илм ва зиёда аз 9 ҳазор нафар номзади илм фаъолият мебаранд.

Мулоҳиза кунед!

Ҳоло дар соҳаи илми таърих 4 нафар академик – Аҳмадалӣ Аскаров, Эдвард Ртвеладзе, Анатолий Сагдуллаев ва Дилором Юсупова фаъолият мебаранд.

Эзоҳи истилоҳҳо!

Иноватсия (англ. – навигарӣ дохил намудан, ихтироъ) – технологияи пешқадам, идоракунӣ ва навгониҳои дигар соҳаҳо ва татбиқи онҳо дар соҳаҳои гуногун.

Иммунология (юн. – мафҳум, таълимот) илм дар бораи хусусиятҳои кимёвии организм, оид ба иммунитети он.

Интегратсия (лот. – барқарор намудан, пур кардан) мафҳуми муттаҳдиқунандаи қисмҳо, элементҳо (унсурҳо). Ҷараёни наздикшавӣ ва вобастагии байниҷадигарии онҳо.

Савол ва супоришҳо:

1. Вазифаҳои Комиссияи олии аттестатсия, ки дар соҳаи аввали Истиклолият ташкил шуд, аз ҷиҳати иборат аст?
2. Оиди фаъолияти Академияи илмҳо чиро доништа гирифтед?
3. Сабаби аз тартиби яқзинагии гирифтани дараҷаи илмӣ (номзади илм, доктори илм) ба тартиби дузинагӣ чист?
4. Ташаббусҳои Президенти Ўзбекистон Шавкат Мирзиёев оид ба инкишоф додани илму фан дар ҷиҳати намоён шуд?
5. Ҳоло дар Ўзбекистон чӣ қадар академикҳо фаъолият мебаранд? Бо истифода аз адабиётҳои иловагӣ, номи баъзе аз онҳоро гӯед.

Мавзӯи 13. Инкишофи тарбияи ҷисмонӣ ва варзиш дар Республикаи Ўзбекистон

Офаридани низоми дастгирӣ намудани тарбияи ҷисмонӣ ва варзиш. Дар Ўзбекистон баъди ноил шудан ба Истиклолият дар баробари маданият, таълим, илм ба қорҳои тарбияи ҷисмонӣ ва варзиш низ эътибори қалон дода шуд. Муттасил афзудани ҳаҷми маблағе, ки аз буҷети давлат ҷудо карда мешавад, соҳаи тарбияи ҷисмонӣ ва варзиш самти муҳими сиёсати давлат гардиданаширо нишон медиҳад. Дар асл ҳам яке аз сабабҳои асоситарини бомуваффақият иштирок кардани варзишгарони мамлакатамон дар мусобикаҳои бонуфузи байналмилалӣ мунтазам аз тарафи давлат пуштибонӣ ёфтани соҳа аст.

Соли 1992 дар сессияи IX Олий Мажлиси Республикаи Ўзбекистон қабул шудани қонун “Дар бораи тарбияи ҷисмонӣ ва варзиш” ва ба он дохил кардани тағйирот ва иловаҳо, соли 2015 тасдиқ шудани таҳрири нави он ба боз ҳам инкишоф ёфтани соҳаи варзиш хизмат кард. Дар республика барои тайёр намудани варзишгарони баландмалака 536 то мактабҳои варзиши махсуси бачаҳо ва наврасон, 5 то коллеҷи захираҳои олимпӣ, 8 то мактаби олии маҳорати варзишӣ фаъолият нишон медиҳанд. Президенти Республикаи Ўзбекистон Шавкат Мирзиёев 10 августи соли 2017 қарорро “Дар бораи чораву тадбирҳои минбаъд ҳам такмил додани фаъолияти Донишкадаи давлатии тарбияи ҷисмонии Ўзбекистон” имзо кард. Мувофиқи он Донишкадаи давлатии тарбияи ҷисмонии Ўзбекистон ба шаҳри Чирчиқи вилояти Тошканд кӯчонида шуд. Дар Донишкадаи давлатии тарбияи ҷисмонии Ўзбекистон аз соли таҳсили 2017–2018 шӯъбаи ғоибонаи таҳсил кушода шуд.

Дар мамлакат барои инкишофи базаи моддию техникии тарбияи ҷисмонӣ ва варзиш як қатор корҳо амалӣ карда шуданд. Хусусан, дар Тошканд, Намангон, Қиззах, Фарғона, Бухоро, Хоразм, Андиҷон, Самарқанд, Гулистон ва дигар шаҳрҳо мачмӯаҳои варзиши ҷавобгӯи стандартҳои байналмилалӣ сохта шуданд. Мачмӯаҳои варзиши “Юнусобод”, “Ҷар”, “Бунёдкор” дар Тошканд, “Паҳлавон” дар шаҳри Намангон, коллеҷи захираҳои олимпии шаҳри Қиззах ва дигарон аз ҷумлаи онҳоянд. Мувофиқи фармони Президенти Ўзбекистон аз моҳи март соли 2018 Кумитаи давлатии тарбияи ҷисмонӣ ва варзиши Республикаи Ўзбекистон ташкил шуд.

Бозиҳои сезинагии варзишӣ. Солҳои Истиқлолият барои оммавӣ намудани тарбияи ҷисмонӣ ва варзиш дар кишвар даври алоҳида гардид. Дар ин роҳ ташкил шудани Бунёди инкишоф додани варзиши бачагони республика, аз соли 2000 дар байни донишҷӯёни мактабҳои олий гузаронидани “Универсиада”, дар байни донишҷӯёни коллеҷҳои миёнаи махсуси касбу ҳунар мусобиқаҳои “Баркамол авлод”, дар байни донишомӯзони мактабҳои таълими

умумӣ ташкили мусобиқаҳои варзишии “Умид ниҳоллари” воқеаҳои дорой аҳамияти бузурганд. Мақсади асосӣ аз ташкили мусобиқаҳои сезинагии варзишӣ аз тарғиб намудани тарзи солими ҳаёт, тайёр кардани номзадҳо ба ҷамоаҳои якҷаҳини кишвар дар мусобиқаҳои байналмилалӣ иборат аст. Солҳои охир аз тарафи давлатамон ба масъалаи инкишофи варзиши занону духтарон эътибори алоҳида дода, хусусан, намудҳои гимнастикаи бадеӣ ва шиноварии синхронӣ пеш мераванд. Дар асл ҳам, дар солҳои истиқлол завқи духтарони миллати маҳаллӣ ба мактабҳои варзишӣ афзудааст.

Дар солҳои Истиқлолият на фақат барои таъмини оммавияти варзиш дар байни мардум, балки ба инкишофи баъзе намудҳои варзиш эътибори калон дода шуд. Аз ҷумла, варзиши Ўзбекистон дар бобати кураши (гӯштингирии) ўзбекӣ, теннис, бокс дар миқёси ҷаҳон ҷойи худро дорад. Муваффақиятҳои варзишии Ирода Тўлаганова оид ба теннис, Руслан Чагаев, Артур Григорян ва Муҳаммадқодир Абдуллаев оид ба бокс натиҷаҳои беҳтарини варзишгарони Ўзбекистон дар майдонҳои байналмилалӣ буд.

Кураш (гӯштингирӣ). Ба шарофати истиқлол барои баргардонидани намудҳои варзиши миллӣ ва дар миқёси байналмилалӣ ҳамчун намуди варзиш эътироф намудани онҳо имконият ба вуҷуд омад. Аз соли 1992 оид ба кураш дар шаҳрҳои Тирмиз ва Шаҳрисабз мусобиқаҳои аввалини байналмилалӣ гузаштанд. Соли 1992 Федератсияи кураши Ўзбекистон, соли 2001 Федератсияи кураши миёнбанд таъсис ёфт. Бо фармони махсуси Президент дар моҳи сентябри соли 1998 бо иштироки 28 давлати Осиё, Африка ва Европа дар Тошканд Ассоциатсияи байналмилалӣи кураш ташкил шуд. Соли 2000 дар шаҳри Анқараи Туркия чемпионати 2-юми ҷаҳонии кураш баргузор шуд. Кураши ўзбек ба ҷаҳон рӯй оварда, боз ҳам хусусияти байналмилалӣ касб намуд. Соли 2016 дар Ҳамаи қитъаҳои дунё беш аз 120 федератсияи кураши Ассоциатсияи байналмилалӣи кураш ташкил шуд.

Мусобиқаи байналмилалӣ
оид ба кураш

Дар ёд доред!

Соли 2003 дар Ассамблеяи XXII-уми умумии Шӯрои Олимпии Осиё дар Қувайт кураши ўзбек ба барномаи Бозиҳои Осиё дохил карда шуд.

Олимпиада. Моҳи сентябри соли 1993 дар сессияи 101-уми Кумитаи байналмилалӣ Олимпӣ Кумитаи миллии олимпии Республикаи Ўзбекистон пурра эътироф шуд. Кумита то имрӯз ба инкишофи варзиши байналмилалӣ ва ҳаракати олимпӣ кӯмак расонида меояд. Вай бо иҷрои вазифаҳои тарғиб намудани ғояҳои олимпия дар Ўзбекистон, таъмини иштироки намоёндоғони республика дар Бозиҳои олимпӣ, ба роҳ мондан ва инкишоф додани робитаҳои дӯстона бо варзишгарони дунё машғул мешавад.

Моҳи январи соли 1996 мувофиқи қарори Кумитаи байналмилалӣ Олимпӣ Нахустпрезиденти Республикаи Ўзбекистон Ислоҳ Каримов барои хизматҳояш дар роҳи инкишоф додани варзиши ҷаҳон ва садоқаташ ба ғояҳои олимпӣ бо ордени Тиллоии Олимпия мукофотонида шуд. Моҳи августи соли 1996 дар Тошканд Музеи шӯҳрати олимпӣ кушода шуд. Дар байни солҳои 2000–2016 варзишгарони республика дар мусобиқаҳои Олимпия ва Бозиҳои Осиё бомуваффақият иштирок карданд. А.Таймазов, М.Ибрагимов (гӯштингирии озод), А.Докторашвилӣ (гӯштини тарзи юнону рим),

Ҷоизадорони Олимпиадаи соли 2016

Р.Собиров (дзюдо) Ю.Ҳайдаров, А.Атоев, Б.Султонов (бокс), А.Фокин (гимнастика), Екатерина Хилко (гимнастика) барин варзишгарон шӯҳрати варзиши мамлакатро дар арсаи байналмилалӣ баланд бардоштанд. Хусусан, Артур Таймазови гӯштингирии озод аз қабилӣ варзиш-

гари яғонаест, ки якчанд маротиба унвони чемпиони Олимпияро гирифтааст. Олимпиадаи тобистонаи XXXI-уми дар шаҳри Рио-де-Жанейро (Бразилия) баргузоршуда барои таърихи мамлакатамон мусобиқаи аз ҳама сермаҳсул шуд. Зимни ин Олимпиада боксчиёнамон медали бештарро ба даст оварданд. 7 нафар аз устодони дастпӯши чармин аз Рио бо медал баргаштанд. Онҳо:

Ҳасанбой Дўстматов, Шаҳобиддин Зоиров, Фазлиддин Ғоибназаров (тилло), Шаҳром Ғиёсов, Бектемир Мелиқўзиев (нукра), Рустам Тўлаганов, Муродчон Аҳмадалиев (биринчӣ). Ин натиҷа натиҷаи баландтарин дар мусобақаҳои бокси Олимпиада гардид. Дар бобати ҷамъи медалҳо оид ба ин намуди варзиш онҳо рақибонашон аз Куба, Қазоқистон ва Россияро ақиб гузошта, мақоми аввалро ишғол намуданд. Атлетикачии вазнин Руслан Нуриддинов дар Бозиҳои олимпӣ рекорд гузошта, соҳиби медали тилло гашт.

Футбол. Дар солҳои истиқлол эътибор ба намудани оммавитарини варзиш – футбол ба дараҷаи сиёсати давлатӣ бардошта шуд. Бо мақсади боз ҳам инкишоф додани футболи оммавӣ ва касбӣ дар Ўзбекистон, мустаҳкам намудани базаи моддии он, тайёр ва тарбия кардани насли нави футболбозон, боло бурдани нуфузи байналмилалӣи футболи Ватанамон қабул шудани қарорҳои Президенти Республикаи Ўзбекистон ва Девони Вазирон дар соли 1993 “Дар бораи чораву тадбирҳои инкишоф додани футбол дар Республикаи Ўзбекистон”, дар соли 1996 “Дар бораи чораву тадбирҳои ба кулӣ тақвир додани асосҳои ташкилӣ ва принсипҳои инкишоф додани футбол дар Ўзбекистон”, дар соли 2006 “Дар бораи чораву тадбирҳои иловагӣи инкишоф додани футболи Ўзбекистон” аҳамияти калон доранд.

Довари ўзбек Равшан Эрматов салоҳияти ва қудрати варзишгарони Ўзбекистонро дар дунё намоиш дод, вай дараҷаи довари тоифаи байналмилалӣи Федаратсияи футболи Ўзбекистон, мақоми довари ФИФАро гирифтааст. Ӯ дар солҳои 2008, 2009, 2010, 2011

Р. Эрматов довари тоифаи байналмилалӣ доир ба футбол

Дар ёд доред!

Дастаи яққачини футболи Ўзбекистон дар турнирҳои байналмилалӣ се маротиба мукофоти асосиро ба даст овард. Яқум соли 1994 дар бозиҳои Осиё ҷамоаи яққачини олимпӣ, соли 2012 наврасони то 17 сола ғолиби чемпионати Осиё, соли 2018 ҷамоаи яққачини Олимпӣ ба унвони чемпиони Осиё соҳиб шуд.

ва 2014 панҷ маротиба ҳамчун довари бехтарини Осиё эътироф шуд. Ҷро соли 2010 Федератсияи иттиҳодияҳои футболи ҷаҳон ҳамчун “Довари бехтарини дунё” тан гирифт. Р. Эрматов дар аснои ҷаъолияти худ дар марҳилаи финалии чемпионати ҷаҳон оид ба футбол бештар аз ҳама – 9 то воҳӯриро назорат намуда (то соли 2014) рекорди ҷаҳонӣ нишон додааст. Равшан Эрматов мувофиқи фармонҳои Президент соли 2010 унвони ҷаҳрии “Ўзбекистон ифтихори”, соли 2014 ордени “Эл-юрт хурмати”, инчунин, соли 2015 ордени “Буюк хизматлари учун” ва бо автомобили “Malibu” мукофотида шуд.

Чемпионҳои Осиё. Соли 2018.

Соли 2018 дар чемпионати Осиё дар байни футболбозони синнашон то 23, ки дар Хитой баргуздор шуд, ҷамоаи Ўзбекистон ғолибиро ба даст овард. Бо супориши Президент Шавкат Мирзиёев маросими ботантанаи аъзоёни ҷамоаи яккачини

олимпиаи Ўзбекистон, ки дар чемпионати Осиё зафар намуданд, баргуздор шуд. Ба ҳар яки чемпионҳои китъа тӯҳфаи Президент – автомобили нави Chevrolet Malibu супурда шуд.

Савол ва супоришҳо:

1. Дар солҳои Истиқлолият дар соҳаи варзиш чӣ гуна тадбирҳо ба амал бароварда шуд?
2. Мақсад аз гузаронидани бозиҳои сезинагӣ чӣ буд?
3. Иштирокчиёни ғолиби Бозиҳои олимпиаи номбар кунед.
4. Мактаби бокси Ўзбекистон ва зафарҳои байналмилалӣ онро шарҳ диҳед.
5. Оид ба кураши миллии ўзбек ва марҳилаҳои инкишофи он нақд намоед.

Мавзӯи 14. Сиёсати оид ба ҷавонон дар Ўзбекистон

Ташкилоти ҷавонон. Пас аз ба Истиқлолият ноил шудан бо мақсади муттаҳид намудани ҷавонони мамлакат ташкилоти “Иттифоқи ҷавонон” ташкил шуд. Дар натиҷаи он, ки ин ташкилот ҷавононро баҳри таъмини иҷрои қарорҳои пленум ва анҷуманҳои

роҳнамун карда натавонист, дар қарорҳо манфиатҳо ва эҳтиёҷоти ҷавонон пурра инъикос нашуданд, Бунёди “Камолот”-и ҷавонони Республикаи Ўзбекистон ташкил шуд. Вазифаи бунёди “Камолот” аз омӯхтани манфиату ниёзмандиҳои ҷавонон, таҳияи барномаҳо барои қонун намудани онҳо ва бо кӯмаки давлат ба ҳаёт татбиқ кардани он барномаҳо иборат буд. Аммо бунёди ҷавонони “Камолот” ин гуна вазифаҳоро ўҳда нанамуд, ба маънои ҳақиқии роҳнамуни ҷавонон табдил наёфт. Дар қурултоӣ соли 2001 дар Тошканд ба амаломада ташкилоти нодавлат ва нотичорат – ҳаракати иҷтимоии ҷавонони “Камолот”-и Республикаи Ўзбекистон ташкил шуд. Мақсади асосии ҳаракати иҷтимоии ҷавонон – “Камолот” аз муттаҳидкунии ҷавонон, кӯмак расонидан барои ёфтани ҷойи муносиб дар ҷамъият, ҳимояи манфиатҳои онҳо, фароҳам овардани шароит дар бобати намоён кардани ақлу заковат, ғайрати ҷавонон, ба таъҷоғи ҳақиқии ҷавонон табдил шудан иборат буд. Онҳо ҷавонони аз 14 -сола то 28-солаи шаҳрвандони Ўзбекистонро дар сафҳои худ ба таври ихтиёрӣ муттаҳид намуда, фаъолият нишон доданд. 30 июни соли 2017 бо иштироки Президенти Республикаи Ўзбекистон Шавкат Мирзиёев қурултоӣ ҳаракати иҷтимоии ҷавонон – “Камолот” баргузор шуд. Дар бораи хатм ёфтани фаъолияти ҲИҶ “Камолот” ва ташкили “Иттифоқи ҷавонони Ўзбекистон” қарор қабул шуд. Бо мақсади таъмин кардани таҳти эътибори бевоситаи Президенти Ўзбекистон будани муаммоҳо ва ташаббусҳои ҷавонон раиси Иттифоқи ҷавонони Ўзбекистон дар айни вақт дар лавозими Мушовири давлатии Президент будани ӯ ба мақсад мувофиқ доништа шуд.

Дастгирии ҷавонон аз тарафи давлат. Ояндаи миллат дар дасти ҷавонони маънан, ҷисмонан бақувват ва солим аст. Беш аз 60 фоизи аҳолии Ўзбекистонро ҷавонони то 30-сола ташкил медиҳанд. Ҳанӯз дар солҳои аввали истиқлоли республикаамон ба таълиму тарбия, саломатии ҷавонон эътибори калон дода мешавад. Мақсад аз

Дар ёд доред!

Соли 1996 бунёди ҷавонони “Камолот” таъсис ёфт. Соли 2001 ин бунёд ба ҳаракати иҷтимоии ҷавонон – “Камолот” табдил гардид. Соли 2017 ин ҳаракат фаъолиятро ба поён расонд, Иттифоқи ҷавонони Ўзбекистон ташкил карда шуд. Санаи 30-юми июн ҳамчун “Рӯзи ҷавонон” қайд мегардад.

Барномаи миллии тайёркунии кадрҳо, ислоҳоти муносиби андозаҳои ҷаҳонӣ дар соҳаи таълим, корҳои беназир дар бобати ҳифзи саломатии аҳоли ҳам камолоти ҷавонон аст. Ноябри соли 1991 қонун “Дар бораи асосҳои сиёсати давлат оид ба ҷавонон дар Республикаи Ўзбекистон” қабул шуд. Соли 1997 фармони Президенти Республикаи Ўзбекистон барои дастгирӣ кардани таҳсили ҷавонони боистеъдод дар хориҷа оид ба ташкил кардани бунёди “Умед” эълон шуд.

Қабул шудани қарори Президенти Республикаи Ўзбекистон “Дар бораи чораву тадбирҳои иловагӣ барои амалӣ намудани сиёсати давлат оид ба ҷавонон дар Республикаи Ўзбекистон” соли 2014 давоми мантиқии корҳо оид ба воя расонидани насли маънавияташ олий, мустақил ва озод фикркунанда, дастовардҳои замонавии илму техникаро пухта азбаркарда, ҳамаҷониба солим ва баркамол шуд. Дар солҳои истиқлол барои фароҳам овардани шароит дар бобати истеъдод, салоҳият ва қобилияти духтарони ҷавонони боиктидор дар соҳаи адабиёт, маданият, санъат, илм ва таълим соли 1999 фармони Президенти Республикаи Ўзбекистон “Дар бораи дастгирӣ кардани пешниҳодот оид ба таъсис шудани мукофоти давлатии ба номи Зулфия” қабул шуд, ки он дар ҳаёти ҷамъият барои ташаккули мутахассисони намоён, роҳбар ва боистеъдод заминаи бузург гардид.

Қариб 80 нафар ҷавон барои истеъдоди ғавқулודда дар бобати сарояндаи таронаҳои классикӣ, иҷрои академикӣ, эстрада, опера, балет, навозандагӣ, хониши анъанавӣ, рақс бо мукофоти “Ниҳол” тақдир шуданд, ки ба маънои том ифодаи равшани эътибор ва ғамхорӣ нисбат ба онҳо аст. Принципҳои ҳаётии мустаҳкамҳои хизмати ҳарбӣ барои ҷавонро, аҳамияти рағбатнок намудани ҷавонони хизмати ҳарбиро хатмкардари, таҳсилро давом додани онҳо ва фароҳам овардани шароит ва имтиёзҳо барои дохил шудан ба мактабҳои олиро ба инобат гирифта, соли 2005 қарори Президенти Республикаи Ўзбекистон “Дар бораи чораву тадбирҳои боз ҳам тақмил додани тартиби имтиёзҳои, ки хизматчиёни ҳарбии хизмати

Дар ёд доред!

Соли 2017 шумораи духтарони аз 14-сола то 22-сола, ки ба Мукофоти давлатии ба номи Зулфия лоиқ дониста шуданд, аз 200 нафар гузашт.

муддатноки ҳарбиरो дар сафаи Қувваҳои Мусаллаҳи Республикаи Ўзбекистон гузашта дода мешавад” эълон шуд. Бинобар ин қарор барои шаҳрвандоне, ки хизмати ҳарбиरो дар сафи Қувваҳои Мусаллаҳи Республикаи Ўзбекистон гузаштаанд, ҳангоми супурдани тест дар муассисаҳои таҳсилоти олий имтиёзи ба миқдори 25 фоиз зам намудан ба ҳамон балле, ки чамъ овардаанд, дода шуд.

Дар солҳои истиқлол барои ҳамачониба баркамол ба воя расидани ҷавонон базаи мустаҳкам қонунӣ офарида шуд. Хусусан, 23 то қонун ва беш аз 100 санадҳои меъёрию ҳуқуқӣ қабул карда шуда, ба ҳаёт муттасил татбиқ мегардад. Ғайр аз он, ҳангоми додани ном ба солҳо манфиати ҷавонон низ ба эътибори алоҳида гирифта шуд. Масалан, соли 2000 – “Соли авлоди солим”, соли 2001 – “Соли модарон ва фарзандон”, соли 2008 – “Соли ҷавонон”, соли 2010 – “Соли авлоди баркамол”, соли 2014 – “Соли фарзанди солим”, соли 2016 – “Соли модар ва фарзанди солим” эълон шуд ва барномаҳои калонмиқёси чораву тадбирҳо дар амал татбиқ гардид.

Пурзӯршавии эътибор ба ҷавонон. Соли 2016 қонуни Республикаи Ўзбекистон “Дар бораи сиёсати давлатӣ оид ба ҷавонон” қабул шуд. Мувофиқи он, ҳамаи тоифаи шасхони то 30-сола ҳамчун ҷавонон қайд гардид. Қабул шудани қонун “Дар бораи сиёсати давлатӣ оид ба ҷавонон” барои мустаҳкам намудани ҳуқуқу манфиатҳои қонунии ҷавонон дар мамлакатамон, ба пурзӯр кардани масъулияти мақомоти давлатӣ ва дигар ташкилотҳо дар роҳи татбиқи амалии сиёсати давлат оид ба ҷавонон, боз ҳам баланд бардоштани самаранокии тадбирҳои оид ба тарбияи насли баркамол ва солим хизмат менамояд. Мувофиқи фармони Президентамон аз моҳи июли соли 2017 “Дар бораи боло бурдани самаранокии сиёсати давлат оид ба ҷавонон ва дастгирӣ намудани фаъолияти Иттифоқи ҷавонони Ўзбекистон” ба ҳамаи литсейҳои академикии ҳарбии мамлакат номи “Мактаби темурбекҳо” дода шуд. Бо мақсади боз ҳам рағбатнок кардани ҷавонон

Мактаби темурбекҳо

мукофоти “Мард ўғлон” таъсис шуд. Моҳи сентябри ҳамон сол бо мақсади ёрирасонӣ ба забти марраҳои баланди илмҳои аниқ аз тарафи донишомӯзон, муайян намудани соҳибқитдорони соҳаи технологияҳои ахбороту коммуникатсия ва фароҳам овардани шароити зарурӣ барои мутобиқсозии қобилияти онҳо зери тасарруфи Вазорати инкишоф додани технологияҳои ахбор ва коммуникатсияҳои Ўзбекистон мактаби ихтисосии омӯзиши фанҳои оид ба технологияҳои ахбороту коммуникатсияи ба номи Муҳаммад ал-Хоразмӣ (мактаби Ал-Хоразмӣ) ташкил шуд. Ба ин мактаб аз синфи 5 бо натиҷаҳои имтиҳони хаттӣ ва даҳонӣ қабул мешавад.

Мулоҳиза!

“Чавонони дунёи имрӯза аз нигоҳи нуфус (шумора) дар таърихи тамоми башарият авлоди аз ҳама бузург ҳастанд, зеро онҳо 2 миллиард нафарро ташкил медиҳанд. Ояндаи сайёраамон, бехбудии он бо чӣ гуна инсон шуда, ба камол расидани онҳо вобаста аст. Барои иқтисори худро нишон додани чавонон шароити зарурӣ фароҳам овардан, гирифтани пеши роҳи паҳншавии “вирус”-и ғояҳои зӯрварӣ вазифаи асосии мост. Чунин мешуморам, ки барои ин насли чавонро аз нигоҳи иҷтимоӣ пуштибонӣ намуда, дар роҳи ҳимояи ҳуқуқи манфиатҳои он ҳамкориҳои бисёртарафаро инкишоф додан зарур. Бинобар ин Ўзбекистон дар шароити имрӯза, ки глобализатсия ва технологияҳои ахбороту коммуникатсия пуршиддат ривоч менамоянд, таҳия кардани ҳуччати ҳуқуқии байналмилалии ҷамъбастиро, ки ба ташаккул додан ва татбиқи амалии сиёсати оид ба чавонон нигаронида мешавад, яъне Конвенсияи байналмилалии оид ба ҳуқуқҳои СММ-ро пешниҳод менамояд”.

*Аз нутқи Шавкат Мирзиёев дар сессияи
72-юми Сарассамблеяи СММ.*

Савол ва супоришҳо:

1. Чавонон чӣ қадари аҳолии Ўзбекистонро ташкил мекунанд? Мо кихоро чавонон мегӯем?
2. Аз сайти Lex.uz қонуни “Дар бораи сиёсати давлат оид ба чавонон”-ро ёфта, мазмуну моҳияти онро баён кунед.
3. Оиди имтиёзи имрӯз ба чавонн додашуда чиро медонед?
4. Президент Ш. Мирзиёев дар нутқи худ дар сессияи 72-юми Сарассамблеяи СММ доир ба муаммои чавонон чӣ иброз намуд, шарҳ диҳед.

БОБИ VII. ИНКИШОФИ МАЪНАВИЮ МАДАНИИ ЎЗБЕКИСТОН ДАР СОЛҲОИ ИСТИҚЛОЛ

Мавзӯи 15. Эҳёи мероси маънавию таърихӣ дар Ўзбекистон

Эҳёи хотираи таърихӣ. Ўзбекистон ҳамчун давлати соҳибхитиёр истиқлолиятро ҳамачониба мустақкам карда наметавонад. Аз ин боис раҳбарияти мамлакат аз рӯзҳои аввали истиқлол ба ин масъала эътибори зарурӣ дод. Соли 1991 550-солагии таваллуди Алишери Навоӣ васеъ ҷашн гирифта шуд. Ба номи Алишери Навоӣ Мукофоти давлатӣ таъсис ёфт. Ба Институти адабиёт номи Алишери Навоӣ дода шуд. Ҳайкали Навоӣ Дар Тошканд дар боғе, ки кӯли Комсомол ном дошт, гузошта шуд ва ин боғ номи Боғи миллии Ўзбекистон ба номи Алишери Навоӣро гирифт.

Соли 1994 мувофиқи қарори ҳукумат дар мамлакатамон эълон шудани соли Улуғбек, гузаронидани 600-солагии он дар Ўзбекистон ва дар миқёси ҷаҳон, хусусан дар қароргоҳи ЮНЕСКО дар Париж низ рамзи ба арзиши башарият табдил ёфтани мероси ниёғони бузург аст. Соли 1996 660-солагии таваллуди Амир Темур васеъ ҷашн гирифта шуд. Фармони Президенти мамлакат аз хусуси эълон шудани “Соли 1996 соли Амир Темур” имзо гардид. “Тузукоти Темурӣ” ба ҷандин забон нашр шуд. Ёдгориҳои фарҳангию таърихии он замон эҳё шуд, адабиёти хаттӣ ба муомилаи илмӣ дохил гардид. Дар муддати кӯтоҳ ба шаъну шавқати дунёвии соҳибқирон муносиб музейи давлатии таърихи Темуриён бино карда шуд.

Бино ба қарори махсуси ҳукумат, декабри соли 1999 дар Хоразм 190-солагии таваллуди Муҳаммад Ризо Эрнӣёзбек ўғли Оғаҳӣ, дар Нукус 175-солагии таваллуди Аҷинӣёз Қосибой ўғли, октябри соли 1998 дар Фарғона 1200-солагии таваллуди Аҳмад ал-Фарғонӣ васеъ қайд карда шуд. Мероси илмии алломаҳои забардасти олами ислом 1225-солагии Имом Исмоили Бухорӣ, 1200-солагии Имом Абӯисо Тирмизӣ, 920-солагии Маҳмуд Замахшарӣ, 850-солагии Начмиддин Кубро, 675-солагии Баҳоуддин Нақшбанд, 600-солагии Хоҷа Аҳрори Валӣ ва бузургдошти дигар алломаҳо ҷашн карда шуданд.

Хотираи инсон безавол аст. Бо таваҷҷӯҳи Президенти кишвар Шавкат Мирзиёев анъанай ба ҷо овардани ҳурмати ононе, ки барои

Самарқанд.
Хайкали Амир
Темур.

Шаҳрисабз.
Хайкали Амир
Темур.

Тошканд.
Музейи давлатии таърихи Темуриён.

равнақи диёр заҳмат кашидаанд, давом дорад. Дар солҳои 2017–2018 дар ин бобат корҳои зиёд анҷом дода шуд. Дар Тошканду Самарқанд ва Қарши барои абади намудани хотираи Ислоҳ Каримов, дар вилояти Намангон Исоҳқон Ибрат, дар вилояти Хоразм Комилҷон Отаниёзов, дар Қароқалпоқистон Ибройим Юсупов, дар Фарғона Эркин Воҳидов, дар Қашқадарё Абдулло Орипов, дар Андиҷон Муҳаммад Юсуф тадбирҳои бузург гузаштанд. Бо номи онҳо марказҳо, мактабҳои эҷодӣ ташкил карда шуданд. Дар шаҳри Қиззах бахшида ба хотираи Ҳамид Олимҷон ва Зулфия мачмуаи ёдгори гузошта шуд.

Дар ёд доред!

Соли 1993 дар Тошканд, соли 1996 дар Самарқанд ва Шаҳрисабз хайкали Амир Темур кушода шуд. Ҳамон сол шаҳрҳои Самарқанд ва Шаҳрисабз бо ордени «Амир Темур» мукофотонида шуданд.

Хайкали Зулфия ва
Ҳамид Олимҷон. Қиззах

Қайд шудани 100-солагии таваллуди арбоби намоёни давлатӣ, адиби машҳур Шароф Рашидов, ки барои тараққиёти Ватан фидокорона хизмат карда, ба инкишофи адабиёту фарҳанг ҳиссаи бузург гузоштааст, халқамонро масрур намуд. Дар асоси қарори Президенти Ўзбекистон аз 27 марти соли 2017 “Дар бораи қайд кардани 100-умин солгарди таваллуди арбоби намоёни давлатӣ ва нависанда Шароф Рашидов” 6 ноябри соли 2017 – рӯзи таваллуди Шароф Рашидов дар

Чиззах тадбирҳои тантанавӣ шуда гузашт. Дар тадбирҳои шаҳри Чиззах Президенти Республикаи Ўзбекистон Шавкат Мирзиёев иштирок ва нутқ кард.

Мувофиқи қарори Президенти Республикаи Ўзбекистон аз 25 январи соли 2017 “Дар бораи абадӣ намудани хотираи Нахустин Президенти Республикаи Ўзбекистон Ислому Абдуғаниевич Каримов” ҳайкалҳои Ислому Каримов дар пойтахти Ўзбекистон – шаҳри Тошканд, дар шаҳри Самарқанд – зодгоҳи Ислому Каримов ва дар шаҳри Қаршии вилояти Қашқадарё, ки Ислому Каримов раҳбари яқум шуда қор қарда буд, гузошта шуданд. Зиёда аз он, соли 2018 дар шаҳри Самарқанд, дар маҳалле, ки ӯ дафн шудааст, маҷмуаи ёдгори бунёд шуд. Дар қароргоҳи Оқсарой, ки И. Каримов солҳои тӯлонӣ фаъолият бурда, маҷмуаи ёдгории илмию маърифии ба номи Ислому Каримов ташкил гардид. Инчунин, ба яқчанд кӯчаҳо ва объектҳои азим номи Ислому Каримов дода шуд. Бо фармони Президент 30 январи соли 2018 80-солагии зодрузи И. Каримов васеъ қайд шуд. 24 март дар Самарқанд анҷумани байналмилалӣ баргузор гардид.

Эҳёи расму оинҳо, арзишҳо ва анъанаҳои миллӣ. Бо шарофати истиқлол эҳё ва нав

Ҳайкали Ш.Рашидов.
Чиззах.

Мақбараи И.Каримов

Дар ёд доред!

Ислому Каримов раҳбари республика шуда, ҳамаи тўхмату таъқиботро нисбат ба Шарофу Рашидов боздошт. Номи покашро зинда қард. Соли 1992 75-солагии таваллуди Шарофу Рашидов қайд қарда шуд. Соли 2016 бо ташаббуси Президент Шавкат Мирзиёев ба ноҳияи Чиззах номи Шарофу Рашидов дода шуд.

Ҳайкали И.Каримов.
Самарқанд.

намудани мероси миллии маънавийи халқамон, ба шуури мардум расонидан ва ба зиндагӣ мутобиқ сохтани онҳо ҳамчун ке аз вазифаҳои муҳимтарин ба миён гузошта шуд.

Ба халқамон гашта омадани чашни Наврӯз, ки арзиши азалии мардумамон, иди дӯстдоштааш ба ҳисоб меравад, дар таърихи мамлакат воқеаи бузург гардид. Аз соли 1991 бино ба фармони Президент дар кишвар 21-уми март ҳамчун чашни умумихалқии Наврӯз қайд карда мешавад. Эҳёи чашни қадимии халқ – Наврӯз аз тарафи аҳли кишвар маъқул доништа шуда, бо рӯҳбаландӣ истиқбол гардид ва ҳоло низ ҳамчун чашни

азиз пешвоз гирифта мешавад.

Дар ёд доред!

Дар Ўзбекистон расман 3 рӯзи хотира мавҷуд аст: 1) аз соли 1999 инҷониб 9 май – “Рӯзи хотира ва қадр”; 2) аз соли 2001 эътиборан 31 август – “Рӯзи поси хотири қурбониёни истибдод”; 3) аз соли 2017 сар карда 2 сентябр – рӯзи хотираи нахустпрезиденти Республикаи Ўзбекистон Ислои Каримов.

Худатонро санҷед!

Хотираи аҷдодон – ин...

Шароф Рашидов – ин...

Ислои Каримов – ин...

Эҳёи маънавийи соли 2017 – ...

Дар он замони шӯроҳо, ки Ўзбекистон мутеъ буда, рӯзҳои сахтро аз сар меғузaronид, Ислои Каримов ба хоҳишу иродаи мардум гӯш андохта, ба ҳуҷчати таърихии фаромӯшнопазир имзо гузошт. Рӯзи 2-юми июни соли 1990 фармони “Дар бораи ҳаҷи мусулмонон ба Арабистони Саъудӣ” эълон шуд.

Дар мамлакат дар бобати истифодаи пурсамар аз омили динии Ислои, вусъати имкониятҳои бойи маънавий ва фарҳангии он чора дида шуд. Аз ҷумла, соли 1990 фармони махсуси Президент қабул шуд, ки зиёрати Ҳаҷи мусулмононро қафолат дод.

Бино ба фармони Президенти Ўзбекистон аз 27 марти соли 1992

Тантанаҳои чашни Наврӯз.

“Дар бораи рӯзи истироҳат эълон кардани чашни Рӯза” рӯзҳои мубораки ҳаёти муслмонон – рӯзҳои чашни Қурбон ва Рамазон доиман ид карда, мардум истироҳат менамоянд, ки ин орзуву омоли халқамон буд. Ба туфайли истиқлол ҳафтаномаи “Ислом нури”, маҷаллаи “Ҳидоят” ба дунё омад, адабиётҳои динию ахлоқии бисёр чоп шуданд. Аз ҷумла, китобҳои ҳадиси иборат аз чор ҷилди Имом

Дар ёд доред!

Соли 2016 палови ўзбекӣ ба рӯйхати мероси маданияи ғайримоддии ЮНЕСКО дохил шуд.

Бухорӣ, якҷилдаи Имом Тирмизӣ”, асарҳои дигар алломаҳо дар садҳо ҳазор нусхаҳо чоп шуданд. Қуръони карим ҳашт маротиба, ҷамъ дар як миллион нусха нашр шуд. Ин китоби муқаддас дар диёрамон бори аввал соли 1992 аз тарафи Алоуддин Мансур ба ўзбекӣ баргардонида шуд ва се маротиба, ҷамъ дар 300 ҳазор нусха интишор гардид.

Соли 2004 дар Донишгоҳи исломии Тошканд наشري эзоҳии Қуръони карим дар тарҷумаи шайх Абдулазиз Мансур тайёр ва чоп шуд. Муслмонони Ўзбекистон ба озодӣ ва имкониятҳои мусоид ноил мешаванд. Онҳо бевосита бо ёрии ҳукумат имконияти ҳар сол адо намудани ҳаҷи муқаддас ва амали умраро доранд. Агар дар замони шӯравӣ аз шаҳрвандони кишвар 3–4 нафар сафари ҳаҷро адо карда бошанд, то соли 2016 ҳар сола беш аз 5000 нафар шаҳрвандон ҳаҷи шуда баргаштанд.

Нусхаи тарҷумаи ўзбекии Қуръон.

Дар ёд доред!

Бо ташаббуси Президент Шавкат Мирзиёев бо назардошти саршумори аҳоли ва афзудани хошишмандони зиёрати ҳаҷ дар солҳои охир аз соли 2017 шумораи шаҳрвандони ўзбекистонӣ, ки метавонанд ба ҳаҷ раванд, аз 5200 нафар то 7200 нафар афзуд.

Табиист, ки покшавии маънавию рӯҳӣ, эҳёи арзишҳо чараёни якрӯза нест, он кори муттасилро талаб менамояд. Қарорҳои Девони Вазирони Республикаи Ўзбекистон “Дар бораи ҷашн гирифтани 1130-солагии Имом Абӯмансур ал-Мотуридӣ”, “Дар бораи бино ба санаи ҳичрӣ ҷашн гирифтани 910-солагии таваллуди Бурҳониддин ал-Марғинонӣ” далели рӯшани фикрамон аст. Соли 2003 900-солагии таваллуди Абдуҳолиқ Ғиждувонӣ васеъ ҷашн гирифта шуд.

Инро хонед!

- Соли 1997–2500-солагии шаҳрҳои Хива ва Бухоро ҷашн гирифта шуд.
- Соли 2002–2500-солагии шаҳри Тирмиз ҷашн гирифта шуд.
- Соли 2002–2700-солагии Шаҳрисабз қайд шуд.
- Соли 2003–70-солагии шаҳри Нукус қайд шуд ва шаҳр бо ордени “Дӯстлик” мукофотонида шуд.
- Соли 2006–2700-солагии шаҳри Қаршӣ ҷашн гирифта шуд.
- Соли 2006–1000-солагии Академияи Маъмуни Хоразм қайд шуд.
- Соли 2007–2750-солагии шаҳри Самарқанд ҷашн гирифта шуд.
- Соли 2007–2000-солагии шаҳри Марғелон қайд карда шуд.
- Соли 2009 – маросими ботантана бахшида ба 2200-солагии пойтахти Республикаи Ўзбекистон – шаҳри Тошканд баргузор шуд.

Тарғиботи маънавият. Барои беҳтар шудани маънавияти мамлакат Маркази ҷамъияти “Маънавият ва маърифат”, ки дар асоси қарори Президент дар соли 1994 ташкил шуд, аҳамияти калон дошт. Бо мақсади баланд бардоштани самаранокии тарғиботи ғояи миллӣ дар мамлакат ва қорҳои маънавию маърифатӣ, ҳаётӣ ва таъсирнокии онҳо мувофиқи қарори Президенти Республикаи Ўзбекистон аз 25 августи соли 2006 дар таркиби Шӯрои маънавият ва маърифати республика ду марказ – Маркази тарғиботи маънавияти республика ва Маркази илмию амалии ғоя ва мафкураи миллӣ ташкил карда

шуд. Сарвазир Раиси Шӯро (Кенгаш), ҳокимон раисони шӯроҳои худудии вилоятӣ таъин шуданд. Системаи корҳои маънавию маърифӣ бо тақозои замон ва шароит такмил дода шуданд. Ҳоло вазъияти мураккабу таҳлуканоки дунё таҳлили танқидии корҳои анҷомёфтгаро, фаъолияти онро мувофиқи замон такмил доданро талаб менамояд. Аз ин сабаб қарори Президенти Республикаи Ўзбекистон аз 28 июли соли 2017 “Дар бораи баланд кардани самаранокии корҳои маънавию маърифӣ ва ба сатҳи нав баровардани инкишофи соҳа” қабул карда шуд. Мувофиқи он Шӯрои маънавият ва маърифати республика ва Маркази илмию амалии ғоя ва мафкураи миллӣ як карда, ба ҷойи онҳо Маркази маънавият ва маърифати республика аз нав ташкил карда шуд. Ба Шӯрои Маънавият ва маърифат раисӣ кардани Президенти Республикаи Ўзбекистон муқаррар карда шуд.

Савол ва супоришҳо:

1. Мафҳуми “Хотираи таърихӣ”-ро эзоҳ диҳед.
2. Дар солҳои истиқлол бузургдошти кадом алломаҳо ҷашн гирифта шуданд?
3. Барои аз нав эҳё намудани арзишҳо ва анъанаҳои мардуми ўзбек чӣ гуна қарорҳо қабул карда шуданд?
4. Барои номбар кардани сабабҳои “Пойтахти маданияти ислом8” эълон шудани Тошканд дар соли 2007 ҳаракат намоед.
5. Ҷадвали зеринро пур кунед. Дар бораи эътибор дар ин замон ба шахсони таърихӣ маълумот гирд оваред.

Амир Темур	Алишери Навоӣ	Шароф Рашидов	Ислом Каримов

Мавзӯи 16. Маданият ва санъат дар Ўзбекистон

Масканҳои маънавият. Театр. Дар солҳои истиқлол дар ҳаёти маданӣ низ дигаргуниҳои кулӣ рӯй доданд. Ин таҳавуллот пеш аз ҳама дар инкишофи санъати театр намоён гардид, биноҳи нави театр сохта, ба кор даромаданд. Соли 1991 дар Фарғона, соли 1993 дар Хоразм театрҳои давлатии лӯхтак кор сар карданд. Соли 1994 дар назди театрҳои вилоятии Қашқадарё ва Намангон гурӯҳҳои лӯхтак, соли 2001 дар вилояти Сурхондарё театри лӯхтак кушода шуд.

Барои театри давлатии академикии драмаи ўзбек (соли 2001) ва театри академикии драмаи русии Ўзбекистон (соли 1999) ва ба ҷамоа-ҳои театрҳои вилояти биноҳои нав сохта, таъмир гардиданд. Моҳи октябри соли 2015 маросими кушоиши Театри калони академикии давлатии Ўзбекистон ба номи Алишери Навоӣ баъди азнавсозӣ баргузор шуд. Моҳи сентябри соли 1993 қасри “Туркистон” ба қор сар кард. Соли 2009 қасри анҷуманҳои байналмилалӣ “Ўзбекистон”, соли 2011 маҷмуаи “Маркази маърифат”, ки аз Қасри симпозиумҳо ва Китобхонаи миллии Ўзбекистон ба номи Алишери Навоӣ иборат аст, соли 2014 дар вилояти Фарғона қасри театр-консертӣ барои даргоҳҳои маънавият кушода шуданд.

Театри калони академикии давлатии Ўзбекистон ба номи Алишери Навоӣ.

Қасри симпозиумҳо ва Китобхонаи миллии Ўзбекистон.

Фармони Президенти Республикаи Ўзбекистон Шавкат Мирзиёев “Дар бораи инкишоф додани санъати театр дар Ўзбекистон” (соли 1998) дар эҷодиёти санъати сахна нақши алоҳида дорад, мувофиқи он барои таъмин кардани иштироки фаъоли арбобони театр дар ислоҳоти маънавию маърифӣ, бо мақсадҳои офаридани асарҳои баландғояи бадеии театрӣ, ки арзишҳои миллиро тараннум менамоянд, иттиҳодияи эҷодию истеҳсолии “Ўзбектеатр” ташкил карда шуд. Соли 2017 фаъолияти он танқидӣ таҳлил карда, иттиҳодия барҳам зада, функсияҳои он ба

Вазорати маданият гузаронида шуд.

Соли 2001 ба Театри давлатии академикии драмаи ўзбек бино ба фармони Президент мақоми “Театри милли” дода шуд. Соли 2014 Президент “Дар бораи 100-солагии Театри миллии академикии драмаи ўзбек” қарор қабул кард. Бино ба ин қарор бинои театр таъмир ва юбилейаш баргузор гардид.

Дар баробари театрҳои республика дар пойтахт ҷамоаҳои вилоятӣ низ дар муносибатҳои байналмилалӣ маданият иштирок карда меоянд. Дар ин бобат Театри ҷавонони Ўзбекистон, Театри “Илҳом” ва театр-студияи “Эски масҷид”-и Қашқадарё ғаёли нишон доданд. Соли 2018 дар назди Вазорати маданияти Ўзбекистон бори нахуст театр-студияи ҳарбии “Турон” ташкил карда шуд. Ин театр на фақат ба ҳарбӣ ва оилаҳои онҳо, балки ба ҳама хизмат мекунад.

Бинои Театри давлатии академикӣ драмаи ўзбек

Чун дар дигар соҳаҳо соли 2017 дар соҳаи театр низ ислоҳотҳо сар шуданд. Пеш аз ҳама дар Стратегияи ҳаракатҳо барои солҳои 2017–2021 инкишоф додани ғаёлияти театр ва масканҳои тамошо, ташкилотҳои маданият маърифатӣ ва такмил додан, мустаҳкам кардани базаи моддӣ ва техникаӣ онҳо муқаррар карда шуд. Бо мақсади ташкил кардани ғаёлияти муассисаҳои маданият, боло бурдани нақш ва аҳамияти маданият ва санъат дар ҳаёти ҷамъият, тарбия кардани насли ҷавон дар рӯҳи садоқат ба арзишҳои миллии умумибашарӣ Президенти Республикаи Ўзбекистон “Дар бораи чораву тадбирҳои боз ҳам инкишоф ва такмил додани соҳаи маданият ва санъат” қарор қабул намуд. Ҳоло барои таъмин кардани ғаёлияти 37 то театр дар мамлакат соли 2017 аз буҷети давлат беш аз 81 миллиард сӯм маблағ ҷудо карда шуд. Мувофиқи қарори Президенти Республикаи Ўзбекистон аз 14 майи соли 2018 “Дар бораи чорӣ кардани низомии такмилёфтаи додани ҳақи меҳнати ходимони муассисаҳои давлатии маданият ва архивҳои давлатӣ ва пурзӯр намудани аз ҷиҳати моддӣ рағбатнок кардани онҳо” миқдори ҳаққи меҳнати артистони муассисаҳои маданияти давлатӣ, идоракунии маъмурӣ, ходимони бадеӣ-раҳбарон, эҷодӣ ва дигар ходимон ба ҳисоби миёна 45 фоиз афзуд.

Санъати мусиқӣ ва рақс. Дигаргунии кулӣ дар санъати мусиқӣ дар солҳои истиқлол дар ҷараёни бозгашт ба асл, баҳрамандӣ ва мутаассир шудан аз оҳангҳои анъанавӣ намоён шуд. Барои ин, пеш аз ҳама, қаробат ба халқ, дар байни мардум будан, соҳибистеъдодҳои нодири халқиро пайдо кардан зарур буд.

Барои ин мақсад соли 1992 якчанд озмунҳо гузаронида шуданд. Дар Тошканд моҳи март озмуни иҷрокунандагони асарҳои санъаткорони сози миллӣ “Асрларга тенгдош наволар” (“Оҳангҳои ба асрҳо ҳамсол”), моҳи апрел иҷрокунандагони асарҳои санъаткорони машҳур “Овозҳои абадзинда”, дар вилояти Хоразм моҳи май озмуни дастаҳои фолклор, дар моҳи июн дар шаҳри Қўқанд аския, ширинкорон ва масҳарабозон ва дар моҳи август дар шаҳри Тошканд озмуни иҷрокунандагони лапар, ялла ташкил шуд. Онҳо даҳҳо соҳибистеъдодонро кашф намуданд. Ташкили ин гуна тадбирҳо, фестивалҳо ба анъана табдил ёфт, бо кӯшишҳо баҳри ҳифзи мероси фарҳангии ғайримоддӣ дар миқёси ҷаҳон ҳамоҳанг шуда рафтанд.

Дар солҳои истиқлол ба инкишофи мусиқа ва рақси касбӣ низ эътибор дода шуд. Соли 1996 иттиҳодияи гастролу концертии “Ўзбекнаво” ташкил шуд. Бино ба фармони Президенти Республикаи Ўзбекистон дар соли 1997 иттиҳодияи рақси миллии “Ўзбекракс”-и ба номи Мукаррама Турғунбоева ва Мактаби давлатии олии рақс ва хореографияи миллии Тошканд таъсис ёфтанд. Соли 2001 иттиҳодияи эстрадии “Ўзбекнаво”, Шӯрои инкишоф ва мувофиқсозии санъати эстрадаи миллӣ ба кор оғоз намуд.

Дар солҳои истиқлол озмунҳо ва фестивалҳои тамоман нав пайдо шуданд. Соли 1995 Девони Вазирон дар бораи гузаронидани озмун дар мавзӯи “Ўзбекистон – Ватани ман” қарор қабул кард. Ин озмун аз моҳи март соли 1996 гузаронида шуда, он дар роҳи тараннуми истиқлол, Ватан қадами муҳим шуд. Аз ин боис 27 августи соли 1996

Маросими кушоиши фестивали байналмилалӣи мусиқии “Таронаҳои Шарқ”.

фармони махсус қабул шуд. Дар он ҳамасола дар рӯзи якшанбеи сеюми моҳи август қайд шудани ҷашни суруди “Ўзбекистон – Ватани ман” эълон гардид. Ин озмун барои офаридани садҳо таронаҳои истиқлолро мадҳкунанда омил шуд.

Бино ба қарори Девони Вазирон аз соли 1997 дар ҳар ду сол дар шаҳри Самарқанд фестивали байналмилалӣи “Таронаҳои Шарқ”

мегузаронидагӣ шуд. Дар фестивали якум намояндагони 31 мамлакат иштирок намуданд. Фестивал ҳудудҳои нав ба навро фаро гирифта истодааст. Соли 2015 дар фестивали X санъаткорон аз 66 кишвар иштирок карданд. Соли 1998 дар кишварамон бори аввал фестивали мусиқии симфоникӣ гузашт. Дар фестивал иҷроқунандагони наздики 20 кишвар иштирок намуданд.

Дар солҳои истиқлол баробари фароҳам овардани шароити зарурӣ барои инкишофи намудҳои академикӣ, анъанавӣ ва замонавии санъати мусиқӣ ба такмили омӯзонидани онҳо низ эътибор дода, соли 2002 Консерваторияи давлатии Тошканд ба Консерваторияи давлатии Ўзбекистон табдил ёфта, бинои нави он барпо гардид.

Дар ёд доред!

Дар рӯйхати мероси фарҳангии ғайримодди башарият, ки ЮНЕСКО мебарад, Шашмақом (2008), муҳити маданияи Бойсун (2008), Наврӯз (2009), ашӯлаи калон (2009), аския (2014) ҷой гирифтааст. Соли 2017 бо қарори Президент Маркази мақоми миллии ўзбек ташкил шуд. Аз соли 2018 дар шаҳри Шаҳрисабз дар ду сол як маротиба фестивали байналмилалӣ санъати мақом гузаронида мешавад.

Бино ба қарори Президент барои мустаҳкам намудани базаи моддию техникаи мактабҳои мусиқа ва санъати бачаҳо ва беҳтар кардани фаъолияти онҳо барномаи давлатӣ қабул шуд, дар доираи он дар солҳои 2009–2014 дар ҳудудҳои 278 то мактаби мусиқа ва санъат барои истифода супурда шуд.

Мукофоти “Нихол”, ба номи Зулфия таъсис ёфт. Фестивали эҷодиёти бачаҳои республика бо номи “Ситорагони рангинкамон”, озмуни иҷроқунандаги ҷавони “Навои соҳа” ва монанди инҳо гузаронида мешаванд, ки истеъдодҳои навро ба сахна бароварда, онҳо пуштибонӣ ёфтаанд.

Санъати тасвирӣ. Истиқлол барои санъати тасвирӣ имкониятҳои зиёд фароҳам овард. Аввалан, соли 1997 бори якум дар Ўзбекистон Академияи бадеӣ ташкил карда шуд. Соли 2002 Хонаи расмҳои

Худатонро санҷед!

Консерватория – ин... Мероси маданияи ғайримоддӣ – ин...
Фестивалҳои мусиқӣ 8 – ин... Масканҳои маънавият – ин...

Тошканд, соли 2004 галереяи санъати тасвирии Ўзбекистон, соли 2005 галереяи либосҳои ўзбекӣ, соли 2006 намоишгоҳи маданият ва санъат ба кор оғоз кард. Дар фармони Президенти кишвар “Дар бораи чораву тадбирҳои аз тарафи давлат боз ҳам дастгирӣ кардани хунармандии бадеии халқ ва санъати амалӣ” (соли 1997) баланд кардани муҳимияти санъати ороиши амалӣ, аз ҷониби давлат пуштибонӣ шудани таҳияи чизҳои бадеии дастсохт муқаррар гардидаанд. Унвони фахрии “Устои халқии Республикаи Ўзбекистон” таъсис шуд. Иттиҳодияи “Хунарманд” ташкил ёфт. Зиёда аз ин, хунармандон аз андоз озод карда шуданд.

Кино. Дар солҳои Истиқлолият ба инкишофи санъати кинои миллий эътибори алоҳида дода шуд. Аз ҷиҳати молиявӣ дастгирии аввал соли 2004 баъди ташкил намудани агентии миллии “Ўзбеккино” ба зинаи нав бароварда шуд.

Соли 2017 барои санъати кино низ соли муҳим шуд. Фақат дар ин сол аз бучети давлат ба агентии миллии “Ўзбеккино” 12 миллиарду 400 миллион сӯм ҷудо карда шуд. 29 декабри соли 2017 Президенти Республикаи Ўзбекистон Шавкат Мирзиёев бо ходимон ва мутасаддиёни санъати кинои миллий мулоқот намуд. Дар он масъалаҳои мустаҳкам намудани базаи моддию техникаи санъати кино, ташкил кардани муассисаҳои таълими олии соҳа, такмили таҷриба ва малака, дар ҳудудҳо сохтани кинотеатрҳо, фаъолияти онҳоро ба роҳ мондан муҳокима карда шуд. Инчунин, дар бораи инкишоф додани соҳаи кинематография таъмин кардани иҷроӣ қарорҳо, мустаҳкам намудани алоқаҳо бо киностудияҳо ва эҷодгарони кинои хориҷӣ, дар ҳамкорӣ бо онҳо офаридани филмҳо таъкид карда шуд.

Адабиёти бадеӣ. Дар адабиёти солҳои истиқлол рӯҳи миллий, анъанаҳои ҳазорсолаи таърихи эҷодӣ, арзишҳои умумибашрӣ, усулияти ихори озодонаи фикр эҳё шуд. Ҳифзи истиқлол, бунёд кардани Ватани озоду обод, тарбияи инсонӣ комил, дарки худшиносии миллий барин мавзӯҳо барои адабиёти бадеӣ мавзӯи асосӣ шуданд. Дар романи таърихӣ, песа ва қиссаҳои Абдулло Орипов, Одил Ёқубов, Примкул Қодиров, Хуршед Даврон ва монанди онҳо симоҳои аҷдодони бузургамон Амир Темур, Мирзо Улуғбек, Бобур ва дигарон ба арзишҳои умумиинсонӣ ва миллий муносиб карда, талқин ёфтанд.

Бо фаъолияти эҷодии байрақбардорони адабиёти даврони истиқлол Қаҳрамонони Ўзбекистон Саид Аҳмад, Абдулло Орипов, Эркин Воҳидов, шоири халқии Ўзбекистон Муҳаммад Юсуф тамоми мардум мефаҳранд.

Дар бобати ҳал намудани вазифаҳои муҳими адабиётшиносии ўзбек дар солҳои истиқлол асарҳои О.Шарофиддинов, Б.Қосимов, Н.Каримов ҷойи алоҳида доранд. Романҳои Муҳаммад Алӣ ва Т. Малик, асарҳои баркамолӣ бадеӣ, аз ҷиҳати ғоявӣ баланди У.Азим, Э.Аъзам, С.Сайид, Ҳ.Худойбердиева, Ҳ.Аҳмедова, Ҷ.Эргашева, Х.Дўстмуҳаммад, Ш.Салимова барин шоирон ва адибон ҳиссаи калон шуд.

Умуман эътибор ба адабиёт самти муҳими адабиёт шуд. Барои дастгирии нависандагон соли 2010 дар назди Иттифоқи нависандагони Ўзбекистон фонди “Эҷод” ташкил карда шуд. Аз соли 2011 китоби нахустини эҷодгарони ҷавон аз ҳисоби давлат ҷоп мешаванд. Эътибор ба адабиёт дар солҳои 2017–2018 боз ҳам пурзӯр шуд. 12 январи соли 2017 қарори Президенти Республикаи Ўзбекистон “Дар бораи инкишоф намудани низоми ҷопи маҳсулоти китоб ва паҳн намудан, баланд кардани маданияти мутолиаи китоб ва китобхонӣ ва тарғиб кардан ташкил намудани комиссия” қабул шуд. Аз ин сол дар байни китобдўстони аз 10-сола то 30-сола озмуни республикавии “Китобхони ҷавон” ташкил карда шуд. Инчунин, 3 августи соли 2017 Президенти Ўзбекистон Ш. Мирзиёев бо рӯшанфикрони эҷодкор воҳӯрда ба як қатор муассасаҳои маданӣ ташкилотҳои ҳомиро муқаррар кард. Дар ин бобат бо Банки халқӣ “Клуби дўстон”-и Иттифоқи нависандагон ташкил карда шуд. Ташкил шудани “Клуби дўстон” барои баланд кардани мақом ва нуфузи нависандагон ва шоирон, амалӣ намудани салоҳияти эҷодии онҳо, рағбатнокии моддию маънавӣ, фароҳам овардани шароити муносиби кор ва зиндагӣ имкониятҳои васеъ офарида мешавад.

Музей. Барои худшиносии миллатамон ва эҳёи арзишҳои миллию таърихӣ музейҳои аҳамияти алоҳида доранд. Ба воситаи музейҳо мозиро, таърихро дидан, ба хотир овардан, ҳис намудан ва омӯхтан мумкин. Аз ин боис дар солҳои истиқлол ба масъалаи таъмири музейҳои мавҷуда, бо экспонатҳои нав пур кардан, музейҳои нав барпо кардан эътибори махсус дода шуд. Соли 1996 музейи давлатии

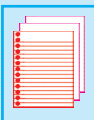
таърихи Темуриён, Шаъну шӯхрати Олимпия, соли 2002 Хотираи қурбониёни қатагон, дар маркази вилояти Сурхондарё-шаҳри Тирмиз Музеи бостоншиносӣ (археология) ба кор сар карданд.

Дар ёд доред!

Агар дар солҳои 1991–1994 73 то музей мавҷуд бошад, соли 2017 шумораи онҳо ба 450 то расид.

Фармони Президенти Ўзбекистон “Дар бораи ба кулӣ беҳтар намудан ва такмил додани фаъолияти музейҳо” (с.1998) дар мамлакат истиқболи инкишоф додани кори музейҳоро муайян карда дод. Музейҳо зери ҳимояи давлат гирифта шуданд, таъмири онҳо, бо экспонатҳои ғанӣ сохтани онҳо аз ҳисоби бучети давлат молиявӣ дастгирӣ карда шуданд. Соли 1998 бо мақсади мувофиқсозии фаъолияти музейҳо, ёрии илмию услубӣ, аз нигоҳи моддӣ дастгирӣ кардан ҳазинаи республикавии “Ўзбекмузей” таъсис шуд. Барои боло бурдани маданияти музейшиносии аҳоли маҷаллаи “Мозийдан садо” ташкил шуд ва он аз соли 1999 ба забонҳои ўзбекӣ, русӣ ва англисӣ дарҷ мегардад. Бо назардошти аҳамияти музейҳо дар маънавияти ҷавонон бино ба қарори Девони Вазирон аз соли 2014 барои бачаҳо ва падару модарони онҳо рӯзҳои сешанбе ва чумъаи ҳафта музейҳо бепул хизмат расонда, ҳар сол 2—8 сентябр “Ҳафтаи музейҳо” ташкил мешавад. Ҳамин тариқ, давлат баробари ҳифзи хусусиятҳои серҷонибаи ҳаёти маданӣ барои фароҳам овардани шароити мусоиди инкишофи ҷамъият эътибор дода меояд. Инчунин маданият бештар ба ҷавонон-қисми асосии аҳолии Ўзбекистонро ташкил медиҳанд, нигаронида шудааст, ки ин ҳам аҳамияти калон дорад.

Эзоҳи истилоҳҳо!

Симпозиум (ҷамъомаде, ки бо мусиқӣ, шеър мегузарад) – машварати илмӣ байналмилалӣ, ки оид ба ягон масъалаи илмӣ мегузарад, анҷумани илмӣ.

Фестивал (*итал.* – ҷашнвора, шодиёна, хушнудӣ) – озмуне, ки оид ба дастовардҳои беҳтарини соҳаҳои мусиқа, кино, театр ва дигар соҳаҳои санъат гузаронида мешавад, ҷашни оммавӣ, аз озмун иборат аст, тантана, сайл.

Галерея (*фран.* – пешайвон) – айвончае, ки болояш пӯшида ду қисми бино як мекунад; яруси болоие дар толори тамошо.

Савол ва супоришҳо:

1. Аз чӣ сабаб дар солҳои аввали Истиклолият ба маданият ва санъат эътибор зиёд шуд?
2. Ҳоло дар Ўзбекистон чӣ гуна музейҳо фаъолият мебаранд?
3. Дастовардҳо ва камбудиҳои санъати киноро номбар кунед.
4. Дар солҳои истиқлол дар фаъолияти театрҳо чӣ гуна дигаргуниҳо рӯй доданд?

БОБИ VIII. СИЁСАТИ ХОРИҶИ ВА МУНОСИБАТҲОИ ДУТАРАФАИ РЕСПУБЛИКАИ ЎЗБЕКИСТОН

Мавзӯи 17. Ташаккули фаъолияти сиёсии хориҷии Республикаи Ўзбекистон ва самтҳои устувори он

Ҳолати геосиёсии Ўзбекистон. Республикаи Ўзбекистон бо сохти хоси географияш дар минтақаи Осиёи Марказӣ дар байни давлатҳо фарқ менамояд. Ин гуна ҷойгиршавӣ ҷиҳатҳои мусоид ва номусоид дошта, он дар бобати вазъияти геосиёсӣ, манфиатҳои геостратегӣ, интиҳоб ва муқаррар кардани сиёсати дохилӣ ва хориҷӣ аҳамияти муҳим касб менамояд.

Имкониятҳои мусоиди геосиёсии Ўзбекистони мустақил чунинанд: Роҳи бузурги абрешим, ки аз қадимулайём дар байни Шарқ ва Ғарб роҳи савдо, робитаҳои илмӣ ва дипломатӣ буд, аз ҳудуди Ўзбекистон мегузашт. Ҳоло низ роҳҳои, ки Европа ва Шарқи Наздикро бо Осиё–минтақаи укёнуси Ором мепайвандад, аз Осиёи Марказӣ, аз Ўзбекистоне, ки дар маркази он ҷойгир аст, мегузарад; Ўзбекистони дар маркази Осиёи Марказӣ ҷойгирбуда бо назардошти ҳолати географии худ дар ин минтақа имконияти нигоҳ доштани нисбат ва мувозинати қувваҳо, инкишоф додани чараҳои интегратсияи иқтисодӣ, таъмини суботу барқарорӣ, мустаҳкам намудани ҳамкороиро дорад. Ўзбекистон ҳоло дар байни давлатҳои ҳамсоя – Қазоқистон, Қирғизистон, Тоҷикистон, Туркменистон ва Афғонистон вазифаи ҳалқаи васлқунандаро иҷро карда меояд. Ўзбекистон бинобар сабаби ҷойгиршавии худ дар маркази шабакаҳои нақлиёт, энергетика, коммуникатсия, об ҷой гирифтааст. Шароити иқлимаш хеле мусоид, захираҳои азими минарелӣ – ашёи хом ва материалҳои стратегӣ дорад, маданияти зироаткорӣ пеш рафтааст, худашро

Харитаи Осиёи Марказӣ

бо озуқа таъмин карда метавонад. Худро на фақат бо нефт, газ, металлҳои ранга таъмин менамояд, балки имконияти содироти (экспорти) онҳоро дорад. Дар зери замини Республикаи Ўзбекистон ҳамаи элементҳои чадвали даврии Менделеев мавҷуд аст.

Гарчанде Ўзбекистон ин гуна имкониятҳоро дорад, номусоидии ҷойгиршавии геосиёсии Ўзбекистонро мустасно карда намешавад. Аз ин ҷиҳат чунин омилҳои мавҷуданд, ки барои Республикаи Ўзбекистон мушкилиҳо ба вуҷуд меоранд: Ўзбекистон дар маркази стратегияи нимҳалқаи дорои қонҳои ба нефт ва газ бойи халиҷи Форс, ҳавзаи баҳри Каспий ва ҳавзаи Тарим мавқеъ гирифтааст. Аз ин боис дар ин ҳудуд дар шароити нарасидани энергия дар дунё манфиати як қатор давлатҳо ба ҳам зид меоянд. Давлатҳои пулзӯри дунё дар ин минтақа манфиати худро меҷӯянд. Ўзбекистон дар минтақае ҷойгир аст, ки ин ҷо номуросоии этникӣ, нарқобизнес ва ҳар гуна қувваҳои берунӣ даҳолат карда, рағбатнок намуда, бо Афғонистон, ки мочарои дохилиаш ҳанӯз поён наёфтааст, ҳамсарҳад аст. Ўзбекистон кишварест, ки бевосита ба баҳр баромада наметавонад, зиёда аз ин аз бандарҳои баҳрӣ хеле дур ҷой гирифтааст. Роҳи кӯтоҳтарини оҳан, ки ба баҳри Сиёҳ, баҳри Балтика, баҳри Япон ва баҳри Шимол мебарад, қариб 3 ҳазор километр масофа дорад. Ҳамаи дарёҳои Ўзбекистони мустақил, ки ҳудуди республикаро бурида мегузаранд 150 км.ро ташкил медиҳанд, захираҳои оби онҳо маҳдуд ва

муаммоҳои экологӣ низ дорад. Фочиаи Арал низ ба мамлакати мо номусоидиҳо овардааст.

Таҳияи асосҳои сиёсати мустақилонаи хорибии Республикаи Ўзбекистон. Имрӯз ҷомеаи ҷаҳонӣ қадамҳои аввалини дипломатияи Ўзбекистон, мавқеи онро дар Осиёи Марказӣ, нақши алоҳидаи онро дар бобати таъмини амнияти минтақа эътироф намудааст. Самти маънавии сиёсати хориҷии Ўзбекистон инсонпарварӣ, ошкороӣ, қадру қимат, таъя ба имкониятҳои худ ва дар оилаи ягонаи башарият роҳи тараққиёти худро доштан мебошад. Аз ин боис дар солҳои истиқлол мамлакатамон бо 133 давлат муносибатҳои дипломатии расмиро ба роҳ мондааст. Дар Тошканд 45 то сафоратхонаи давлатҳои хориҷӣ, 9 то консулхона, 11 то ваколатхонаи байналмилалӣ фаъолият мебаранд.

Мустақкам намудани истиқлол, амнияти кишвар, субот ва тараққиёт аз бисёр ҷиҳат ба робитаҳои дипломатӣ бо давлатҳои хориҷӣ вобаста буд. Тартиби сиёсати хориҷии Республикаи Ўзбекистон дар асоси Конститутсияи Республикаи Ўзбекистон, қарорҳои Девони Вазирон аз моҳи майи соли 1992 “Дар бораи масъалаҳои ташкил кардани фаъолияти Вазорати корҳои хориҷии Республикаи Ўзбекистон” ва моҳи марти соли 1994 “Дар бораи такмил додани фаъолияти Вазорати корҳои хориҷии Республикаи Ўзбекистон” ташаккул ёфт. Соли 1996 қонун “Дар бораи принципҳои асосии фаъолияти сиёсии берунии Республикаи Ўзбекистон” қабул шуд.

Сентябри соли 2012 “Консепсияи фаъолияти сиёсии хориҷӣ”-и Республикаи Ўзбекистон эълон шуд. Консепсияи фаъолияти сиёсии хориҷии Республикаи Ўзбекистон низоми томи принципҳои сиёсати хориҷии давлат аст, ки самтҳои устувори стратегӣ, мақсад ва вазифаҳоро дар арсаи байналмилалӣ, механизмҳои пешниҳод кардани манфиатҳои миллии Ўзбекистон дар истиқбол муқаррар менамояд. Дар консепсияи мазкур ба минтақаи Осиёи Марказӣ

Мулоҳиза кунед!

Президенти Ўзбекистон моҳи январи соли 2018 бори аввал дар таърихи мамлакат бо сафирони Ўзбекистон дар кишварҳои хориҷӣ мулоқоти ошкоро гузоронд. Ба фикри шумо, барои ин зарурат буд?

Дар ёд доред!

“Республикаи Ўзбекистон субъекти ҳуқуқи пурраи муносибатҳои байналмилалӣ аст. Сиёсати хориҷии он ба баробари соҳибхитӣрии давлатҳо, истифода набурдан аз қувва ё таҳдид накардан бо қувва, даҳлатнопазирии сарҳадҳо, сулҳомезона ҳал кардани низоъҳо, даҳлат накардан ба корҳои дохилии дигар давлатҳо ва ба қоидаҳо ва нормаҳои ҳуқуқии умумиётирофшуда асос меёбад”.

Конститутсияи Республикаи Ўзбекистон, моддаи 17-ум.

этибори алоҳида дода шудааст ва принсипи “Манфиатҳои муҳими ҳаётии Ўзбекистон бо ин минтақа вобаста аст” расман этироф шудааст. Дар он ба туфайли мавқеи геосиёсии муҳимаш дар Осиёи Марказӣ, инчунин дорои захираҳои бузурги ресурсҳои ашёи хоми минералӣ буданаш дар миқёси ҷаҳон ба объекти пурзӯри тавачҷӯх, ба ҳудуди рӯ ба рӯ омадани манфиатҳои стратегии давлатҳои бузург табилад гардиданаш таъкид шудааст. Инчунин, бо назардошти рақобати байни давлатҳои бузурги дунё барои ин минтақа ақидаи “Муаммоҳои Осиёи Марказӣ бе даҳлати қувваҳои беруна, аз тарафи ҳуди давлатҳои минтақа бояд ҳаллу фасл шавад” баён шудааст.

Дар ёд доред!

Дар консепсия қоидаҳои зерин қатъӣ баён шудааст: “Ўзбекистон барои пешгири кардани ҷалбаш ба зиддиятҳои мусаллаҳонаи давлатҳои ҳамсоя худаш ҷораҳои даҳлдор мебинад; ба ҷой гирифтган базаҳо ва объектҳои ҳарбии давлатҳои хориҷӣ дар ҳудудаш роҳ намедихад; Қувваҳои Мусаллаҳи Республикаи Ўзбекистон дар оператсияҳои сулҳхоҳона дар хориҷа иштирок намекунад”.

Дар консепсия сиёсати сулҳпарварона бурдани Ўзбекистон, иштирок накарданаш дар блокҳои ҳарбию сиёсӣ, дар сурати ҳар гуна сохторҳои байнидавлатӣ ба блок табилад ёбанд, ҳуқуқи аз онҳо баромаданашро таъкид шудааст.

Принсипҳои сиёсати хориҷӣ. Принсипҳои асосии сиёсати хориҷии Республикаи Ўзбекистон чунинанд: сарфи назар аз назарҳои мафкуравӣ ошкорой, садоқат ба арзишҳои умумибашарӣ, ҳифзи сулҳ ва амният; баробарии соҳибхитӣрии давлатҳо ва ҳурмат кардани

дахолатнопазири сарҳадҳо; даҳолат накардан ба корҳои дохилии дигар давлатҳо; бо роҳи сулҳ ҳал кардани низоҳо; қувваро истифода набурдан ва таҳдид накардан; ҳурмати ҳуқуқи озодаҳои инсон; устувори қоидаҳо ва нормаҳои умумиэтирофшудаи ҳуқуқи байналмилалӣ нисбат ба қонунҳо ва нормаҳои ҳуқуқи дохилии миллӣ; бо мақсади таъмини манфиатҳои олий, беҳбудӣ ва амнияти халқ иттифоқҳо ташкил кардан, ба иттиҳодҳо аъзо шудан ва аз онҳо баромадан; ба блокҳо ва ташкилотҳои ҳарбии таҷовузгар дохил нашудан; дар муносибатҳои байнидавлатӣ баробарҳуқуқӣ ва манфиатдорҳои тарафайн, бартарияти манфиатҳои миллии давлатӣ; инкишоф додани робитаҳои ҳам дучониба, ҳам бисёрҷониба дар асоси муоҳидаҳо, дар ҳолати наздик шудан ба як давлат бо дигар давлат дур нашудан ҳамчун самти устувор муайян шудааст.

Савол ва супоришҳо:

1. Чадвали зеринро пур кунед. Дар бораи ҳолати геосиёсии Ўзбекистон, сабабҳои мусоидӣ ва номусоидии онро нишон диҳед.

Мусоид	Номусоид

2. Аз адабиёти иловагӣ истифода бурда, оид ба воҳӯрии Президент Шавкат Мирзиёев дар моҳи бо сафирони Ўзбекистон ва вазифаҳое, ки дар он муайян гардиданд, маълумот гирд оваред.
3. Принципҳои сиёсати хориҷии Ўзбекистонро номбар кунед.
4. Оид ба масъалаи минтақаи Осиёи Марказӣ дар “Концепсияи фаъолияти сиёсии хориҷӣ”-и Республикаи Ўзбекистон чӣ гуфта шудааст?

Мавзӯи 18. Ҳамкории Ўзбекистон бо кишварҳои Осиёи Марказӣ

Ба роҳ мондани робитаҳои ҳамкорӣ бо кишварҳои Осиёи Марказӣ. Яке аз самтҳои асосии сиёсати хориҷии Ўзбекистон мустаҳкам намудани робитаҳои дӯстӣ, ҳамкорӣ бо давлатҳои нави истиқлолият Осиёи Марказӣ – Қазоқистон, Қирғизистон, Тоҷикистон, Туркманистон нигаронида шудааст. Дар байни панҷ давлати минтақа ҷиҳатҳои монандӣ хеле зиёд аст. Ягонагии таърих, маданият, забон, динамон ба ҳам пайвандиаш омили муҳими қаробати халқҳоямон аст.

Дар шароити нави таърихӣ чараёнҳои иҷтимоию сиёсии баамаломата ба таърихи баромади халқҳои кишварҳои Осиёи Марказӣ, таърихи онҳо, тарзи ба худ хоси зисташон ва муносибатҳои наздики ҳамсоғӣ аз ҳарвақта дида назари дигартарро ҳаёт тақозо мекунад. Моҳи январи соли 1993 бо ташаббуси Нахустпрезиденти мамлакат Исом Каримов мулоқоти раҳбарони давлатҳои Осиёи Марказӣ дар Тошканд ташкил шуд. Дар ин мулоқоти олимақом ба Иттиҳоди Осиёи Марказӣ асос гузошта шуд. Раҳбарони панҷ давлат—Қирғизистон, Қазоқистон, Ўзбекистон, Тоҷикистон, Туркманистон ба Созишномаи оиди иттиҳод имзо гузоштанд. Ин воқеаро халқҳои минтақа бо мамнуният пешвоз гирифтанд ва дастгирӣ карданд. Раҳбарони давлатҳои Осиёи Марказӣ соли 1993 дар шаҳри Қизилўрдаи Республикаи Қазоқистон, соли 1994 дар шаҳри Нукус, соли 1995 дар шаҳри Тошҳавзи Республикаи Туркманистон, соли 1995 бори дигар дар шаҳри Нукус бахшида ба муаммои баҳри Арал мулоқотҳо гузарониданд ва аз ин хусус ба кори амалӣ гузаштанд. Соли 1999 дар шаҳри Ашхободи Туркманистон маҷлиси Ҳазинаи байналмилалӣ наҷоти Арал баргузор шуд. Дар маҷлис масъалаҳои инкишоф додани ҳамкорӣ оид ба барқарор кардани вазъияти фочиабори экологии минтақа муҳокима шуданд. Раҳбарони давлатҳо доир ба масъалаҳои ҳамкорӣ ҳамдигарӣ, амнияти минтақавӣ ва дар миқёси байналмилалӣ мубодилаи афкор карданд. Соли 2017 бо ташаббуси Президенти Ўзбекистон Ш. Мирзиёев дар муносибатҳои Ўзбекистон бо давлатҳои ҳамсоғ даври нав оғоз ёфт. Ташрифҳои расмӣи Президенти Ўзбекистон ба Қазоқистон, Туркманистон ва Қирғизистон ба амал омад. Моҳи март соли 2018 дар Тоҷикистон низ мулоқоти олимартаба баргузор шуд. Ғайр аз ин, дар Самарқанд таҳти ҳомигии СММ дар мавзӯи “Осиёи Марказӣ: таърихи ягона ва ояндаи умумӣ, ҳамкорӣ ба сӯи тараққиёти босубот ва тараққиёт” анҷуман гузашт. Дар он 500 нафар намоёнҳои хоричӣ иштирок кард.

Ўзбекистон–Қазоқистон. Муносибатҳои байни Ўзбекистон ва Қазоқистон дар асоси шартномаи дӯстию ҳамкорӣ байни Республикаи Ўзбекистон ва Қазоқистон, ки ҳангоми ташрифи давлатӣи расмӣи Президенти Ўзбекистон ба Қазоқистон моҳи июни соли 1992 аз тарафи Н.Назарбоев ва И.Каримов имзо шуда буд, мустаҳкам

мешавад. Президенти Қазоқистон Н.Назарбоев моҳи январи соли 1994 бо ташрифи расмии давлатӣ ба Ўзбекистон омад. Ҳар ду Президент дар бораи ҳаракати озодонаи мол, хизматҳо ва қувваҳои корӣ ва дар асоси созиш оид ба таъмини сиёсати кредит, ҳисобу китоб, бюджет, андоз, нарх, гумрук ва валюта шартномаҳо имзо намуданд. Моҳи октябри соли 1998 байни Ўзбекистон ва Қазоқистон шартномаи дӯстии абадӣ имзо шуд. Дар мулоқоти Президентҳои Ўзбекистон ва Қазоқистон дар Тошканд соли 2000 масъалаҳои оид ба аниқ муқаррар кардани сарҳадҳои ду давлат мавриди муҳокима қарор гирифтанд. Дар натиҷаи музокираҳо “Баёноти муштараки Президенти Республикаи Ўзбекистон ва Президенти Республикаи Қазоқистон” имзо гардид. Солим 2001 Нахустпрезиденти Ўзбекистон И.Каримов бо ташрифи расмӣ ба Қазоқистон омад. Президенти ду давлат Шартномаи оид ба сарҳади Ўзбекистон–Қазоқистонро имзо намуданд. Сарҳади Ўзбекистону Қазоқистон, ки дарозияш 2440 км аст, 96 фоизаш муайян карда шуд. Дар бораи делимитатсияи қисми боқимондааш созиш намуданд. Соли 2002 Президенти Ўзбекистон ба шаҳри Остона ташриф намуд. “Дар бораи участкаҳои алоҳида сарҳадоти давлатии Ўзбекистон–Қазоқистон” созишнома имзо шуд ва масъалаҳои муҳими оид ба сарҳади ду давлат аз нигоҳи ҳуқуқӣ ҳалли хурро ёфтанд. Қазоқистон барои Ўзбекистон яке аз ҳамкорони муҳим дар Осиёи Марказӣ ба ҳисоб меравад. Шартномаи оид ба ҳамкориҳои стратегии байни Ўзбекистон ва Қазоқистон дар соли 2013 имзошуда аз ҷумлаи ҳуҷжатҳои хеле муҳим мебошад. Соли 2014 Нахустпрезиденти Республикаи Ўзбекистон Ислон Каримов дар Республикаи Қазоқистон ташрифи расмӣ ба амал овард. Моҳи июни соли 2017 ба муносибати саммити Ташкилоти Ҳамкориҳои Шанхай Президент Ш. Мирзиёев ба Қазоқистон ташриф овард. Сентябри соли 2017 Президенти Қазоқистон Н. Назарбоев ба Ўзбекистон ташрифи расмӣ намуд. Дар чараёни мулоқоти президентҳои Ўзбекистон ва Қазоқистон якҷанд ҳуҷжат имзо шуданд. Ш. Мирзиёев Н. Назарбоевро бо ордени “Эл-юрт ҳурмати” тақдир намуд.

Ўзбекистон–Қирғизистон. Ҳамкориҳои Ўзбекистон бо Қирғизистон дар асоси шартномаи дӯстӣ, ҳамкорӣ ва ёрии байнимиллатии миёни

Дар ёд доред!

Ҳоло дар Қазоқистон наздики 550 ҳазор нафар аҳолии мансуб ба миллати ўзбек, дар Ўзбекистон қариб як миллион нафар қазокҳо зиндагӣ ба сар мебаранд. Соли 2017 Ҳангоми ташрифи Президенти Қазоқистон ба Ўзбекистон соли 2018 дар Қазоқистон гузаронидани “Соли Ўзбекистон” ва соли 2019 “Соли Қазоқистон” дар Ўзбекистон қарордод намуданд.

Республикаи Ўзбекистон ва Республикаи Қирғизистон ба роҳ монда шуд ва инкишоф меёбад. Ин шартнома дар Тошканд соли 1992 дар аснои ташрифи давлатии Президенти Қирғизистон Аскар Акаев ба Ўзбекистон имзо шуда буд. Нахустпрезиденти кишвари мо Ислоҳ Каримов соли 1993 ба Қирғизистон ташрифи расмӣ давлатӣ намуд ва дар шаҳри Ўш Баёнот дар бораи инкишофи интегратсияи иқтисодӣ барои солҳои 1994–2000 байни Ўзбекистон ва Қирғизистон имзо шуд. Ин ҳуҷҷат ба мувофиқ сохтани барномаҳои миллии дар ду республика таҳияшуда, аз имкониятҳои илмӣ самаранок истифода бурдан ниғаронида шуда буд. Моҳи январи соли 1994 Президенти Ўзбекистон дар Қирғизистон шуд. Дар хотимаи ташрифи расмӣ Президентҳои ду давлат шартномаи оид ба ҳаракати озоди молҳо, хизмат, сармоя, қувваи қорӣ, дар асоси муоҳида сиёсати кредит, ҳисобу китоб, буҷет, андоз, нарх, гумрук ва валютаро имзо намуданд.

Моҳи июли соли 2010 дар шароите, ки дар Қирғизистон воқеаҳои ҳунини байнимиллӣ аз тарафи қувваҳои экстремистӣ рӯй доданд, Ўзбекистон беш аз 100 ҳазор нафар гурезаро дар худудаш қабул намуд.

Соли 2017 дар муносибатҳои байни Ўзбекистон ва Қирғизистон саҳифаи нав кушода шуд. Сентябри он сол бино ба даъвати Президенти Қирғизистон Алмазбек Атамбаев Президент Шавкат Мирзиёев ба Бишкек омад. Президентҳои Ўзбекистон ва Қирғизистон созишномаи оид ба 85 фоизи сарҳад имзо карданд. Ба ин муносибат постҳои, ки байни сарҳади ду давлат 7 соли охир баста буд, барои равуои аҳоли кушода шуданд. Декабри соли 2017 бино ба даъвати Президенти Республикаи Ўзбекистон Шавкат Мирзиёев Президенти нав интихобшудаи Республикаи Қирғизистон Сооранбай Жеенбеков ба мамлақати мо расман ташриф овард. Доир ба ҳамкорӣҳои иқтисодӣ, маданӣ ва иҷтимоӣ якҷанд ҳуҷҷат имзо шуд.

Ўзбекистон–Тоҷикистон. Дар оқибати ҷанги бародаркушӣ дар ин мамлакат дар солҳои 1992–1997 тараққиёти иқтисодӣ зарари калон дид, ин ба ҳамкориҳо бо давлатҳои ҳамсоя, аз ҷумла бо Ўзбекистон таъсири манфӣ расонд. Соли 1997 дар Москва байни ҳокимияти расмӣ Тоҷикистон бо муҳолифат созишномаи сулҳ ба имзо расиду алоқаҳои ин давлат ба кишварҳои ҳамсоя барқарор гардиданд.

Бино ба даъвати Нахустпрезиденти Республикаи Ўзбекистон Ислоҳ Каримов моҳи январи соли 1998 Президенти Тоҷикистон Имомалӣ Раҳмон ба Ўзбекистон бо ташрифи амалӣ омад. Дар хотимаи ташриф раҳбарони ду мамлакат ахбороти муштаракро имзо карданд. Байни ҳукуматҳои ду кишвар оид ба боркашонӣ ва расонида додани газ, доир ба ҳисобу китоби қарзи Тоҷикистон созишномаҳо имзо шуданд. Ўзбекистон аз коммуникатсияҳои нақлиётӣ, ки аз ҳудуди Тоҷикистон мегузарад, истифода бурда меояд.

Саммити кишварҳои арабу мусулмон ва ШМА. Соли 2017. Ар-Риёд.

Миёни Ўзбекистон ва Тоҷикистон ҳаҷми мубодилаи мол сол то сол меафзояд.

Соли 2017 дар муносибатҳои Ўзбекистону Тоҷикистон низ саҳифаи нав боз шуд. Моҳи майи он сол Президенти Ўзбекистон Шавкат Мирзиёев дар пойтахти Арабистони Саъудӣ шаҳри Риёд дар доираи саммити ШМА ва давлатҳои арабу мусулмон бо Президенти Тоҷикистон Имомалӣ Раҳмон бори аввал вохӯрд. Дар ин асно ба

чандин созишномаҳо расида шуд. Моҳи апрели соли 2017 пас аз танаффуси 25-сола байни Душанбе ва Тошканд ҳаракати самолётҳо ба роҳ монда шуд.

Дар ёд доред!

Дар моҳи апрели соли 2017 дар таърихи муносибатҳои дутарафа дар Душанбе бори аввал намоиши калонмиқёси маҳсулоти дар Ўзбекистон истеҳсолгардида шуда гузашт. Аввали моҳи май бори аввал дар таърихи муносибатҳои ўзбеку тоҷик дар Тоҷикистон рӯзҳои маданияти Ўзбекистон гузашт.

Ўзбекистон–Туркменистон. Ҳангоми мулоқоти Президентҳои Ўзбекистон ва Туркменистон дар соли 1991 шартномаи оид ба дӯстию ҳамкориҳои байни Республикаи Ўзбекистон ва Республикаи Туркменистон имзо шуд. Моҳи январӣ соли 1996 Нахустпрезиденти Республикаи Ўзбекистон Исмоил Қаримов ба Туркменистон ташрифи амалӣ намуд. Дар шаҳри Чорчӯй байни С.Ниёзов ва И.Қаримов, намоёндагонӣ ду кишвар музокираҳо ба амал омаданд. Президентҳо шартномаро дар бораи дӯстию ҳамкорӣ ва ёриҳои байнихамдигарии Ўзбекистон ва Туркменистонро, яқчанд созишномаро оид ба ҳамкорӣ дар бобати посбонии сарҳадоти давлатии байни Ўзбекистон ва Туркменистон, доир ба масъалаҳои хоҷагии об имзо карданд. Аз соли 1991 то соли 2016 байни раҳбарони ду мамлакат 11 маротиба ташрифи олимдараҷа ба амал омад. Беш аз 150 шартномаи байналмилалӣ байни давлатӣ, байнихукуматӣ ва байниидоравӣ дар роҳи мустаҳкам намудани муносибатҳои ду давлат асоси ҳуқуқӣ шуда хизмат менамоянд.

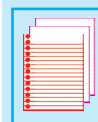
Дар кишварамон аз соли 2001 Маркази фарҳанги туркманҳои республика фаъолият менамояд. Ҳоло дар Ўзбекистон дар вилоятҳои мухталиф қариб 170 ҳазор нафар аҳолии мансуб ба миллати туркман зиндагӣ мекунад, дар 44 то мактаб бо забони туркманӣ таҳсил дода мешавад. Дар асоси ташрифи расмӣ Президенти Туркменистон Гурбангулӣ Бердимухамедов дар моҳи майи соли 2014 оид ба масъалаҳои боз ҳам инкишоф додани ҳамкориҳои Ўзбекистон–Туркменистон яқчанд ҳуҷжатҳои дучониба имзо карда шуданд.

Соли 2017 Шавкат Мирзиёев бино ба таклифи Президенти Туркменистон Гурбангулӣ Бердимухамедов ду маротиба (март, май) ба ин мамлакат ташриф овард. Дар аснои ташрифҳо ба якчанд созишномаҳо расида шуд. Моҳи март соли 2017 дар поёни музокираҳо президентҳо шартномаи шарикии стратегии Ўзбекистону Туркменистонро имзо намуданд. Байни вазоратҳо ва идораҳои ду мамлакат доир ба ҳамкориҳо оид ба иқтисодиёт, кишоварзӣ ва саноати кимё, нақлиёти роҳи оҳан, маданият ва соҳаи гуманитар, инкишофи робитаҳои байнихудудӣ ҳуҷҷатҳо ба имзо расиданд.

Дар ёд доред!

6–7-уми март соли 2017 Президенти Республикаи Ўзбекистон Шавкат Мирзиёев ба Туркменистон ташрифи расмӣ намуд. Ин ташриф аввалин сафари расмӣ Шавкат Мирзиёев ба сифати Президент ба кишвари хориҷӣ шуд.

Эзоҳи истилоҳҳо!

Делимитатсия (лот. – ҳад гузоштан, чудо кардан) – мувофиқи шартномаи оиди сарҳади давлат тавсиф намудан ва ба харита даровардан, муқаррар кардан; аз сари нав дида баромадани сарҳади муайян.

Саммит (анг. – боло, оӣ, қулла; дараҷаи баланд) – мулоқоти раҳбарони ду ё якчанд давлат оид ба масъалаҳои муҳими байналмилалӣ; машварати олидараҷа.

Савол ва супоришҳо:

1. Аз чӣ сабаб солҳои аввали истиқлол Ўзбекистон ба мустақкам намудани робитаҳои дӯстона ва ҳамкорӣ пеш аз ҳама бо давлатҳои Осиёи Марказӣ эътибор дод?
2. Соли 2017 дар ҳамкориҳои байни давлатҳои Осиёи Марказӣ чӣ гуна диққатҳои қулӣ ба амал омад?
3. Бо истифода аз адабиёти иловагӣ сабабҳои ба Н. Назарбоев дода шудани ордени “Эл-юрт ҳурмати”-ро эзоҳ диҳед.
4. Ташрифи аввалини Президенти Республикаи Ўзбекистон Шавкат Мирзиёев ба кадом мамлакатҳо ба амал омад?
5. Шиори “Туркистон – хонаи умумии мо”-ро эзоҳ диҳед.

Мавзӯи 19. Муносибатҳои байни Ҷумҳурии Ўзбекистон бо Россия, Хитой ва ШМА

Ўзбекистон – Россия. Ўзбекистон ба масъалаи муносибатҳо бо Федератсияи Россия эътибори алоҳида медиҳад. Муносибатҳои байнидавлатӣ ва робитаҳои ҳамкориҳои Ҷумҳурии Ўзбекистон ва Федератсияи Россия дар асоси Шартномаи оид ба муносибатҳои байни давлатӣ, асосҳои дӯстӣ, ки соли 1992 имзо шудааст, Шартномаи оид ба амиқ сохтани ҳамкориҳои иқтисодӣ барои солҳои 1998—2007, ки соли 1998 имзо шуда буд, инкишоф меёбанд.

Шартномаи оид ба шарикӣ стратегӣ байни Ҷумҳурии Ўзбекистон ва Федератсияи Россия, ки соли 2014 имзо шуд, солҳои минбаъда дар роҳи ба зинаи нав бардоштани муносибатҳои ду давлат аҳамияти калон касб намуд. Шартномаи дар соли 2005 дар Москва имзошуда оид ба муносибатҳои иттифоқӣ байни Ҷумҳурии Ўзбекистон ва Федератсияи Россия, инчунин бино ба хотимаи мулоқоти дар Тошканд соли 2012 қабул шудани “Декларатсияи оид ба амиқ намудани шарикӣ стратегӣ байни Ҷумҳурии Ўзбекистон ва Федератсияи Россия” дар таърихи муносибатҳои ду давлат воқеаи алоҳида шуданд. Мулоқоти Нахустпрезиденти Ҷумҳурии Ўзбекистон И.А.Каримов ва Президенти Федератсияи Россия В.В.Путин дар Москва моҳи апрели соли 2013 барои боз ҳам ривочи муносибатҳои тарафайн ва амиқ кардани ҳамкориҳо омили нав шуд. Дар асоси ин мулоқот ҳолат ва истиқболи ҳамкориҳои ду давлат муҳокима шуд. Дар тӯли солҳои истиқлол байни давлатҳои Ўзбекистон ва Россия беш аз 160 шартномаи байналмилалӣ ва зиёда аз 40 ҳуҷҷатҳои дигар имзо шудаанд. Моҳи апрели соли 2017 Президенти Ҷумҳурии Ўзбекистон Шавкат Мирзиёев ба Россия сафари расмӣ намуд. Дар натиҷаи ташрифи давлатии Президенти Ўзбекистон ба Федератсияи Россия оид ба соҳаҳои сиёсӣ, савдо-иқтисодӣ, сармоявӣ, ҳарбию техникавӣ, мигратсия, инчунин, ҳамкориҳои байниминтақавӣ, сайёҳӣ ва ҳифзи саломатӣ 55 то ҳуҷҷат имзо шуд, ки қимати умумиашон 16 миллиард долларни ташкил меод.

Ўзбекистон–Хитой. Республикаи Халқии Хитой истиқлолияти Республикаи Ўзбекистонро 27 декабри соли 1991 эътироф намудааст. Моҳи январи соли 1992 муносибатҳои дипломатӣ ба роҳ монда шуд. Байни Республикаи Ўзбекистон ва Республикаи Халқии Хитой муносибатҳои дӯстонаи анъанавӣ мавҷуд ҳастанд. Ин муносибатҳо барои бурдани ҳамкориҳои ба ҳар ду тараф манфиатнок ва пурсамар имконият фароҳам оварданд. Ташрифи давлатии Раиси Республикаи Халқии Хитой дар соли 2010 ба Ўзбекистон ва Президенти Республикаи Ўзбекистон ба Республикаи Халқии Хитой дар моҳи юни соли 2012 аҳамияти таърихӣ пайдо карданд. Дар давоми мулоқот истиқболи ҳамкориҳо муайян гардиданд. Мисоли рӯшани ин муносибатҳо дар чараёни ташрифи раҳбари Ўзбекистон ба Хитой аз тарафи раҳбарони ду давлат имзо шудани “Баёноти муштарак дар бораи муносибатҳои шарикӣ стратегӣ” аст.

Шартнома дар бораи муносибатҳои дӯстӣ, ҳамкорӣ ва шарикӣ, ки соли 2005 имзо шудааст, Декларатсияи муштарак дар бораи ҳамачониба амиқ намудан ва инкишоф додани муносибатҳои дӯстӣ, ҳамкорӣ ва шарикӣ соли 2010, Декларатсияи муштарак дар бораи ба роҳ мондани шарикӣ стратегӣ соли 2012, Декларатсияи муштарак дар бораи боз ҳам амиқ сохтан ва инкишоф додани ҳамкориҳои стратегӣ дучонибаи соли 2013, Барномаи инкишоф додани муносибатҳои шарикӣ стратегӣ барои солҳои 2014–2018 ва баёноти муштарак соли 2016 имзошуда базаи ҳуқуқии ҳамкориҳои манфиатноки тарафхоро ташкил медиҳанд. Қбул шуданиин ҳуҷҷатҳо дар истиқболи дарозмуддат муносибатҳои байни кишвархоро боз ҳам инкишоф медиҳанд.

11—13 майи соли 2017 ташрифи давлатии Президент Шавкат Мирзиёев ба Республикаи Халқии Хитой муносибатҳои дучонибаро ба зинаи нав баровард. Дар натиҷаи музокираҳо Шавкат Мирзиёев ва Си Сзинпин Баёноти муштарак байни Республикаи Ўзбекистон ва Республикаи Халқии Хитойро имзо намуданд. Дар давоми

Дар ёд доред!

Агар танҳо дар соли 2017 бо кишварҳои хориҷӣ ба миқдори 60 млрд. доллар шартномаҳо имзо шуда бошад, 35 фоизи онҳо, яъне 23 млрд. доллари он саҳми Хитой мебошад.

ташрифи Шавкат Мирзиёев ба Хитой қимати умумиашон баробари 23 млрд. доллар 105 то ҳуҷҷатҳои дучониба имзо шуданд.

Ўзбекистон–ШМА. Робитаҳои байни давлатии Ўзбекистон бо Штатҳои Муттаҳидаи Америка аз соли аввалини истиқлоли мамлакатамон ба роҳ монда шуданд. Моҳи феввали соли 1992 котиби давлатии ШМА ба Ўзбекистон расман ташриф фармуд ва байни ду давлат алоқаҳои дипломатӣ барқарор шуд. Моҳи марти соли 1992 дар Тошканд аввалин шуда сафоратхонаи ШМА кушода шуд. Моҳи июни соли 1996 ба ШМА омадани Нахустпрезиденти Республикаи Ўзбекистон Ислоҳ Каримов муносибатҳои Ўзбекистону Америкаро ба сатҳи нав баровард. Ислоҳ Каримов бо Президенти ШМА Билл Клинтон вохӯрд. Амиқ сохтани муносибатҳои байни ду мамлакат, масъалаҳои сиёсӣ, иқтисодӣ, бехатарии дахлдори манфиати тарафҳо мавриди муҳокима қарор гирифтанд. Билл Клинтон маъмурияти ШМА аз Истиқлолият, барқарорӣ ва равнақи кишварҳои Осиёи Марказӣ манфиатдор буданашро, хоҳиши бо Ўзбекистон муносибати неқ доштанашро, ҳарчӣ зудтар ба роҳи интегратсияи даромадани Ўзбекистон ёрӣ доданашро таъкид кард. Соли 1996 сафорати Ўзбекистон дар ШМА кушода шуд. Ба ШМА сафар кардани намояндагии Ўзбекистон муаммои норасоии ахборотро оид ба шароити зарурӣ барои сармоягузори хориҷӣ дар мамлакат бартараф кард.

Моҳи марти соли 2002 намояндагии давлатӣ бо сарвари Нахустпрезиденти Республикаи Ўзбекистон Ислоҳ Каримов бо ташрифи расмии давлатӣ дар ШМА шуданд. Барои пуштибонӣ аз фурсатҳои озмоишии ШМА соли 2002 Ислоҳ Каримов аз ҷониби аҳли ҷамъияти Америка ба мукофоти “Лидери миқёси байналмилалӣ” лоиқ доништа шуд. Моҳи майи соли 2017 Президенти Ўзбекистон Шавкат Мирзиёев дар пойтахти Арабистони Саудӣ – шаҳри Риёд дар саммити ШМА ва давлатҳои арабу мусулмон иштирок кард. Дар доираи саммит Шавкат Мирзиёев ва президенти ШМА Доналд Трамп бори аввал вохӯрданд. Дар мулоқот бо раҳбари давлатамон Доналд Трамп ба ҷараёни ислоҳот дар Ўзбекистон баҳои баланд дод. Ҳамон сол моҳи сентябр Президенти Ўзбекистон Шавкат Мирзиёев ба муносибати 72-юмин сессияи СММ ба Штатҳои

Муттаҳидаи Америка ташриф овард ва бо як гурӯҳ ўзбекистониёне, ки дар он ҷои иқомат доранд, вохӯрд.

Ташрифи Президентамон ба Штатҳои Муттаҳидаи Америка ба воқеаҳо ва мулоқотҳои бениҳоят таърихӣ бой шуд. Президентамон 19-уми сентябр дар Қароргоҳи асосии СММ дар шаҳри Нью-Йорк бо Саркотиби СММ Антонио Гуттериш вохӯрд. Дар доираи сеессияи 72-юми Сарассамблеяи Созмони Милали Муттаҳид барои мамлакат ва халқамон боз як воқеаи дорой аҳамияти таърихӣ ба вуқӯъ пайваст. Дар бинои Созмони Милали Муттаҳид макети майдони Регистони муаззам гузошта шуд. 19-уми сентябр дар Нью-Йорк аз тарафи Президенти ШМА Доналд Трамп ба шарафи раҳбарони давлатҳо ва ҳукуматҳои ба сессияи 72-юми Сарассмаблеяи СММ ташрифоварда маросими расмӣ қабул ташкил шуд. Дар ин маросим Президенти Республикаи Ўзбекистон Шавкат Мирзиёев бо рафиқааш иштирок кард. Раҳбари давлатамон бо Комиссари Олии СММ оид ба ҳуқуқҳои инсон Зайд Раад ал-Ҳусайн, директори фармоишдиҳандаи Бунёди байналмилалии валюта (асъор) Кристин Лагард, Президенти Республикаи Булғория Румен Рудев, Нахуствазири Грузия Георгий Квирикашвили вохӯрд. Директори фармоишдиҳандаи Бунёди байналмилалии валюта (асъор) Кристин Лагард оид ба ислоҳоти бузургмиқёс дар мамлакат таваққуф карда, ба ин ислоҳот ҳамчун ренессанси (эҳёи) Ўзбекистон, баҳо доданаҳ қобили таваҷҷӯҳ аст. Президенти Ўзбекистон, инчунин, бо президенти Банки ҷаҳонӣ Чим Енг Ким мулоқот намуд. Раҳбари давлатамон дар аснои ташриф бо як гурӯҳ ҳамватанонамон, ки дар ШМА иқомат доранд, низ вохӯрда, сӯҳбати самимӣ кард. Президентамон Ш. Мирзиёев дар маросими қабул бо иштироки намоёндагони доираҳои тадбиркорони Ўзбекистон ва ШМА иштирок намуд.

Ҳамватанон оид ба инкишоф додани илму фан, маориф, технология, инвеститсия ва дигар соҳаҳо, мустаҳкам кардани алоқаҳои байни муассисаҳои Ўзбекистон ва ШМА фикру мулоҳизаҳои худро баён карданд. Ш. Мирзиёев ба онҳо муроҷиат намуда, оиди зарурати дахлдор будан ба ислоҳоти калонмиқёс дар Ўзбекистон сухан ронда, онҳоро барои сафарбар намудани донишҳои замонавӣ ва таҷрибаашон барои тараққӣ додани мамлакат даъват кард.

Савол ва супоришҳо:

1. Ўзбекистон бо кадом давлатҳо шартномаи шарикии стратегӣ имзо кардааст?
2. Байни Ўзбекистону Россия кадом шартномаҳо имзо шудаанд?
3. Дар бораи аҳамияти ташрифоти Президенти Республикаи Ўзбекистон Шавкат Мирзиёев дар соли 2017 ба Россия, Хитой ва ШМА нақл кунед.
4. Ҷадвали зеринро оид ба ташрифи раҳбарони давлати Россия ва Хитой ва ташрифи Президенти Ўзбекистон ба давлатҳои дар боло номашон зикршуда пур кунед.
5. Давлатҳоеро, ки бо Ўзбекистон шарикии стратегӣ ҳастанд, ба ёд оред. Мафҳуми шарикии стратегиро эзоҳ диҳед.
6. Оид ба алоқаҳои Ўзбекистон бо давлатҳои зерин маълумот гирд оваред.

Давлатҳо	Россия	ШМА	Хитой
Санаҳо			
Шартномаҳо			

Мавзӯи 20. Инкишофи алоқаҳои дучонибаи Ўзбекистон бо Япония, Ҳиндустон ва Республикаи Корея

Ўзбекистон–Япония. Ўзбекистон дар сиёсати хориҷиаш ба самти Шарқ барои мустаҳкам намудани муносибатҳои байнидавлатӣ ва робитаҳои ҳамкории манфиатбахш чунин давлатҳои Осиё – Япония, Ҳиндустон, Республикаи Корея эътибори алоҳида дод.

Моҳи январи соли 1992 муносибатҳои дипломатӣ байни давлатҳо ба роҳ монда шуд. Мулоқотҳои олимақоми байни раҳбарони давлатҳо моҳи майи соли 1994, июли соли 2002 ва феввали соли 2011 дар Япония ва моҳи августи соли 2006 дар Япония ба алоқаҳои манфиатнок ва дӯстонаи ду кившар маъною мазмуни нав бахшиданд. Хусусан, дар доираи ташрифи Нахустпрезиденти Республикаи Ўзбекистон Ислом Каримов дар соли 2002 ба Япония бо Сарвазири Япония Чунитиро Коидзуми вохӯрда, онҳо Баёноти муштарақ оид ба дӯстии тарафайн, шарикии стратегӣ ва ҳамкориро имзо намуданд. Ин баёнот ҳуччати расмие шуд, ки монандӣ ва нуқтаи назарҳои

якхелаи тарафхоро оид ба бисёр масъалаҳои байналмилалӣ имрӯза, инчунин нияти боз ҳам вусъат додани ҳамкориҳои ду кишварро расман тасдиқ кард. Соли 2004 дар ҳудуди Донишгоҳи Сокаи Токио ба мутафаккири бузурги ўзбек Алишери Навоӣ ҳайкал гузошта шуд.

Дар аснои ташрифи расмӣ Президенти Ўзбекистон дар моҳи феврالی соли 2011 бо компанияҳои бузургтарини ихтисосӣ соҳаи технологияҳои пешқадам оид ба ҷалби технология ва инвеститсияи Япония ба саноати нефту газ, кимё, энергетика, мошинсозӣ ва бофандагӣ якҷанд созишномаҳо ба имзо расонида шуданд.

Дар доираи ташрифи Сарвазирӣ Япония Синдзо Абэ моҳи октябри соли 2015 ба Ўзбекистон дар бораи амалӣ намудани лоиҳаи муштараки Ўзбекистону Япония баробари беш аз 8,5 млрд. доллар созишнома ҳосил шуд.

Ўзбекистон–Ҳиндустон. Ҳиндустон ҳамкори бузурги стратегист. Моҳи март соли 1992 оид ба ба роҳ мондани муносибатҳои дипломатӣ байни Ўзбекистону Ҳиндустон дар Тошканд баённома имзо шуд. То соли 2016 Нахустпрезиденти Республикаи Ўзбекистон Ислом Каримов ба Ҳиндустон панҷ маротиба ташриф ба амал овард ва аввалин ташриф моҳи августи соли 1991 рӯй дода буд. Моҳи майи соли 1993 Сарвазирӣ Ҳиндустон Нарасимха Рао бо ташрифи давлатӣ ба Ўзбекистон омад. Дар рӯзҳои сафар шартнома “Дар бораи принципҳои муносибатҳои байнидавлатӣ ва ҳамкориҳои байни Республикаи Ўзбекистон ва Республикаи Ҳиндустон” ва дар бораи ҳамкориҳои савдоию иқтисодӣ дигар созишномаҳо имзо карда шуданд. Дар чараёни сафари расмӣ Нахустпрезиденти Республикаи Ўзбекистон Ислом Каримов ба Ҳиндустон дар соли 1993 байни ду кишвар оид ба ҳамкориҳои иқтисодӣ, савдоӣ ва илмию техникавӣ якҷанд созишнома имзо шуд. Соли 2006 сафари расмӣ Сарвазирӣ Ҳиндустон М.Синх ба Ўзбекистон, ташрифи давлатӣ Президенти Республикаи Ўзбекистон дар моҳи майи соли 2011 ба Ҳиндустон ва моҳи июни соли 2015 ташрифи расмӣ Сарвазирӣ Ҳиндустон Нарендра Моди ба Ўзбекистон муносибатҳои ҳамкориро ба сатҳи боз ҳам баланд бароварданд. Умуман байни Ўзбекистону Ҳиндустон қариб 40 то ҳуччат қабул шудаанд, ки инкишофи

алоқаҳои манфиатбахши тарафҳо хизмат мекунанд, муҳимтарине аз онҳо Баёноти муштарак дар бораи шарикӣ стратегӣ, ки муносибатҳои ду давлатро ба дараҷаи нави сифатӣ мебарорад, мебошад. Ҳоло дар ҳудуди Ўзбекистон бо иштироқи сармояи Ҳиндустон беш аз 60 корхона фаъолият мебаранд.

Ўзбекистон–Республикаи Корея. Ба инкишофи муносибатҳои ҳамкориӣ байни Республикаи Ўзбекистон ва Республикаи Корея эътирофи истиқлолияти Ўзбекистон дар моҳи декабри соли 1991 ва ба роҳ монда шудани робитаҳои дипломатии байни онҳо дар январи соли 1992 асос гузошта буд. Ин санаҳои таърихӣ ба бурдани мулоқоти фаъоли сиёсӣ дар муносибатҳои байни ду давлат ва ташаккули ҳамкориӣ манфиатбахши бисёрсоха роҳ кушоданд.

Дар ёд доред!

Пас аз ба роҳ мондани муносибатҳои дипломатӣ дар даври гузашта байни Республикаи Ўзбекистон ва Республикаи Корея 12 маротиба мулоқоти олидарача баргузор шуд.

Барои раванги муносибатҳои ҳамкориӣ манфиатбахши Ўзбекистону Корея ташрифи раҳбари Ўзбекистон ба ин республика дар моҳи сентябри соли 2012 омили нав шуд. Бино ба натиҷаҳои мулоқот Баёноти муштарак қабул шуд, дар он ба ҳолати ҳамкориӣ ҳамачониба баҳо дода, самтҳои устувори муносибатҳои истиқболӣ муқаррар карда шуд. Дар аснои сафари расмӣ Президенти Республикаи Корея Парк Гейнхе ба Ўзбекистон дар моҳи июни соли 2014 Декларатсияи муштарак оид ба боз ҳам инкишоф ва чуқур намудани шарикӣ стратегӣ байни ду давлат ва бо мақсади минбаъд ҳам вусъат бахшидани ҳамкориӣ тарафҳо дар соҳаҳои молия, инвеститсия, энергетикаи муқобил ва маданият қатор ҳуҷҷатҳо имзо шуданд. Дар Ўзбекистон бо иштироқи инвеститсияи Корея беш аз 400 корхона фаъолият мебаранд.

Дар ёд доред!

Соли 2017 дар Республикаи Корея оид ба соли аввали фаъолияти Шавкат Мирзиёев дар лавозими Президенти Республикаи Ўзбекистон ба забони корейсӣ китоби “Президенти Республикаи Ўзбекистон Шавкат Мирзиёев” чоп шуд.

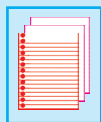
Аз соли 1992 дар Тошканд маркази таълими Корея фаъолият нишон медиҳад. Дар Донишгоҳи давлатии забонҳои ҷаҳони Ўзбекистон ва Донишкадаи давлатии забонҳои хориҷии Самарқанд марказҳои забон ва маданияти корейс амал мекунанд.

Президенти Республикаи Ўзбекистон Шавкат Мирзиёев бино ба таклифи Президенти Республикаи Корея Мун Чже Ин ноябри соли 2017 ба ин мамлакат расман ташриф намуд. Ин ташрифи давлатии Президенти Республикаи Ўзбекистон ба Республикаи Корея тағйироти таърихӣ ба вучуд овард. Дар музокираҳои олидарача масъалаҳои миқёси ҳамкориҳо, истиқболҳои минбаъд низ инкишоф додани алоқаҳои байни давлатӣ дар соҳаҳои сиёсӣ, савдо-иқтисодӣ, илмию техникавӣ, маданияту гуманитарӣ, муаммоҳои минтақавӣ ва байналмилалӣ созишномаҳо имзо шуданд.

Сиёсати имрӯзаи хориҷии Ўзбекистон бо назардошти воқеияти байналмилалию сиёсии зуд тағйирёбандаи хеле пуршиддати асри XXI, ки ба пеш бурдани роҳи сиёсати ҷаҳол, ташаббусгар ва прагматики хориҷӣ ва ба воситаи ҷораҳои ҷаврӣ ва адекват ба хавфу хатарҳои ба амалояндаро талаб менамояд, барпо карда мешавад. Ин ҳама аз мустақкам будани алоқаҳои Ўзбекистон бо ҷомеаи ҷаҳонӣ, боз ҳам амиқ шудани ҳамкориҳои манфиатбахши ҳаматарафаи он далолат медиҳанд. Дар доираи ҳамкориҳои байналмилӣ бо мақсади пурра иҷро кардани ҳуҷҷатҳо ва аҳдномаҳои қабулшуда 40 то “харитаи роҳ” таҳия гардид ва онҳо яққоя бо ҳамкории хориҷиамон татбиқ мешаванд.

Ўзбекистон дар сиёсати хориҷӣ ба масъалаи ба роҳ мондани алоқаҳои ҳамкорӣ ва муносибатҳои нек бо кишварҳои мутаракқии индустриалии нав эътибори калон медиҳад. Ба гурӯҳи ин гуна давлатҳо кишварҳои Осиёи Ҷанубу Шарқиро даровардан мумкин. Ин давлатҳо дар сиёсати хориҷии Республикаи Ўзбекистон нақши ба худ хос доранд, ин минтақа даҳ кишвари инкишофёбандаро дар бар мегирад. Аз ҷумлаи онҳо бо суръати баланди сатҳи ҳаёти иҷтимоию иқтисодӣ ва таракқиёт Индонезия, Малайзия, Сингапур ва Таиланд фарқ мекунанд. Таҷрибаи ислоҳоти сиёсӣ ва иҷтимоию иқтисодии ин мамлакатҳо баъди халос хӯрдан аз мутеъгии мустамликавӣ барои кишварҳои нави мустақил муфид аст.

Дар мобайни даври гузашта ба туфайли натиҷаи мулоқотҳои расмӣ бо раҳбарони давлат ва ҳукуматҳо баргузоршуда расидан ба шартнома ва созишнома оиди мубодила, дӯстӣ ва ҳамкорӣ барои муносибатҳои байнидавлатӣ таҳкурсии мустаҳкам фароҳам овард. Ин ҳам барои раванқ додани ҳамкориҳои бомуваффақияти Республикаи Ўзбекистон ва кишварҳои Осиёи Ҷанубу Шарқӣ дар соҳаҳои савдоию иқтисодӣ, илмию техникавӣ ва мадания гуманитар хизмат менамояд.

Эзоҳи истилоҳҳо!

Робитаҳои дучониба – алоқаҳои байниҳамдагари ду субъекти мустақил – ду давлат ё ташкилоти байналмилалӣ дар муносибатҳои байналмилалӣ;

Ривочёбии индустриалӣ – ривочёбии соҳаҳои таъсири ҳалқунанда расонанда ба саноати вазнину сабук, ҷоиз бошад ба болоравии иқтисоди ҷамъият.

Савол ва супоришҳо:

1. Самтҳои алоқаҳои ҳамкориҳои Ўзбекистон ва Япония аз ҷиҳати иборат аст?
2. Ба мамлакатҳои нави индустриалии тараққиёбандаи Осиё кадом давлатҳои дохил мешаванд? Алоқаҳо бо онҳо чӣ аҳамият доранд?
3. Ҷадвали оид ба алоқаи Ўзбекистон ба давлатҳои хориҷиро пур кунед.

Давлатҳо	Япония	Ҳиндустон	Корея
Ташрифҳо			
Натиҷаҳо			

4. Дар соли 2017 дар муносибатҳои Корея ва Ўзбекистон чӣ гуна ҷараёнҳо мушоҳида шуданд?
5. Ташрифи аввалини расмӣ Нахустпрезиденти Республикаи Ўзбекистон ба кадом давлат ташкил шуда буд? Истиқболи инкишофи алоқаҳо бо ин давлат дар ҷиҳати намоён мешавад?

БОБИ IX. ИНКИШОФИ РОБИТАҲОИ ҲАМКОРИИ БИСЁРҶОНИБАИ РЕСПУБЛИКАИ ЎЗБЕКИСТОН

Мавзӯи 21. Фаъолияти Ўзбекистон дар доираи Созмони Милали Муттаҳид ва сиёсати сулҳхоҳонаи хориҷӣ

Ўзбекистон ва СММ. Республикаи Ўзбекистон 2-юми марти соли 1992 ба СММ қабул карда шуд ва мамлакатамон узви баробарҳукуки ҷомеаи ҷаҳонӣ гардид. Пешниҳодоти аз минбари СММ баёнкардаи собиқ раҳбари давлати Ўзбекистон Ислоҳ Каримов оид ба мустақкам намудани сулҳ ва субот дар дунё, кӯмак расонидан ба тараққиёти иҷтимоию иқтисодӣ, гирифтани пеши роҳи паҳншавии силоҳи ядрой аз тарафи СММ ба муттаҳид кардани ҷомеаи ҷаҳонӣ сайъкарда ва ҷомеаи ҷаҳон гарму ҷӯшон дастгирӣ пайдо намуд.

Байрақи Созмони Милали
Муттаҳид

Аз ҷумла, Нахустпрезиденти мамлакатамон Ислоҳ Каримов 28 сентябри соли 1993 дар сессияи 48-уми Сарассамблеяи СММ бори аввал маъруза кард. Дар он пешниҳод оид ба эълон намудани аз силоҳи ядрой холӣ будани Осиёи Марказӣ, ташкили Комиссияи махсус СММ оид ба муаммои Арал ва монанди инҳо дигар таклифҳои муҳим баён шуданд. Октябри соли 1993 дар Тошканд ваколатхонаи СММ ба кор сар кард. Бо ташаббуси Ўзбекистон ва бо раҳнамоии СММ моҳи сентябри соли 1995 Шӯро-семинари Тошканд оид ба масъалаҳои бехатарӣ ва ҳамкорӣ дар Осиёи Марказӣ ташкил карда шуд. 24 октябри соли 1995 ба муносибати 50-солагии СММ дар Нью-Йорк Ислоҳ Каримов нутқ эронд намуда, аз ҷумла зикр кард, ки калиди ҳаллу фасли мочарои Афғонистон баргараф намудани даҳолати қувваҳои беруна аст. Соли 2000 дар “Саммити ҳазорсола”-и сессияи 55-уми Сарассамблеяи СММ Ислоҳ Каримов аз минбари СММ зарурати қабул кардани барномаи чораву тадбирҳоро оид ба афзудани нақшу аҳамияти СММ дар ҳалли муаммоҳои минтақавӣ

Антониу Гутерреш дар Самарқанд.

ва глобалӣ таъкид карда, ба таркиби аъзоёни доимии Шӯрои Амният дохил кардани Германия ва Японияро, барои ба таҳдидҳои глобалӣ ва минтақавӣ дарҳол муносибат баён кардан зудамалиро таъмин намудан зарурати ваколатҳои Сарқотибро васеъ карданро қайд кард. Бо ташаббуси Президенти Ўзбекистон соли 2001 Қумитаи махсуси Шӯрои Амнияти СММ оид ба муборизаи зидди терроризм таъсис шуд. Соли 2010 дар сессияи 65-уми Сарассамблеяи СММ Нахустпрезиденти мамлакатамон Ислому Каримов дар нутқи худ эътибори мамлакатҳои ҷаҳонро боз ба роҳҳои ҳалли муаммоҳои мураккаби Осиёи Марказӣ ҷалб кард. Ташрифи Сарқотиби СММ Кофе Анан моҳи октябри соли 2002, моҳи апрели соли 2010 Сарқотиби СММ Пан Ги Мун ба Ўзбекистон далели афзудани обрӯю нуфуз, мустаҳкам шудани роли мамлакатамон дар ҷомеаи ҷаҳонӣ мебошад. Моҳи июни соли 2017 Сарқотиби СММ Антониу Гутерреш ба Ўзбекистон ташриф овард. Дар Самарқанд ӯ бо Президент Шавкат Мирзиёев мулоқот кард. Гутерреш қабри Нахустпрезиденти Республикаи Ўзбекистон Ислому Каримовро зиёрат карда, баъд бо вазъияти минтақаи соҳили Арал шинос шуд.

Ўзбекистон дар як қатор муассисаҳои ихтисосии СММ, аз ҷумла бо Банки ҷаҳонӣ, Фонди байналмилалӣи валюта (ФБВ), Ташкилоти ҷаҳонӣи савдо (ТҶС), Комиссияи иқтисодии СММ оид ба Европа (КИЕ СММ), гурӯҳи конференсия оид ба савдо ва тараққиёти СММ

Дар ёд доред!

Маърузаи аввалини Ислому Каримов дар Сарассамблеяи СММ дар сентябри соли 1993, дар сессияи 48-ум рӯй дода бошад, Шавкат Мирзиёев маърузаи аввалинро дар сессияи 72-юм, дар сентябри соли 2017 баён кард.

робитаҳои ҳамкориҳои калонмиқёсро ба роҳ мондааст. Инчунин, Республикаи Ўзбекистон дар доираи муассисаҳои ихтисосии СММ–аъзои Ташкилоти байналмилалӣ меҳнат, Хазинаи байналмилалӣ бачаҳо (ЮНИСЕФ), Қумитаи байналмилалӣ олимпӣ, Иттифоқи байналмилалӣ автомобилчиён ва дигар ташкилотҳо ба ҳисоб меравад.

Президенти Республикаи Ўзбекистон Шавкат Мирзиёев 19 сентябри соли 2017 дар сессияи 72-юми Сарассамблеяи Созмони Милалӣ Муттаҳид нутқ кард. Дар он оид ба чандин масъалаҳо, аз ҷумла, таҳияи Конвенсияи байналмилалӣ оид ба ҳуқуқҳои ҷавонон ва қабул кардан резолютсияи махсуси Сарассамблеяи зери унвони “Маърифат ва таҳаммулпазирии динӣ, истифодаи оқилонаи захираҳои оби Осиёи Марказӣ, муаммои хушкшавии баҳри Арал, масъалаҳои мустаҳкам кардани муносибатҳои нек бо кишварҳои ҳамсоя, роҳҳои маърифатии ноил шудан ба сулҳ дар Афғонистон таваққуф кард.

Ўзбекистон ва ЮНЕСКО. Алоқаҳои Ўзбекистон бо Ташкилоти байналмилалӣ маориф, илм ва маданият – ЮНЕСКО, ки зери Ҳимояти СММ аст, беш аз пеш мустаҳкам мешавад. 29 октябри соли 1993 дар қароргоҳи ЮНЕСКО дар Париж маросими қабули Ўзбекистон ба ЮНЕСКО баргузор шуд. Он рӯз 600-солагии таваллуди Мирзо Улуғбек қайд гардид, он ба барномаи ЮНЕСКО дохил шуд.

Ш.Мирзиёев аз минбари СММ харитаи баҳри Аралро нишон медиҳад

Байрақи ЮНЕСКО

Дар ёд доред!

Соли 2017 дар доираи ҳамкориҳои байналмилалӣ 21 то ташрифи олидарачаи Шавкат Мирзиёев, мулоқот бо 60 то ташкилоти давлатӣ ва байналмилалӣ, беш аз 400 аҳднома ва ба миқдори 60 млрд. доллари ШМА созишнома муяссар гардид.

Октябри соли 1994 дар Париж ҳафтаи Мирзо Улуғбек ботантана шуда гузашт. Хива ва Бухоро ба рӯйхати арзишҳои фарҳангии ҷаҳони ЮНЕСКО дохил карда шуданд.

Дар ин рӯйхат аз Ўзбекистон 411 то объект мавҷуд. Бино ба қарори ЮНЕСКО дар Самарқанд Институти байналмилалӣ тадқиқотҳои Осиеи Марказӣ ташкил шуд. Ҳангоми сафари расмӣ Сардиректори ЮНЕСКО Федерико Майор ба Ўзбекистон моҳи июли соли 1995 ин институт кушода шуд. ЮНЕСКО оид ба дар сатҳи байналмилалӣ гузаронидани 600-солагии аҷдоди бузургамон Амир Темур қарор қабул намуд ва октябри соли 1996 дар Париж бахшида ба Амир Темур анҷумани байналмилалӣ якҷафтаина шуда гузашт. Шаҳри Шаҳрисабз, ки ин ҷо Амир Темур ба дунё омадааст, ба рӯйхати арзишҳои маданияи ЮНЕСКО дохил шуд. Соли 1997 2500-солагии шаҳрҳои Бухоро ва Хива – дурдонаҳои тамаддуни ҷаҳонӣ дар Париж васеъ ҷашн гирифта шуд, анҷуман ва намоишгоҳҳои байналмилалӣ гузаштанд. Дар солҳои минбаъда низ ин ҳамкориҳо вусъат гирифтанд. Аз ҷумла, ЮНЕСКО барои ҳифзу тарғиб кардани як қатор арзишҳои ҳазорсолаи халқамон Шашмақом, Катта Ашӯла, Наврӯз ва монанди инҳо корҳои бузург мебарад.

Масъалаи таъмини сулҳу субот дар Афғонистон. Соли 1997 Нахустпрезиденти мамлакатамон Ислоҳ Каримов барои ҳалли муаммоҳои Афғонистон аз тариқи музокира зери ҳимояи СММ бо ташаббуси ташкил кардани гурӯҳи мулоқоти “6+2” бо иштироки

Дар ёд доред!

“Масъалаи Афғонистон дар маркази масъалаҳои миқёсашон глобалӣ, бояд қарор бигирад. Сайёю ҳаракати ҷамъияти байналмилалӣ пеш аз ҳама ба ҳаллу фасли муаммоҳои тезутунди иҷтимоию иқтисодии Афғонистон бояд сафарбар карда шавад. Амин ҳастем, ки роҳи ягонаи расидан ба сулҳ дар Афғонистон ба роҳ мондани мулоқоти ҳукумати марказӣ ва қувваҳои сиёсии дохили мамлакат бидуни пешакӣ ягон шарт нагузошта, бевосита ба мулоқот дохил шудан аст. Музокираҳо дар ҳоли барои ҳуди афғонистониҳо нақши ҳалқунанда дошта, дар ҳудуди Афғонистон ва зери ҳимояи СММ бояд гузаранд. Мардуми донишманди афғон барои ҳал намудани сарнавишти худаш ҳақ дорад”.

Аз нутқи Ш. Мирзиёев дар Сарассамблеяи СММ.

шаш мамлакати ҳамсоия Афғонистон – Эрон, Хитой, Покистон, Тоҷикистон, Туркменистон, Ўзбекистон, инчунин ШМА ва Россия баромад. Бо мақсади татбиқи амалии ин ташаббус чандин тадбирҳои сиёсӣю дипломатӣ дида шуд. Дар Ўзбекистон, ШМА ва Афғонистон бо иштирокчиёни мочароҳои мусаллаҳонаи дар ин кишвар идомаёфта музокираҳои махсус бурда шуданд ва соли 1999 дар Ўзбекистон таҳти васояти СММ анҷумани байналмилалӣ гурӯҳи мулоқоти “6+2” бахшида ба ҳалли муаммои Афғонистон баргузор шуд. Дар тадбире, ки дар шаҳри Тошканд ба амал омад, бори нахуст ба чамъи намояндагони қувваҳои байни худ низоъдоштаи Афғонистон дар як давраи музокираҳо муваффақ шуданд. Ин яке аз муваффақиятҳои муҳими дипломатияи ўзбек гардид.

Муҳимтар аз ҳама Ўзбекистон пешниҳод ва ғояҳои роҳи корҳои амалӣ мустақкам кард. Чунончи, мамлакати мо дар соҳтмони роҳҳои автомобил ва кўпрукҳо дар Афғонистон фаъол иштирок менамояд. Дар таърихи Афғонистон аввалин роҳи замонавӣ оҳан айнан аз тарафи Ўзбекистон дар самти “Тирмиз—Ҳайратон—Мазори Шариф” сохта, соли 2010 ба истифода супурда шуд. Яке аз кишварҳои, ки пойтахти мамлакати ҳамсоия—шаҳри Кобулро мунтазам бо энергияи электр ба таъмин кардан сар намуд, айнан Ўзбекистон аст. Бино ба таклифи Президенти Ўзбекистон Шавкат Мирзиёев Президенти Республикаи Ислонии Афғонистон Муҳаммад Ашраф Ғанӣ 4 декабри соли 2017 ба мамлакати мо ташрифи расмӣ намуд. 16 ҳуҷҷат ба имзо расид, ки онҳо ба боз ҳам мустақкам намудани ҳамкориҳои соҳаҳои гуногуни байни мамлакатҳо нигаронида шудаанд.

Муаммоҳои экологӣ. Дарёҳои транссарҳадӣ. Аз солҳои 1990 сар карда ҳамаи кишварҳои ҳалокати фҷоиаи Аралро аз сар гузаронда

Дар ёд доред!

Робитаҳои дипломатии байни Ўзбекистон ва Афғонистон 13-уми октябри соли 1992 ба раҳ монда шуд. Ҳамкориҳои дучониба ба соли 2016 омада, мунтазам инкишоф мёбанд. Моҳи январи соли 2017 намояндаи махсуси Президенти Ўзбекистон оид ба Афғонистон таъин шуд, яъне муносибатҳои тарафҳо аҳамияти алоҳида пайдо кард.

аз минбари СММ, инчунин, дигар ташкилотҳои байналмилалӣ ва минтақавӣ диққату эътибори аҳли ҷаҳонро ба ин муаммо, ба зич вобаста будани он бо амнияти минтақавӣ ва глобалӣ ҷалб карда меоянд. Ҷоғираи Арал ва ҷораҳои бартараф кардани он яке аз самтҳои устувори сиёсати хориҷии Ўзбекистон аст. Нахустпрезиденти Республикаи Ўзбекистон Ислоҳ Каримов дар нутқиҳои худ сентябри соли 1993 дар сессияи 48-уми Сарассамблеяи СММ ва октябри соли 1995 дар сессияи 50-ум ҷомеаи ҷаҳонро барои кӯмак расонидан баҳри наҷоти Арал ва атрофи Арал–ин ҳалокати экологии минтақаи Осиёи Марказӣ даъват намуд. Фақат зери Ҷимояи СММ бо кӯмаки сохтори молиявии байналмилалӣ, давлатҳои мутараққӣ имконпазирии ҳал намудани ин муаммо глобалиро таъкид кард. Соли 1993 бо муассиси Қазоқистон, Қирғизистон, Тоҷикистон, Туркменистон ва Ўзбекистон Ҳазинаи байнамилалӣ наҷоти Арал (ХБНА) ташкил ёфт. Соли 2010 дар конференсияи байналмилалӣ оид ба мавзӯи “Муаммоҳои экологии транссарҳадии Осиёи Миёна: истифодаи механизмҳои ҳуқуқи байналмилалӣ барои ҳалли онҳо” Ислоҳ Каримов зарурати риоя кардани принсипи адолат зимни истифодаи дарёҳои транссарҳадӣ, вағарна сар задани ҷоғираи бузурги экологами минтақаро бори дигар огоҳ намуд.

Соли 2013 барои ҳосил кардани ҳавзаҳои оби хурд дар дельтаи Амударё баҳри соҳили Арал, сохтани иншоотҳои оббарори дорои ускунаи шӯршӯянда, ташкили ҷангали Ҷимоякунанда лоиҳа ва нақшаи тадбирҳо, маблағҳои таъмини молиявии онҳо тасдиқ карда шуд. Соли 2013 бо ташаббуси Президенти онвақта И.А.Каримов ҳамчун ҳуҷҷати расмӣ сессияи 68-уми Сарассамблеяи СММ “Барномаи барҳам задани оқибатҳои хушкшавии Арал ва пешгирии намудани ҳалокати экотуризмӣ соҳили Арал”-и Республикаи Ўзбекистон ва ХБНА-ро тақдим кард.

Дар шароите, ки оби нӯшокӣ дар минтақа ба таври глобал ва тезутундшавии вазъияти экологӣ намерасад, таъмини истифодаи оқилонаи захираҳои об дар Осиёи Марказӣ масъалаи ҷиддӣ гардидааст. Маълум аст, ки ду дарёи транссарҳадии Осиёи Марказӣ-Амударё ва Сирдарё таърихан сарвати умумии халқҳои минтақа ва сарчашмаи ҳаёти онҳо будааст. Айнан аз ҳисоби резиши ин дарёҳо

ба ҳавзаи баҳри Арал об таъмин мегашт. Бо назардошти ин ҳолат Республикаи Ўзбекистон ба сохтмони иншоотҳои гидротехникии бо андозаи ҷаҳонӣ хеле азим, аз тарафи Тоҷикистон дар болооби Амударё ГЭС-и баландиаш 350 метр, аз тарафи Қирғизистон дар болооби Сирдарё бунёд кардани ГЭС-и Қамбарота бефарқ буда наметавонад. Ўзбекистон бо мақсади аниқ кардани эҳтимоли таъсири ҳаргуна иншоот ба маҷрои Амударё ва Сирдарё, муҳити атроф, олами растанӣ ва ҳайвонот таҳти шафеъгии СММ гузаронидани озмоиши ҳолисонаи байналмилалиро тақозо менамояд.

Ба туфайли набудани ҳамкорӣ дар муносабатҳои дучонибаи Тоҷикистон ва Ўзбекистон дар соҳаи идоракунии дарёҳои транссарҳадӣ масъала ҳанӯз мураккаб монда буд. Ўзбекистон дар замони Президент И.Каримов ба сохтмони ГЭС-и Роғун қатъиян зид баромада буд. Мамлакат бинобар сохта шудани ин ГЭС дар дарё кам шудани обро маълум намуд, инчунин, агар сарбанди ГЭС вайрон шавад, хатари бузурги фалокати экологӣ оварданаширо огоҳ кардааст. Баъди ба мансаби Президентӣ омадани Шавкат Мирзиёев Ўзбекистон позитсияширо нисбат ба Роғун тағйир дод. Тобистони соли 2017 Ўзбекистон нисбати сохтмони ГЭС-и Роғун зид набуданаширо, фақат дар ин ҷараён зарурати ба назар гирифтани манфиати миллии Ўзбекистонро маълум кард.

Эзоҳи истилоҳҳо!

Транссарҳадӣ – байнисарҳадӣ, аз ҳудуди якчанд давлат гузарида. Нисбат ба дарёҳо ва роҳҳо истифода мешавад.

Шафеъ – (тарафгир, ҳомӣ, воситагар) ҳомиғӣ кардан, ҳомӣ.

Савол ва супоришҳо:

1. Барои бартараф намудани муаммои Арал чӣ гуна тадбирҳо амалӣ карда шуданд?
2. Дар бораи аҳамияти аъзои СММ шудани Ўзбекистон нақл кунед.
3. Аз харитаи Осиёи Марказӣ дарёҳои транссарҳадиро ёбед ва шарҳ диҳед.
4. Ба донишҳое, ки аз дарсҳои гузашта аз бар намудаед, таъя карда, шахрҳои диёрамонро, ки юбилейшон зери ҳомигии ЮНЕСКО гузашт, номбар кунед.

Мавзӯи 22. Ҳамкориҳои бисёртарафаи Ӯзбекистон дар доираи ташкилотҳои минтақавӣ

Иттиҳоди давлатҳои мустақил. Дар маркази тавачҷӯҳи сиёсати хориҷии Ӯзбекистон мустақам намудани алоқаҳои манфиатбахши баробар бо кишварҳои аъзои Иттиҳоди давлатҳои мустақил қарор гирифт. Зеро, усули идоракунии маъмурию фармонравоии мутамаркази ҳоси даври шӯроҳо, сиёсати мустабид кишварҳои ба таркиби собиқ иттифоқ дохилшуда аз нигоҳи иқтисодӣ ба ҳам чунон вобаста карда шуданд, ки дар натиҷа ба доми мутеъгӣ афтоданд. Аз ин боис, давлатҳои ҷавони истиқлолият аз таркиби иттифоқ баромада ин ҳолатро хуб ҳис карданд ва роҳи ягонаи паси сар кардани душвориҳо, аз асорати сиёсати мустабид раҳой ёфтандро дар муттаҳидӣ, аз як гиребон сар баровардан диданд. Аз ин нуқтаи назар Ӯзбекистон гоҷаи Иттиҳоди давлатҳои мустақилро пуштибонӣ кард.

8 декабри соли 1991 раҳбарони Беларус, Россия ва Украина дар Минск вохӯрда, ба Иттиҳоди давлатҳои мустақил асос гузоштанд. 21 декабри соли 1991 сарварони давлатҳои Озарбойҷон, Арманистон, Беларус, Қазоқистон, Қирғизистон, Молдова, Россия, Тоҷикистон, Туркменистон, Ӯзбекистон ва Украина дар Алмати вохӯрда, ба Иттиҳоди давлатҳои мустақил аъзо шуданд. Ҳамин тариқ, яке аз воқеаҳои муҳими асри ХХ содир шуд – ташкилоти ихтиёрии иқтисодӣ ИДМ ба вучуд омад.

Моҳи январӣ соли 1993 дар Шӯрои навбатии сарварони давлатҳои ИДМ дар Минск Низоми МДҲ қабул шуд. Декабри соли 1993 дар шаҳри Ашхобод Шӯрои сарварони давлатҳои ИДМ баргузор шуд, дар он Грузия ба узвияти ИДМ қабул шуд. Ҳамин тариқ, таркиби ИДМ ба 12 давлат расид. Дар Шӯрои сарварони давлатҳои ИДМ дар моҳи октябри соли 1994 Кумитаи иқтисодии байнидавлатӣ (КИБ) ташкил шуд. Штаб-квартираи КИБ дар шаҳри Москва муқаррар гардид. Соли 1996 байрақи ИДМ қабул шуд. Лавозими раиси ИДМ бо навбат аз як раҳбари давлат ба раҳбари дигар давлат мегузарад. Барои татбиқи амалии мақсадҳои асосии ИДМ аъзоҳои он ӯҳдадорӣ дар муносибатҳои байни якдигарии давлатҳои иттиҳод риояи кардани қоидаҳои зерин: эътироф ва ҳурмат кардани

сохибихтиёри давлат, баробарҳуқуқӣ ва ба кори дохилии якдигар даҳолат накардан, даст кашидан аз истифодаи қувваи иқтисодӣ ва дигар услубҳои таъйикро бар ўҳда гирифтаанд. Дар саммити ИДМ, ки моҳи сентябри соли 2004 дар пойтахти Қазоқистон – шаҳри Остона баргузор шуд, оид ба ташкили “Шӯрои амният”-и ИДМ барои муборизаи зидди терроризм қарор қабул шуд. Августии соли 2005 Туркманистон аз узвияти расмии ИДМ баромада, мақоми мушоҳид-аъзои ташкилии иттиҳодро гирифт. Августии соли 2008 Грузия хоҳиши аз ИДМ баромаданро баён кард ва аз августии соли 2009 дар бораи қатъи узвияти Грузия ба ИДМ қарор қабул шуд. Ҳоло 10 то давлат аъзои ИДМ аст: Россия, Украина, Беларус, Қазоқистон, Ўзбекистон, Қирғизистон, Тоҷикистон, Озарбойҷон, Арманистон, Молдова ва як давлати мушоҳид Туркманистон.

Робитаҳо бо ташкилотҳои байналмилалӣ молиявӣ. Вусъат додани алоқаҳои ҳамкорӣ бо институтҳои молиявии байналмилалӣ асоси тараққиёти иқтисодии ҳар кадом давлат ба ҳисоб меравад. Дар шароите, ки Ўзбекистон даври нави тараққиётро оғоз кардааст, барои боз ҳам амиқ намудани ҳамкориҳо бо ташкилотҳои байналмилалӣ молиявӣ ва ба сатҳи нав баровардани он раҳбарияти он бо ташаббуси нав баромада истодааст. Бо Ўзбекистон барин кишваре, ки дар он сулҳу амонӣ кафолат дода шудааст, имконияти бузурги истехсолӣ, сарватҳои беназири зеризаминӣ ва рӯйзаминист, ҳамкорӣ намудани муассисаҳои молиявии ҷаҳонӣ ба ҳар ду тараф манфиат оварданаш ба ҳама аён аст. Ўзбекистон базаи бойи ашёи хом ва захираҳои азими сарвати зеризаминӣ дорад. Муҳимтар аз ҳама, халқи ботаҳаммули дорои иқтидори баланди интеллектуалӣ, қудрати бунёдкорӣ ва офарандагӣ дошта, барои некиҳо, барпо кардани тарзи зисти ба манфиатҳои умумибашарӣ муносиб баҳри

Дар ёд доред!

Нахустпрезиденти Ўзбекистон Ислоҳ Каримов аз солҳои аввали истиқлол бо назардошти мустаҳкам намудани алоқаҳои қадимии халқҳои минтақа дар шароити нав дар байни мардумони ўзбек, қазоқ, қирғиз, қароқалпоқ, тоҷик, туркман ва ҳамаи халқҳои минтақа ғояи “Туркистон – хонаи умумии мо”-ро пешниҳод карда буд.

истиқболи саодатманди ҳаёти инсоният қодир аст. Аз ин боис раҳбари Ўзбекистон барои ба роҳ мондани мулоқоти бевосита ва ҳамкориҳои манфиатбахши байниҳамдигарӣ бо Банки ҷаҳонӣ, Фонди байналмилалии валюта ва дигар муассисаҳои бонуфузи молявӣ чораву тадбирҳо меандешад.

Герби ТҲШ

Робитаҳои Ўзбекистон бо Ташкилоти Ҳамкориҳои Шанхай. Ташкилоти Ҳамкориҳои Шанхай (ТҲШ) ташкилоти субминтақавӣ буда, 61 фоизи ҳудуди Евроосиёро фаро мегирад. Забони расмӣ ШХТ русӣ ва хитойӣ, рамзаш байрақ буда, дар маркази он герби ташкилот ҷой гирифтааст. Штаб-квартираи ташкилот дар Пекин ҷой гирифтааст. Соли 1996 дар Шанхай дар саммити раҳбарони давлатҳои Хитой, Россия, Қазоқистон, Қирғизистон ва Тоҷикистон оид ба

ҳудудҳои сарҳадӣ шартномаи вобаста ба мустақкам кардани боварии байниҳамдигарӣ дар соҳаи ҳарбӣ шартнома имзо шуд (26 апрели соли 1996). Дар натиҷаи он “Панҷгонаи Шанхай” ба вуҷуд омад. Дар саммитҳои, ки солҳои 1997—1999 дар Москва, Алмаато, Бишкек шуда гузаштанд, ҳолати “Панҷгонаи Шанхай” боз ҳам мустақкам шуда, муносибатҳои боварӣ ва ҳамкорӣ ба зинаи нав баромаданд. Соли 2000 дар саммити Душанбе Республикаи Ўзбекистон бори аввал ҳамчун мушоҳид иштирок кард. Соли 2001 саммити навбатӣ дар Хитой, дар Шанхай баргузор шуд. Дар он Нахустпрезиденти Республикаи Ўзбекистон Ислоҳ Каримов иштирок кард, Баёноти дар бораи аъзои “Форуми Шанхай” шудани Ўзбекистон имзо гардид. Ба муносибати ба “Форуми Шанхай” аъзо шудани Ўзбекистон номи вай ба “Ташкилоти Ҳамкориҳои Шанхай – ТҲШ” тағйир дода шуд. Дар хотимаи саммити Баёния “Оид ба ташкил шудани ТҲШ” ва “Конвенсияи Шанхай доир ба муборизаи зидди терроризм, ҷудоихоҳӣ ва экстремизм” имзо гардид.

Дар саммити навбатии ТҲШ дар соли 2002 дар Санкт-Петербург сето ҳуҷҷат: баёнияи раҳбарони давлатҳои аъзои ТҲШ, Хартияи ТҲШ, Созишнома оид ба Сохтори минтақавии ақсултерроп (СМА)

Органҳои олии ТҲШ:

- «Шӯрои сарварони давлат»;
- «Шӯрои сарварони ҳукумат» (Сарвазирон);
- «Шӯрои вазирони корҳои хориҷӣ» (соли 2002 чамъомади аввалин шуда буд);
- «Шӯрои мувофиқгардони миллӣ»;
- «Чамъомади вазирон ва (ёки) роҳбарони идораҳо» (соли 2000 вохӯрии нахустин амали шуд);
- «Созмони Антитеррори минтақавӣ (САТИ)»-и соли 2002 бунёдёфта;
- Котибияти моҳи январи соли 2004 ба қор шурӯъкарда ва дигарон.

Харитаи ТҲШ

Дар ёд доред!

1 январи соли 2007 лавозими саркотиби ТҲШ ҷорӣ шуд ва ин лавозимро намояндаи Республикаи Қазоқистон Булат Нурғалиев ишғол кард. Дар ин лавозим аз соли 2016 вакили Тоҷикистон Рашид Алимов фаъолият нишон дода истодааст.

Роҳбарони давлатҳои аъзои ТҲШ. Соли 2018.

дар байни давлатҳои аъзои ТҶШ имзо шуд. Дар саммити ТҶШ дар Москва дар соли 2003 Низомҳои оид ба органи олии ТҶШ тасдиқ шуд ва герб, байрақи ташкилот қабул шуд. Соли 2003 дар саммити Пекин “Барномаи ҳамкориҳои савдоию иқтисодии давлатҳои аъзои ТҶШ барои 20 сол” қабул шуд. Соли 2004 дар саммити Тошканд ба масъалаи ривож додани ҳамкориҳои савдою иқтисодӣ эътибори алоҳида дода шуд. Соли 2005 раҳбарони кишварҳои машварат карда, дар бораи ба се мамлақати Осиё – Ҳиндустон, Эрон ва Покистон додани мақоми мушоҳид қарор қабул карданд. Ташкилот аз ҷиҳати географӣ васеъ шуд ва мавқеи ТҶШ боз ҳам боло гардид. Гайр аз ин, ба кишварҳои Афғонистон ва Муғулистон мақоми мушоҳид дода шуд. Туркия ба шарикӣ мулоқот табдил ёфт.

Дар саммити Тошкандии ташкилот дар соли 2016 меморандумҳои оид ба ӯҳдадорӣҳои гирифтани мақоми давлати аъзо ба ТҶШ имзо шуд ва соли 2017 дар саммити Остона Ҳиндустон ва Покистон ба ташкилот аъзо гардиданд.

Моҳи июни соли 2017 дар саммити раҳбарони давлатҳои аъзои ташкилот дар Остона Президенти Ўзбекистон Шавкат Мирзиёев нутқ карда, дар он эътибори иштирокдорони саммитро ба беҳтар кардани авзои Афғонистон, ҳимояи ҷавонон аз ғояҳои бегона, ҳамкориҳои байнидавлатӣ барои таълиму тарбия, чун инсонӣ комил ба воя расонидани насли наврас ҷалб кард. Мувофиқи таомул, раиси Ташкилоти Ҳамкориҳои Шанхай ба Республикаи Халқии Хитой гузашт.

Савол ва супоришҳо:

1. Дар бораи мақсадҳои ИДМ ва ҷиҳатҳои аҳамиятноки он барои Ўзбекистон нақл кунед.
2. Дар асоси адабиёти иловагӣ рамзи байрақи ИДМ-ро шарҳ диҳед.
3. Мақсад ва вазифаҳои Ташкилоти Ҳамкориҳои Шанхайро номбар кунед.
4. Ба расми “Харитаи ТҶШ” нигоҳ карда, номи давлатҳои бо ранги сабз, пуштӣ ва сиеҳ ишорашударо гӯед. Мазмуни рангхоро эзоҳ диҳед.
5. Иштироки Ўзбекистонро дар ТҶШ мувофиқи тартиби хронологӣ эзоҳ диҳед.
6. Мақомот (органи) ва сохтори ТҶШ-ро номбар кунед. Функсия ва вазифаҳои онҳо аз ҷиҳати иборат аст?

МУНДАРИЧА

Сарсухан	3

БОБИ 1. ЭЪЛОН ШУДАНИ МУСТАКИЛӢ ВА ДАР ӢЗБЕКИСТОН ОҒОЗ ЁФТАНИ ИСЛОӢОТИ ИЧТИМОИӢ СИЁСӢ

Мавзӯи 1. Ба истиқлол ноил шудани Республикаи Ӣзбекистон	5
Мавзӯи 2. Ташаккул ва инкишофи давлатдории миллии Республикаи Ӣзбекистон	11

БОБИ II. ТАШАККУЛ ВА ИНКИШОФИ ЧАМӢЯТИ ШАӢРВАНДӢ ДАР ӢЗБЕКИСТОН

Мавзӯи 3. Таърихи инкишофи ғояи чамъияти шаӢрвандӢ	22
Мавзӯи 4. МарӢилаӢо ва истиқболи инкишофи чамъияти шаӢрвандӢ дар Ӣзбекистон	30

БОБИ Ш. ИСЛОӢОТИ ИҚТИСОДӢ ВА СИЁСАТИ ИЧТИМОӢ ДАР ӢЗБЕКИСТОН

Мавзӯи 5. Таҳияи модели ӯзбекӣ. Оғози ислоӢоти иқтисодӢ	35
Мавзӯи 6. Боло бурдани имконияти истеҳсолотии мамлакат ва интегратсия ба низоми иқтисодии ҷаҳон	46
Мавзӯи 7. Сиёсати иҷтимоӣ ва марӢилаӢоии татбиқӣ амалии он	52

БОБИ IV. МУНОСИБАТӢОИ ЭТНИКӢ ВА БАӢНИ КОНФЕССИЯВӢ

Мавзӯи 8. Муносибатҳои байни миллатҳо ва таҳаммулпазирӣ дар Ӣзбекистон	61
Мавзӯи 9. Муносибатҳои байниконфессиявӣ дар Ӣзбекистон	65

БОБИ V. ИСЛОӢОТИ СОӢАИ ТАЪЛИМ ВА ТАӢЁР КАРДАНИ КАДРӢО

Мавзӯи 10. Низоми таълими умумӣ ва миёнаи махсус	71
Мавзӯи 11. Такмил ёфтани таълими олий ва таълими баъди он	75

**БОБИ VI. ИНКИШОФИ ИЛМУ ТЕХНИКА ВА ВАРЗИШ
ДАР СОЛҲОИ ИСТИҚЛОЛ**

Мавзӯи 12. Илму техника дар Ўзбекистон	81
Мавзӯи 13. Инкишофи тарбияи ҷисмонӣ ва варзиш дар Республикаи Ўзбекистон	85
Мавзӯи 14. Сиёсати оид ба ҷавонон дар Ўзбекистон.....	90

**БОБИ VII. ИНКИШОФИ МАЪНАВИЮ МАДАНИИ ЎЗБЕКИСТОН
ДАР СОЛҲОИ ИСТИҚЛОЛ**

Мавзӯи 15. Эҳёи мероси маънавию таърихӣ дар Ўзбекистон.....	95
Мавзӯи 16. Маданият ва санъат дар Ўзбекистон	101

**БОБИ VIII. СИЁСАТИ ХОРИҶӢ ВА МУНОСИБАТҲОИ ДУТАРАФАИ
РЕСПУБЛИКАИ ЎЗБЕКИСТОН**

Мавзӯи 17. Ташаккули фаъолияти сиёсии хориҷии Республикаи Ўзбекистон ва самтҳои устувори он	109
Мавзӯи 18. Ҳамкории Ўзбекистон бо кишварҳои Осиёи Марказӣ	113
Мавзӯи 19. Муносибатҳои байни Республикаи Ўзбекистон бо Россия, Хитой ва ШМА.....	120
Мавзӯи 20. Инкишофи алоқаҳои дучонибаи Ўзбекистон бо Япония, Ҳиндустон ва Республикаи Корея	124

**БОБИ IX. ИНКИШОФИ РОБИТАҲОИ ҲАМКОРИИ БИСЁРҶОНИБАИ
РЕСПУБЛИКАИ ЎЗБЕКИСТОН**

Мавзӯи 21. Фаъолияти Ўзбекистон дар доираи Созмони Милали Муттаҳид ва сиёсати сулҳхоҳонаи хориҷӣ	129
Мавзӯи 22. Ҳамкории бисёртарафаи Ўзбекистон дар доираи ташкилотҳои минтақавӣ	136

Narzulla Jo‘rayev, Akbar Zamonov

O‘ZBEKISTON TARIXI

(Mustaqillik davri)

*O‘rta ta’lim maktablarining 11-sinf o‘quvchilari va o‘rta maxsus,
kasb-hunar ta’limi muassasalari uchun darslik*

(Tojik tilida)

1-nashri

*G‘afur G‘ulom nomidagi nashriyot-matbaa ijodiy uyi
Toshkent – 2018*

Тарҷумон Ш.Салимов
Муҳаррир А.Шукуров
Муҳаррири бадеи Ш.Мирфаёзов
Муҳаррири техникӣ Х.Хасанова
Саҳифабанди компютери Х. Шарипова

Литсензияи нашриёт АИ № 290. 04.11.2016

Ба чопаш 07.08.2018 рухсат дода шуд. Андозаи 70x90 ¹/₁₆.
Гарнитурани «Times New Roman Tj». Бо усули офсет дар қоғази офсет
чоп шудааст. Ҷузъи чопии шартӣ 10,53. Ҷузъи нашриву ҳисобӣ 9,7.
Адади нашр 7797 нусха. Шартномаи рақами 18-287.

Дар Хонаи эҷодии таъбу нашри ба номи
Фафур Гуломи Оҷонсии матбуот ва ахбори Ўзбекистон,
100128, Тошканд кӯчаи Лабзак, 86 тайёр шудааст.
Телефонҳо: (371) 241-25-24, 241-48-62, 241-83-29
Факс: (371) 241-82-69
www.gglit.uz info@gglit.uz

Дар ХЭТН «Ўзбекистон»-и Оҷонсии матбуот ва ахбори Ўзбекистон,
Тошканд 100129, кӯчаи Навоӣ 30 чоп шудааст.

Ҷадвали нишондиҳандаи ҳолати китоби ба ичора додашуда

№	Ному насаби донишомӯз	Соли хониш	Ҳолати китоб хангоми гирифтани	Имзои раҳбари синф	Ҳолати китоб хангоми супоридан	Имзои раҳбари синф
1.						
2.						
3.						
4.						
5.						
6.						

Ҷадвали болоӣ хангоми ба ичора додан ва дар охири соли хониш баргардонида гирифтани китоб аз тарафи раҳбари синф аз рӯйи меъёрҳои зерин баҳо гузошта мешавад:

Нав	Ҳолати китоб хангоми бори аввал супоридан
Хуб	Муқовааш бутун, аз қисми асосии китоб чудо нашудааст. Ҳамаи варақояш ҳаст, надаридааст, чудо нашудааст, дар саҳифаҳо навишт ва хатҳо нест.
Қаноатбахш	Муқова қач шудааст, канорҳояш коҳида, якчанд хатҳо кашида шудаанд, ҳолати аз қисми асосӣ чудошавӣ дорад, аз тарафи истифодабаранда қаноатбахш таъмир шудааст. Варақҳои чудошудааш аз нав таъмир гаштааст, дар баъзе саҳифаҳо хат кашида шудаанд.
Ғайри-қаноатбахш	Муқова хат кашида шудааст, даридоаст, аз қисми асосӣ чудо гаштааст ё ки умуман нест, ғайриқаноатбахш таъмир шудааст. Китобро барқарор кардан аз имкон берун аст.